DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

"Barış hem Kürtlere hem Türklere, hem bölgeye hem dünyaya gerekli"
Kemal Burkay

Son siyasal gelişmeler ve hükümetin tavrı
İbrahim Metin

"İstedim ki benim romanlarımı okuyanlar sevgi dolu olsunlar, insana, kurda kuşa, börtü böceğe, tekmil doğaya."
Yaşar Kemal

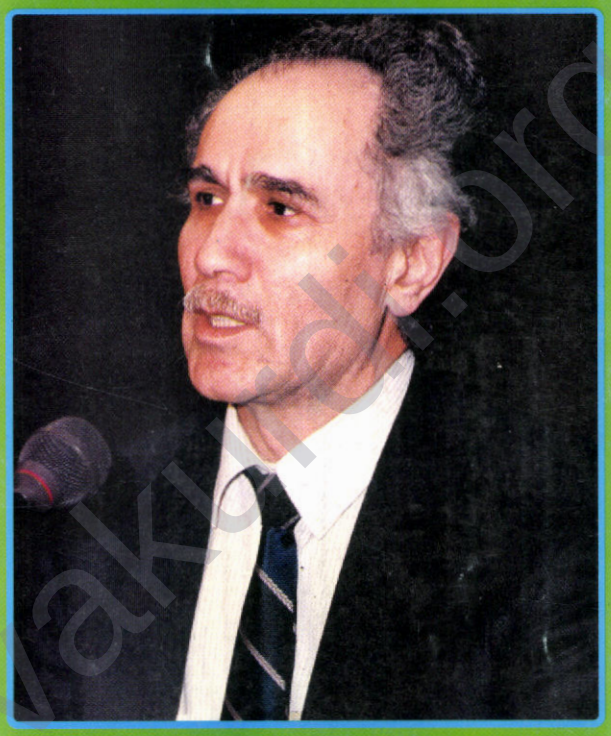

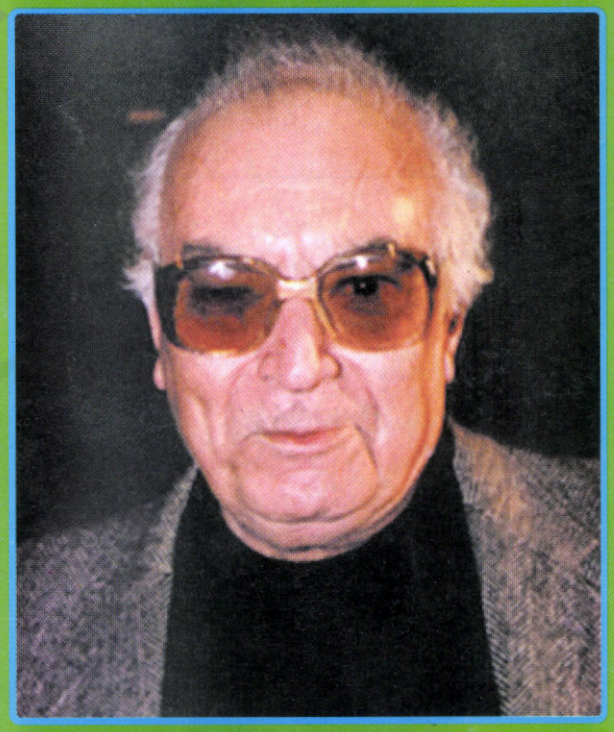

www.arsivakut.org

Yıl: 8 Sayı: 44 Kasım - Aralık'97 Fiyatı: 150.000.-TL (KDV Dahil)

Evin Turizm İnşaat ve Yayıncılık
Ticaret Limited Şirketi Adına
SAHİBİ
Mehmet Ali Atılğan

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Cem Bozarslan

HUKUK MÜŞAVİRİ
Av. Erhan Aslaner

YAZIŞMA ADRESİ
Tarlabaşı Cad.
No: 232 Daire: 4
Beyoğlu - İstanbul
Tel: 0 (212) 235 38 62
Fax: 0 (212) 235 53 82

TEMSİLCİLİKLER

DİYARBAKIR
Kurt İsmail Paşa 3. sok. Aydınlar Apt
A Girişi Zemin Kat No: 1
Tel-Fax: (0 412) 221 99 93
Ofis - DİYARBAKIR

ANKARA
Atatürk Bulvarı 105 / 701
Tel-Fax: (0 312) 417 10 22
Kızılay -ANKARA

ALMANYA
Postfach: 131831, 42045
Wuppertal/ALMANYA
Tel: 0 (202) 305 338
Fax: 0 (202) 306 917

ABONE KOŞULLARI
Altı Aylık: 500.000 TL Yıllık: 1.000.000 TL
Avrupa: 60 DM ABD: 40 $
Avusturalya: 45 Avusturalya Doları

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 60.000.000.-TL
İç Kapak: 40.000.000.-TL
İç Sayfalar: 30.000.000.-TL
Yarım Sayfa: 15.000.000.-TL
1/4 Sayfa: 7.500.000.TL

BASKI
Serler Matbaası
Tel: 0 (212) 880 40 75
Gürpınar / İSTANBUL

İçindekiler

DENG'den Sunu.....1

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER

Son siyasal gelişmeler ve hükümetin tavrı

İbrahim Metin.....2-10

"Barış hem Kürtlere hem Türklere, hem bölgeye hem dünyaya gerekli"

Kemal Burkay.....11-14

Yaşar Kemal'e verilen ödülün anlamı.....15-16

"İstedim ki benim romanlarımı okuyanlar sevgi dolu olsunlar, insana, kurda kuşa, börtü böceğe, tekmil doğaya."

Yaşar Kemal.....17-19

"Edebiyat aradaki uzaklıkları ortadan kaldırır"

Gunter Grass.....20-25

Banga aşıtiyê: Yanê aşıti û yekıtiya mala me da, altındari ye

Eskerê Boyik.....26-31

Düşünmeye davet

İ. Metin Ayçiçek.....32-36

ARAŞTIRMA-İNCELEME-BELGE

Sasaniler döneminde Kürtler

Dr. Golmorad Moradi.....37-44

Üçlü kıskaçtaki halk, Kürtler-1

Tori..... 45-48

www.arsivakurdi.org

Deng'den Sunu

Son birkaç aylık süreçte yaşananlar, egemenlerin tarihten ders almadıklarını ve değişmeye pek niyetli olmadıklarını, birkez daha gözler önüne serdi.

Açıktır ki, egemenler şiddet ve inkar politikasında ısrar ettikçe, ülkede olumlu değişimlerin yaşama geçmeseni beklemek safdillik olur. Çünkü egemenler, geleceklerini şiddete ve savaşa endekslemişler. Onların tüm politikaları da şiddet ve savaşın sürmesinden yana...

Değişim ve gelişmenin önünde engel gibi gösterilmek istenen ekonomik darboğazın temelinde de, egemenlerin şiddet ve inkarda ısrar politikası yatmaktadır. Kürdistan'ın ekonomik olarak geri kalmasının en önemli nedeni, bölgenin yeraltı ve yerüstü kaynaklarının talan edilmesi ve halen süren savaştır. Sorunun diğer boyutlarını görmezden gelerek, Kürdistan'da yapılacak yatırımlarla(!) değişimin yaşama geçeceğini iddia etmek, geçmişten bu yana sürdürülen ve geri tepen uygulamaların benzerinden başka birşey değil.

Kürt halkı, özgürlük istiyor. Özgürlük ise, Kürt halkının kimliğini tanımak ve Kürt sorununun adil, demokratik ve barışçıl çözümü ile mümkün olur. Aynı zamanda ekonomik ve demokratik sorunların çözümü de, Kürt sorununun çözümü ile yakından ilintilidir. Demirel'in ve diğer devlet şürekasının Diyarbakır'da attığı temellerle, ne Kürt sorunu çözülür, ne de ülkeye barış gelir. Barış için, savaşın durması, şiddet ve inkar politikalarının terkedilmesi gerekir. Bu, hem Diyarbakır'ı, hem Kürdistan'ı, hem de Türkiye'yi ekonomik olarak geliştirecek ve kaynakların üretime aktarılmasına olanak sağlayacaktır.

Öte yandan, egemenlerin tahammülsüzlüğü, yalnızca Kürt halkına ve onun örgütlerine yönelik değil. Rejimin uygulamalarından geniş bir kesim nasibini alıyor. Öyleki, egemenler kendi kapı kullarına bile, acımıyor. RP'nin konumu buna en iyi örnektir.

Uzun yıllar İslami motifleri kullanarak, rejimin kendisine sunduğu olanaklarla sol ve Kürt yurtsever hareketine karşı kullanılmaktan sıkılmayan RP, işlevini tamamlayıp rejim tarafından ekarte edilmeye başlayınca, bas bas bağırarak demokrasicilik oynamaya başladı.

Devleti İslami motiflerle destekleyen ve Türk-İslam sentezi ile kitleleri peşinden sürükleyen RP, Kürtlere ve emekçilere yapılanları uzun yıllar görmezden geldi. Şimdi ise, kapatılmaktan kurtulmak için kendisine destek verilmesini istiyor. Elbet, RP'nin kapatılmasından yana değiliz. Ancak RP'nin kampanyalarına katılmak da, onun gerici ve çağdışı yüzünü tespit edenler açısından mümkün olmamalı.

Çağdaş demokrasilerde, düşünceye ve onun örgütlenmesine ipotek konulmasının mümkün olmadığı açıktır. Ancak Türkiye gibi anti demokratik yapılanmalarla, MGK benzeri kurumlarla yönetilen ülkelerde, düşünceye ve onun örgütlenmesine ipotek konulur. RP de, şimdiye kadar koşulsuz desteklediği bu rejimin 'nimetlerinden' yararlanıyor.

Egemenler, son günlerde suçlarını artırarak, cezaevindeki aydın, sanatçı, bilim adamı ve gazetecilere bir yenisini daha ekledi: Eşber Yağmurdereli de şimdi cezaevinde ve 23 yıllık hapisliğinin ilk günlerini, Cumhurbaşkanı'nın 'özel af' isteklerini reddederek yatıyor.

Evet, tüm bu yaşananlar, bırakın iyileşmeyi, durumun geçmişten daha da kötüye gittiğini gösteriyor. Üstelik egemenler, akıl almaz şiddet politikalarıyla savaşın cephesini kendi elleriyle büyütüyorlar. Savaş, rantiyerlerin isteğine uygun olarak bir yandan Karadeniz bölgesinde de yaygınlaştırılmaya çalışılırken, diğer yandan da Yunanistan'la 'it dalaşı'na girilerek, Ege'de ortam yeniden ısıtılıyor.

Savaş, halklar için yıkımdır. Bu yıkımdan vazgeçmek ise, açık rejimlerle olur.

Türkiye, kapalı rejim olmaya devam ettikçe, daha da fazla batağa saplanacaktır.

* * *

Dergimizin 44'üncü sayısında, yazarımız İbrahim Metin, son siyasal gelişmeleri değerlendirirken, ANASOL-D hükümetinin kuruluşundan bu yana yaşananların boyutuna dikkat çekiyor. Ayrıca PSK Genel Sekreteri Kemal Burkay'ın Almanya'nın Köln kentinde KOMKAR- KOMCIWAN ve KOMJIN tarafından düzenlenen mitingte yaptığı konuşmasının tam metnine de sayfalarımız arasında yer verdik. Mitingteki konuşmasında Kürt halkının durumu ile Güney Kürdistan'da Kürtler arasında yaşanan çatışmaları değerlendiren Burkay, Türkiye'de yaşanan diğer gelişmelere de dikkat çekiyor.

Dergimiz sayfalarında, kısa bir önsözle değerlendirdiğimiz Yaşar Kemal'in yazısı, yazarın Almanya'nın Frankfurt kentinde aldığı 'Barış Ödülü' sırasında yaptığı konuşmasının tam metnidir. Bu yazının hemen akabinde, Alman Yazar Gunter Gras'ın ödül töreninde yaptığı Yaşar Kemal'i tanıtım konuşmasının tam metnini yayınlıyoruz.

Şair-Yazar Eskerê Boyik, Kürtçe olan yazısında barışa yönelik düşüncelerini dillendirirken, İ. Metin Ayçiçek de "Düşünmeye Davet" başlıklı yazısında, demokratikleşmeye yönelik düşüncelerini ifade ediyor.

Araştırma-İnceleme-Belge bölümünde ise, Dr. Golmurad Muradi'nin "Sasaniler döneminde Kürtler" başlıklı yazısının yanısıra, Tori'nin "Üçlü kışkaçtaki halk, Kürtler" başlıklı araştırmasının ilk bölümünü okuyabilirsiniz.

Gelecek sayılarda buluşmak dileğiyle...

www.arsivakurdi.org

Son siyasal gelişmeler ve hükümetin tavrı

Özal'ın çağ atlama hikayesinin ardından "Kürt realitesini tanıma" ve "demokratikleşmeyi sağlama" vaadiyle koalisyon kuran Demirel ve İnönü'den beri, kurulan hemen her koalisyon hükümeti Kürt halkına ve demokratik sol güçlere karşı birer saldırı hükümeti olmaktan öteye gidemedi.

İbrahim Metin

Türkiyede sık sık hükümetler değişiyor, ama sorunlar değişmiyor. Kurulan her hükümet var olan sorunlara yenilerini ekledikten sonra ya gücü tükendiği için sahneden çekiliyor ya da çekilmek zorunda bırakılıyor. Refahyol da böyle oldu. MGK'nın 28 Şubat kararları ile birlikte toplumu bir dinci-laik gerilimi sardı. Kürtlerin ulusal demokratik mücadelesini ve demokratik sol güçleri bastırmak için RP'yi el altında tutan güçler bu kez RP karşısında saf oluşturmaya başladılar. Yazılı ve sözlü basının önemli bir kesimi bu safta yerini aldı. Medya Cezayir'deki dinci terörden (!) örnekler yayınlarken, burjuva basınının ünlü kalemşörleri siyasal islamın kötülükleri üzerine yorumlar döktürdüler, toplumun büyük bir tehlike ile yüz

www.arsivakurdi.org

yüze bulunduğunu belirttiler. Bir taraftan darbe tehdidinin baskısı öte yandan şeriatçı tırmanışın yarattığı ikilemden kendini kurtarmak isteyen kitleler ortaya çıkabilecek üçüncü bir seçeneğe hazır hale getirildiler. MGK'nin istediği de zaten bu idi. Gelişmeler yönlendirilerek Anasol-D hükümetinin kuruluşu böyle sağlandı. Bir çok kesim yeni hükümetin kuruluşunu, karanlık tünelin ucundaki ışık gibi gördü. Kamuoyunun Bir bölümü hükümeti açıkça desteklerken, diğer bir bölümü Refahyol'dan kurtulmanın rehavetiyle bekle gör politikasına yöneldi. Merkez sağla sözde merkez solun kurduğu bu hükümet çatısı, salt örgütsüz yığınları değil, büyük sermayenin örgütlü gücü TÜSİAD ve TOBB ile işçi sınıfının sendikal gücü konumundaki Türk-İş ve DİSK'in de desteğini aldı. Diğer sivil toplum örgütlerinin bir kesimide bu saflara katılmakta geçikmedi. Böylece ekonomik ve siyasal kriz koşullarında bir milli mutabakat rüzgarı aldı yürüdü. Cumhurbaşkanı Demirel ve silahlı kuvvetler bu mutabakatın odağında yer alan iki önemli unsur olarak gelişmelerden memnun kaldılar. Toplumun önemli bir kesiminde kısa sürelide olsa bir iyimserlik havası doğdu. Askerlerin gelişmelerdeki rolü pek kimseyi rahatsız etmedi. Oysa ülkede yaşanan her olumsuzlukta askerlerin ve Demirle'in payı yadsınmazdı. Demokratik açılımların yapılamaması, barış ortamının sağlanarak, değişim ve dönüşüm kapısının aralanmaması hep bu ikili unsurun kimi zaman karşıt kimi zaman yan yana, ama her zaman aynı amaca hizmet eden tutumları yüzünden olmuştur. Sanırım yaşadığı üç darbeye rağmen Demirel ile Ordu arasında uyumu sağlayanda bu amaç birliğidir.

Ne yazık ki, Anasol-D hükümetinin oluşumu aşamasında ve sonrasında bu konu fazla kurcalanmadı. Laiklik karşıtı dinsel gericiliğin ortadan kaldırılacağı, topluma bir hoşgörü ve barış havasının egemen olacağı yalanı bir çok kesime inandırıcı geldi. Hatta kimi generallerin ilericiliği bile kulaklara fısıldandı. Medyanın giriştiği bu yalan seferi toplumda Anasol-D hükümetince gerçekleştirilmesi mümkün olmayan gereksiz beklentilere yol açtı. Çiller ve Erbakan ikilisinin çetelere arka çıkan tutumları ve skandalların peş peşe patlaması, yeni hükümetin işe başlarken inandırıcı bir konumda olmasını sağladı. Mesut Yılmaz'a çete karşıtı bir imaj yaratıldı. Evinin çetelerce dinlendiği, takib ve tehdit edildiği söylenerek, çetelere karşı olan lider kimliğine sokuldu. Yıllardır sürdürülmekte olan kirli savaşı bitireceği, çeteleri dağıtarak yolsuzlukların üzerine gideceği söylendi. Yaşar Kemal'le görüşmesi bile, onun demokratik Türkiye projesinin bir göstergesi olarak sunuldu. Ve arkasından kim ya da kimlerin olduğu hala açıklanamayan bir ülkücü çete artığının attığı yumruk bile, Yılmaz'ın sempati toplaması için kullanıldı.

Mesut Yılmaz'ın başında bulunduğu hükümet, eğer ülkeyi kanserojen bir hücre gibi saran çetelerin üzerine yürüme cesareti gösterip, ülkeyi savaş ortamından çıkarsaydı, hiç kuşkusuz gelmiş-geçmiş en etkili hükümet olarak kabul göreceği gibi, Mesut Yılmaz'da büyük bir lider olarak vasıflandırılıp, Türkiye tarihinde bir yer edinecek ve oluşan sempatiyi hak edecekti. Ancak Mesut Yılmaz'ın ne çetelerin kirli savaş

Bay Ecevit'in ekonomik paketini uygulama zemini olarak sunduğu köy-kent projesi ise, özünde denetim ve baskıyı kolaylaştıracak, Kürtler'i toplama kampı türü bu merkezlerde toplayarak, denetim altına almayı amaçlıyor. Ona göre yoğun denetim altında Kürt çocukları yatılı bölge okullarında toplanarak eğitiliecek ve Türk olduğuna inandırılacak. Böylece gerilikten kurtulmuş, üretken ve sapına kadar Türk bir nesil yetiştirilerek Kürt sorunu temelden çözülmüş(!) olacak. Toplumu derinden sarsan, büyük acılara ve bedellere mal olan Kürt ulusal uyanışına karşı geliştirilen bu ırkçı görüş, bugüne kadar bir çok türevi görülmüş Türk ırkçılığının Ecevitçesi oluyor. Marazi, gerçeklere göz kapayan, sorunları geleceğe aktarmaktan ve büyütmekten başka bir sonuç doğurması mümkün olmayan bu yaklaşım, şu günlerde dondurulmuş gibi görünse de, uygun fırsatta yeniden gündemleştirileceğine kuşku yoktur.

www.anarsivekurdistan.org

sektörünün üzerine yürüyecek bir cesareti, ne de buna niyeti var. Ona bir rol verilmiş ve o inandırıcı olmak için elinden geleni yapıyor, medyanın ve askerlerin yardımıyla halkı kandırmaya çalışıyor.

Refahyol'un dağıtılarak yerine Anasol-D hükümetinin kurulmuş olması ve bugüne kadar izlenen politikalar, Türkiye'nin

> Kuşkusuz yaşanan tablo olumsuzdur. Ancak karamsarlıkla bu tablo aşılamaz. Toplumsal, siyasal gelişmelerin, düz bir çizgi izlemediği biliniyor. Baskı ve zulüm yöntemleriyle sağlanan bugünkü gerileme geçicidir. Peş peşe gelen ekonomik, siyasal ve sosyal krizlerin aşılmış gibi görünmesi ve siyasal gericilikle çete olgusunun yaşama damgasını vurmuş olması sistemin sağlamlığını ve haklılığını göstermez. Kamuoyu aldatılarak, kitlelere terör ve zulüm uygulanarak kitle muhalefetinin bastırılması yeni ve daha büyük krizlerin doğmasını engelleyemeyecektir.

önünde çözüm bekleyen temel sorunlara yaklaşımda hiç bir değişimin olmayacağını ortaya koydu. MGK'nın amacı halkın gözünden düşerek yönetemez duruma gelenlerin yerine, güven telkin ederek bir süre daha halkı oyalayacak, rejimin bozulan dengelerini onaracak bir kadronun işbaşına getirilmesi ve bir süre daha zaman kazanılması idi. Ve bu başarıldı. Bu sonuç orduyu açık darbe yapmak riskinden kurtardı. Bir kez daha siviller askerlere boyun eğerek, yönetimin dizginlerini ele alma çabalarından vazgeçtiler.

Anasol-D hükümeti ve gerçekler

12 Eylül askeri diktatörlüğünün toplumsal ve siyasal yaşama getirdiği kısıtlama ve engellemeler yer yer aşılıp kitle muhalefeti yeniden boy verince, egemenler at değiştirerek ve yeni yöntemler deniyerek rejimin sürekliliğini sağlama telaşına düştüler. Özal, Demirel, İnönü bu amaçla taşıdıkları bayrağı Çiller, Baykal, Erbakan, Ecevit ve Yılmaz'a devrettiler. Kendi aralarında kurdukları ikili ya da üçlü koalisyonlarla demokrasi düşmanlığında birleştiler. Kürt halkına ve emekçi yığınlara baskı uygulamada birbirleri ile yarıştılar.

Özal'ın çağ atlama hikayesinin ardından "Kürt realitesini tanıma" ve "demokratikleşmeyi sağlama" vaadiyle koalisyon kuran Demirel ve İnönü'den beri, kurulan hemen her koalisyon hükümeti Kürt halkına ve demokratik sol güçlere karşı birer saldırı hükümeti olmaktan öteye gidemedi.

Mesut Yılmaz hükümeti de mevcut icraati ile halka karşı kurulmuş hükümetlerin bir versiyonu gibidir. Gerek büyük ortak ANAP'ın niteliği, gerekse diğer hükümet bileşenlerinin sınıfsal konumu ve ideolojik tutumları geniş halk kesimlerinden ve emekçi yığınlardan yana politikalar geliştirmelerine engeldir. Bu niyetleri bilinmekle birlikte toplum, üzerine serpilen ölü toprağını atmakta gecikiyor, kapıldığı boş beklentiyi aşamıyor. Yeni hükümet döneminde kitle muhalefetinde yaşanan gerileme, işçi sınıfı ve sivil-toplum örgütlerindeki suskunluk ve bekleyiş, hükümetin giderek gericileşmesine yol açıyor. Sözde sosyal demokrat Baykal'ın desteği ve sahte solcu Ecevit'in hükümet ortağı olması yeni hükümetin insan haklarına saygılı, çetelere, yolsuzluklara ve talana karşı olması anlamına gelmiyor. Bu boş bir propogandadır ve kitleleri yeterince yanılttı. Anasol-D hükümeti bu yanılgının yarattığı atmosferde üç ayı aşkın süredir rahatça politika yapıyor. Hükümet yanlısı gözlemciler bile bu süre içinde halkı rahatlatacak bir gelişmenin sağlandığını iddia edemiyorlar.

Muhalefetteyken söylenenlerin iktidara gelince unutulması Türkiye'de adettendir. Uzun yıllar içinde oluşan bu tutumun bozulması Anasol-D hükümetinden beklenemezdi elbet. Muhalefetteyken "Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık Eylemi"ne arka çıkan, çete düzenine ve yolsuzluklara karşı bayrak açan ANAP, hükümet olunca bu tutumundan çark etti. Ve gerçek niyetini ortaya koymuş oldu. Bu iki yüzlü politikaya diğerleride uymaktan geri durmadılar. Hükümetteyken yaygın kitle eylemlerinden "gulu gulu dansı" ve "mum söndü" diye alay eden Erbakan ve eylemleri polis gücüyle dağıtmaya çalışan Çiller, şimdi bu eylemi destek-

www.arsivkurdi.org

ler gözüküyorlar. Yığınlar bu iki yüzlü tutumu dehşet ve ibretle izliyorlar. Kuşkusuz bunların niyeti doğrulardan yana tavır koymak değil, doğruları saptırmaya dönük politikalar içinde olmaktır. Doğrusu onlara yakışanda budur. Böylece dünyada oluşan iki yüzlü Türk politikacı imajını güçlendirmiş oluyorlar.

Gerek hükümet gerekse tek tek partiler açısından turnusol işlevi gören Susurluk konusunda şimdiye kadar bir çok şey yazılıp çizildi. Ancak somut bir mesafe alınamadı. Anasol-D hükümetinin de konuyu aydınlatamayacağı ve sorumluları yargı önüne çıkaramayacağı artık görülüyor.

Esasen Anasol-D hükümetinin kurulduğundan beri izlediği politikalar, bu hükümetin yalnız Susurluk kazası ile patlak veren rezaleti ve çeteleri değil, hiç bir yolsuzluk ve kepazeliğin üzerine yürüyemeyeceğini gösteriyordu. Halkın beklentileriyle oynanarak, kabaca yalan söylenerek toplum uyutulmak istendi. Belli ki, 12 Eylülle başlayan ve sonraki hükümetler eliyle geliştirilen hukuk dışı politikalar bundan böylede sürdürülecek. Laik-antilaik gerilimi devam ettirilerek, düzene karşı oluşmuş tepkiler Kemalist solun marifetiyle düzenin kanalına akıtılacak ve Ordu, bir süre daha ülke birliğinin teminatı ve değişimin gücü olarak gösterilecektir.

Oysa yönetimin dizginleri Ordu'nun elindedir ve O insan hakları, demokrasi ve temel özgürlüklere karşıdır. Kürtler için oluşturulan özel hukuk, DGM'ler eliyle yürütülmekte, çeteler tarafından cezalar infaz edilmektedir. DGM'ler, OHAL, Özel Timler, koruculuk ve çeteler Ordu'nun güvencesinde icrai sanat etmeye devam ediyorlar. "Tek millet, tek devlet, dek dil" edebiyatı gerçeklerin üzerini örtmeye devam ediyor. Susurluk'un üzeri çoktan örtülerek, siyasi bağlantıları koparıldı. Tutuklanan özel tim şefi İbrahim Şahin ve suç ortakları serbest bırakıldı. Kamuoyu ile alay edercesine suçlular tek tek aklanıyor ve bütün bunlar yolsuzlukları, faili meçhulleri araştıracak, çetelerden hesap soracak diye lanse edilen Anasol-D hükümeti döneminde oluyor.

> Şiddet yöntemi yalnız içerde değil, dış ilişkilerde de öteden beri izlenen bir yöntemdir. Sık sık dillendirilen "yurtta sulh, cihanda sulh" söylemi bu gerçeğin üzerini örtmek için kullanılan bir yalandır. Egemen azınlık sıkıştığı her durumda şiddet yöntemlerine başvurmuştur ve vuruyor. Bu duruma göre gelişmekte, saldırganlık bazen içeride halka, bazende komşu ülkelere yönelmektedir. Kürt sorunu yüzünden Çeteci devletin gerilim politikasına ve savaş kışkırtıcılığına her zaman ihtiyacı oldu.

Bilindiği gibi bu hükümetin ilk icraatlarından biriside popülist bir çıkışla maaşlara yaptığı %35'lik zam oldu. Ancak çok geçmeden petrol ürünlerine yaptığı %32'lik zam ve ardından yapılan diğer zamlar, özelleştirme girişimlerinin hızlandırılması, işsizleştirme ve benzeri politikalar bu hükümetin de diğerleri gibi emeğe düşman bir karakterde olduğunu ortaya koyuyor. Kitleler yıllardır ağır bir enflasyonun yükü altında yaşıyorlar. Enflasyonu aşağı çekeceğini söyleyerek iş başına gelen hükümet, 1997 enflasyon oranını %100 olarak açıkladı. 1998 bütçesinde ise, enflasyonu birinci yıl %50'ye ikinci yıl %20'ye üçüncü yıl ise tek haneli rakama indirilmesi öngörülüyor. Şiddete dayalı, sermaye yanlısı politikalarla bu mümkün değildir. Kaynak sıkıntısı içinde kıvranan Türkiye ekonomisi, savaş sürdükçe, diğer bir deyişle Kürt sorunu çözümsüz kaldıkça bataktan kurtulamayacak, işsizlik ve pahallılık artarak enflasyonu daha da tırmandıracaktır. Bu yüzden hükümetin enflasyonla mücadele iddiası koca bir yalandan ibarettir. Kirli savaşa kaynak yaratmak amacı ile ağırlaştırılan vergiler ve yapılan zamlar enflasyonla mücadele adı altında gözden kaçırılıyor ve kitlelerde oluşan tepkiler giderilerek yığınlar razı edilmek isteniyor. Bir tek sınır operasyonunun 300 trilyona mal olduğu bir ortamda, hem operasyonlara hız verecek, hem kaynakları özel time, koruculara, muhbirlere vererek, karakol ve cezaevi inşaasına harcayacaksın, hem de enflasyonla mücadele edip, kalkınmayı sağlayacaksın. Buna kargalar bile güler. Besbelli ki bu hükümet de öncekiler gibi kara para ağına güveniyor. Yasa dışı yollarla ekonomiyi güçlendirebileceğini umuyor. Nitekim geçtiğimiz günlerde buna ilişkin kuşkular doğuran bir gelişme daha yaşandı. Uzun yıllardır İnterpol

www.arsivakurd.org

tarafından aranan, Abdi İpekçi'nin ve bir çok aydının katil sanıklarından Yalçın Özbey Belçika'da yakalandı. Hakkında uyuşturucu ticareti yaptığına dair iddialarda olmasına rağmen, Tük hükümeti, zamanında istemediği için salıverildi. Yalçın Özbey'in ülkeye getirilerek yargı önüne çıkarılması, 12 Eylül öncesi ve sonrası birçok cinayeti belki aydınlatacak ve çete bağlantılarının ortaya çıkarılmasını sağlayacaktı.

Ancak hükümet bu bağlantıların ortaya çıkarılması yerine gizli kalıp sürmesini yeğledi. Zira kirli savaş çarkının bu tür ilişkilere bugünde ihtiyacı vardır. Bu yüzden bir çok alanda olduğu gibi ekonomik alanda da izlenen politikalar geçmiş hükümetlerinkinden pek farklı değil. Üstelik Hükümet ortaklarının bilinen niteliğide geleceğe iyimser olarak bakılmasına engeldir. Ecevit'in fos çıkan Karaoğlan masalından sonra toplumа yaşattığı ekonomik çöküntü, yokluk ve kuyruklar hatırlardadır. ANAP ise "köşe dönme" politikalarının sahibidir. Kamu kuruluşlarına atanan kayınçodayı, yeğen furyasına bakılırsa, bunlar yakınlarını kayırmada Çiller ve Erbakan'ı bile geçmeye adaydırlar. Bu tutumları ile bütçe açıklarını büyütmekten yeni ve daha büyük oranda bir borç yükü yaratmaktan başka bir sonuç elde etmeleri mümkün değildir. Demokratik Türkiye Partisi ile CHP'ye gelince, içlerindeki tek tük dürüst ve namuslu görünen insana rağmen bugüne kadar bilinen yaklaşımlarından farklı, yığınlardan yana yeni bir yaklaşım beklenemez. Dolayısıyla enflasyonla mücadeleyi bunlar veremez. Kitlelerin belini büken gelir adaletsizliğini, yokluk ve pahalılığı bunlar gideremez.

Hükümet'in ilk icraatlarından birisi de sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimi yasallaştırmak oldu. Bay Ecevit ve Yılmaz bunu Cumhuriyet tarihinin en büyük devrimi olarak nitelediler. Somut durum ise sözkonusu "devrimin" ayaklarının havada olduğunu gösteriyor. Ordunun MGK aracılığıyla 28 şubatta aldığı kararların gereği olarak uygulamaya konulan sekiz yıllık temel eğitimin başarabildiği tek şey, İmam Hatip Okulları'nın orta kısımlarına bu yıl öğrenci alınmaması oldu. Onun dışında eğitim sisteminin anti-demokratik, ırkçı-şoven niteliği aynen sürüyor. Kürdistan'da binlerce okul hala kapalı duruyor. Sözde laiklerle dincilerin asıl kavgası, kendi çıkarlarına bekçilik edecek, doğmalara ve hurafelere yatkın, bilim dışı görüş ve düşüncelere sahip kadrolarla kafa tasçı, ırkçı-şoven insanlar yaratma konusundaki tercihten kaynaklanıyor. Yoksa her iki kesiminde sistemi demokratikleştirme diye bir derdi yoktur. Sekiz yıllık temel eğitimin yasalaştırıldığı süreçte ve sonrasında hiç bir taraf bu ülkede yaşayan milyonlarca Kürdün eğitim hakkından söz etmemiş, milyonlarca Kürt çocuğunun okulsuzluğunu giderecek formüller önermemiştir. Kürtlerin asimilasyonuna hizmet edecek bir eğitim sistemi bugün kapışmakta olan her iki kesiminde temel tercihidir.

Bugün ülkeyi yakıp yıkanlar mevcut eğitim sürecinin ürünleridir. Bunlar eliyle okullar kışlalara çevrilmiş, yüzbinlerce Kürt çocuğu köyünden sürülerek, belirsiz bir geleceğin kucağına itilmiştir. Mevcut eğitim sisteminin Kürt çocuklarına verdiği tek şey ağır bir ruhsal baskı ve kişilik bozukluğudur. Bunu gözetmeyenlerin eğitim sistemi konusunda "demokratikleşmeyi" istemeleri kaba bir yalan ve soysuz bir aldatmacadır.

Bay Ecevit bu aldatmayacayı sürdürmekte kararlı görünüyor. Geçmiş günlerde eski bir rüyasını yeniden gündemin ilk sıralarına taşıdı. Kürt sorununu çözme adına egzantırik teşhislerinden birini, kamuoyuna açıkladı. Ona göre Kürt sorunu diye bir sorun yoktu. Ekonomik geri kalmışlık, eğitimsizlik ve geri sosyal yapı söz konusuydu. Olaylar ve şiddet ortamı bundan kaynaklanıyordu. Var olan durumu ortadan kaldırmak için yeni ekonomik paketler hazırlamak gerekiyordu. Bu yüzden bugüne kadar 8 tanesi geçmiş hükümetlerce açılan ekonomik paketlerden dokuzuncusunu da Bay Ecevit açtı. Gerçi bölgeye bolluk ve bereket yağmadı ama, kamuoyunun kafası bir kez da-

Ülkenin başına çöreklenmiş kirli savaş çetesi, savaşın sağladığı rantı, uyuşturucu, kumar ve kaçakçılıktan elde edilen kârı yitirmemek için her türlü çılgınlığı sürdürmeye kararlı görünüyor. Hükümeti kim kurarsa kursun, ülkeyi bu kirli savaş çetesi yönetiyor. Davulu boynunda taşıyanlarda kendilerine verilen rolü oynamaktan başka bir şey yapmıyor/yapamıyorlar.

DGM'ler OHAL, Özel Timler, koruculuk ve çeteler Ordu'nun güvencesinde icrai sanat etmeye devam ediyorlar. "Tek millet, tek devlet, dek dil" edebiyatı gerçeklerin üzerini örtmeye devam ediyor. Susurluk'un üzeri çoktan örtüldü, siyasi bağlantıları koparıldı. Tutuklanan özel tim şefi İbrahim Şahin ve suç ortakları serbest bırakıldı. Kamuoyu ile alay edercesine suçlular tek tek aklanıyor ve bütün bunlar yolsuzlukları, faili meçhulleri araştıracak, çetelerden hesap soracak diye lanse edilen Anasol-D hükümeti döneminde oluyor.

ha karıştırılmış oldu. Bay Ecevit'in ekonomik paketi için uygulama zemini olarak sunduğu köy-kent projesi ise, özünde denetim ve baskıyı kolaylaştıracak, Kürtler'i toplama kampı türü, merkezlerde toplayarak, denetim altına almayı amaçlıyor. Yoğun denetim altında Kürt çocukları yatılı bölge okullarından geçirilecek, Türk olduğuna inandırılacaktı. Böylece gerilikten kurtulmuş, üretken ve sapına kadar Türk bir nesil yetiştirilerek Kürt sorunu temelden çözülmüş(!) olacaktı. Toplumu derinden sarsan, büyük acılara ve bedellere mal olan Kürt ulusal uyanışına karşı geliştirilen bu ırkçı görüş, bugüne kadar bir çok, türevi görülmüş Türk ırkçılığının Ecevitçesi oluyor. Marazi, gerçeklere göz kapayan, sorunları geleceği aktarmaktan ve büyütmekten başka bir sonuç doğurması mümkün olmayan bu yaklaşım, şu günlerde dondurulmuş gibi görünse de, uygun fırsatta yeniden gündemleştirileceğine kuşku yoktur. Sekiz yıllık temel eğitimle ilgili gelişmeleri taraflar şimdilik içine sindirmiş görünüyor. Bu gelişmeler tabanını kemirsede, Kürt halkına karşı olan ırkçı-şoven boyutu RP ile diğer düzen partilerinin asgari müştereğini oluşturuyor. Bu yüzden kesintisiz temel eğitime karşı camilerden başlatılan ve daha çok rejime uyarı niteliği taşıyan eylemler de giderek zayıfladı. Kuşkusuz bu konuda RP hakkında açılmış olan kapatma davasının da büyük etkisi var. Yer yer şiddet gösterilerine dönüşen eylemlerin kamuoyunda yarattığı olumsuz etkiler yüzünden, eylemler yüz-ikiyüz kişilik militan islamcı gruplarla yürütülüyor. Kapatma davası bitinceye kadar RP sistemi rahatsız etmemeye çalışacaktır.

Ancak RP eksenli gelişmeler gelecek günlerde de kamuoyunu meşgul etmeye adaydır. RP yönetiminin bugün yaptığı U dönüşü kimi çevrelerce takiyye olarak değerlendirilmektedir. Nevar ki, gerçekte olsa , takiyyede gelişmeler RP'nin içini karıştıracaktır. RP hakkında açılan kapatma davası halen devam ediyor. Ama bu mutlaka kapatılacağı anlamına gelmez. Rejimin amacı dinsel ideolojiyi kemallizmin hizmetine koşmaktır. Geçmişte RP'nin önü bu amaçla açılmıştı. Şimdi ya RP Erbakan'ın "değiştik" söylemmine uygun olarak kemalist rejimle barışacak ya da MGK'nın öngürdüğü politikalar doğrultusunda kolu kanadı budanacaktır. Her iki halde de RP içinde kimi çatlakların oluşması kaçınılmazdır. Bu gelişmeler gelecek günlerin gündemini önemli oranda şekillendirecektir.

Türkiye de erken bir genel seçimin 1998 yılı içinde yapılması tartışmaları da bu gelişmelerin yaratacağı sonuca bağlıdır. Çünkü MGK, 1995 seçimlerinin yarattığı sonuçlara benzer bir sonuçla karşılaşmak istemiyor. RP'yi ve demokrasi güçlerini etkisiz kıldığına inandığı bir noktada ancak seçimlere rıza gösterecektir. Bu durumda koalisyonu oluşturan partiler arasında bir dağılma yaşanmazsa, seçimlerin ikibinli yıllara sarkması büyük bir olasılıktır.

Karadeniz'de OHAL Uygulamaları - Hükümetin OHAL'i kaldırma İddiası ve Karadeniz'deki gelişmeler

Son aylara denk gelen hükümet uygulamaları bir taraftan demokrasiden yana görüntüler yaratmayı denerken, diğer taraftan varolan demokratik hakları budamak şeklinde sürüp gidiyor. Muhalif basına dönük baskıcı tutum aynen sürdürüldüğü halde, yazışleri müdürlerine ceza ertelemesi getirilerek göz boyama işler yapılıyor.

Daha önce Mardin'de kaldırılmış olan OHAL'in bu kez Bitlis, Bingöl ve Batman'da kaldırılması, normal düzene geçiliyormuş gibi sunuldu. Oysa Mardin'de yaşananlarda olduğu gibi söz konusu yerlerde de OHAL'in kaldırılmış olması kağıt üzerindedir. Ülke ve dünya kamuoyunu aldatmaya dönüktür. Kirli savaş çarkı bütün kurum ve kuruluşlarıyla, gizli-açık çeteleriyle buralarda işlemekte ve can almaktadır. Ayrıca

www.kurdishstruggle.org

MGK buralardan OHAL'in kaldırılabileceğini buyururken, iller idaresi ve kriz koordinasyon kurulu marifetiyle doğacak boşluğu daha baştan doldurmuştur. Bu bakımdan insanların günlük hayatlarına bile en ufak bir rahatlama getirmekten uzak bu gelişmelerin demokratikleşme olarak sunulması doğru değildir.

Esasen hükümet uygulamaları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Anasol-D'nin "çözüm ve restorasyon" hükümeti değil, askerlerin denetiminde oluşmuş ve askerlerle sağlanan bir "uzlaşma" hükümeti olduğu görülür. Askerlerin istediği uygulamalardan birisi de RP'ye kadro yetiştiren kuran kurslarının denetim altına alınması ve camilerin Kemalist ideolojinin hizmetine sokulmasıydı. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı genelge bunu sağlamaya dönüktür. Genelgeye göre bundan böyle vaazlar merkezi sistemle yayınlanacak, merkezi olarak hazırlanan hutbeler bütün camilerde aynı anda dinlenecektir. Bu tutum bize pek şaşırtıcı gelmedi. Aynı Diyanet İşleri Başkanlığı daha önce de Kürtçe okunan vaazları yasaklamış, Kürdistan'daki cemiilerde, çoğu kişinin anlamadığı ırkçı yaklaşımları uygulamaya sokmuştu. İnsanların kendi dillerinde ibadet etmelerine müdahale eden bu yaklaşıma o zaman karşı çıkamayanların, bugün merkezi hutbe ve vaazlara karşı çıkması tam bir ikiyüzlülük örneğidir. Ve herkes biliyor ki, ibadet özgürlüğünden çok RP propagandasının engellenmesine karşı çıkılmaktadır.

Kaldı ki, OHAL'in kaldırılması bir yana, bütün ülkeye yayıgınlaştırılması eğilimi gözlenmektedir. Son dönemde Karadeniz bölgesinde olup bitenler bunun tehlikeli göstergeleridir. Mevcut hükümet öncekilerin yolunda yürümekte, devrimci potansiyel gördüğü her yere saldırmaktadır. PKK'nin Karadeniz Bölgesi'ne güç yığdığı iddiasıyla bölgede başlatılan koruculuk ve özel tim daha şimdiden tahrip edici sonuçlar vermeye başladı. Bir kaç kişi kim olduğu bilinmeyen (!) kişilerce öldürüldü, bir panik ve korku havası bölgeye egemen oldu. Yetkili makamlar 50-60 kişilik bir PKK grubunun Tokat'tan Karadeniz bölgesine geçmek istediğini söylerken, bölgeye taşınan askeri gücün çapı ve önlemlerin kapsamı bu gerekçeye uygun düşmüyor. PKK'nin bölgede olup olmadığı ayrı bir konudur; ama Kürdistan'ın Karadeniz Bölgesi'ne komşu oluşu burada devrimci kıpırdanmaların başgöstermesi devleti korkutmuş görünüyor. Ancak bizce devletin bölgeye yönelmiş olmasının bir değil birçok nedeni vardır. O Kürdistan'da afişe olan devlete endeksli kaçakçılık çarkını daha elverişli bir bölgeye taşıyarak, çetelerin gerektirdiği finansmanı güvenceye almak istiyor olabilir. Ancak Karadeniz bölgesinde yaratılan gelişmeleri yalnızca buna bağlamak devletin yapmak istediklerini bütün boyutlarıyla kavramamak olur. Bilindiği gibi devlet yıllardır "teröre karşı mücadele" gerekçesi ile demokratikleşme talaplerine karşı çıkıyor, taraf olduğu uluslar arası antlaşmaları çiğniyor. Kürdistanda yaratılan yıkımdan sonra kitlelerin zorla suskunluğa itilmesi, görece bir "sukünetin" sağlanması bu gerekçeyi zayıflatmış bulunuyor. Şimdi iç ve dış kamuoyunda "Madem suküneti sağladınız,

> Ecevit'in fos çıkan Karaoğlan masalından sonra topluma yaşattığı ekonomik çöküntü, yokluk ve kuyruklar hatırlardadır. ANAP ise "köşe dönme" politikalarının sahibidir. Kamu kuruluşlarına atanan kayınço-dayı, yeğen furyasına bakılırsa, bunlar yakınlarını kayırmada Çiller ve Erbakan'ı bile geçmeye adaydırlar. bu tutumları ile bütçe açıklarını büyütmekten yeni ve daha büyük oranda bir borç yükü yaratmaktan başka bir sonuç yaratmaları mümkün değildir. Demokratik Türkiye Partisi ile CHP'ye gelince, içlerindeki tek tük dürüst ve namuslu insana rağmen bugüne kadar bilinen yaklaşımlarından farklı, yığınlardan yana yeni bir yaklaşım beklenemez. Dolayısıyla enflasyonla mücadeleyi bunlar veremez. Kitlelerin belini büken gelir adaletsizliğini, yokluk ve pahalılığı bunlar gideremez.

vaatlerinizi yerine getirin" baskısı var. Rejimse buna yanaşmak istemiyor. O dün olduğu gibi bugünde şiddet politikalarına muhtaçtır. Barışa ve demokrasiye düşmanlığı devam ediyor. Bu yüzden yeni gerekçelere ihtiyacı var. Karadeniz bölgesinde olup bitenler bu vahşet politikasının gerekçelerini oluşturuyor. Ayrıca derin devlet bölgeye bu şekilde yönelmekle bir taşla birkaç kuş vurmak istiyor. "Teröre" karşı mücadele gerekçesiyle Kürdistan'ı harabeye çevirdikten sonra, bu kez de düzen için tehlikeli potansiyel taşıyan diğer bölgeleri etkisiz hale getirmek istiyor. Bilindiği gibi Karadeniz bölgesi etnik renkliliği olan haraketli bir bölgedir. Sovyetlerin dağılmasıyla bölgenin aldığı göç, ve Kürdistan'daki gelişmeler bölge insanı üzerinde yeni duyarlılıklar yaratmış ve milliyetçi eğilimleri arttırmıştır. Bölgede kontrole alınamayan geniş bir kaçakçılık ağı mevcuttur. Ayrıca geçmişten gelen devrimci gelenekler bu bölgede canlıdır. Türkiyeli devrimci örgütler geçmişte bu bölgede geniş hayat alanı bulmuş, çay ve fındık üreticisinin geliştirdiği kitle eylemlerine öncülük etmişlerdir. 12 eylül sonrası günlerde Türk soluna mensup örgütler bu bölgede ciddi bir varlık göstermişlerdir ve bazılarının etkileri bugün de söz konusudur. Dolayısıyla derin kriz dönemlerinde bir kıvılcımla harekete geçebilecek dinamik bir toplumsal-siyasal yapı söz konusudur. İşte devleti yeni bir macaraya iten etkenlerde bizce bunlardır.

Ülkenin başına çöreklenmiş kirli savaş çetesi, savaşın sağladığı rantı, uyuşturucu, kumar ve kaçakçılıktan elde edilen kârı yitirmemek için her türlü çılgınlığı sürdürmeye kararlı görünüyor. Hükümeti kim kurarsa kursun, ülkeyi bu kirli savaş çetesi yönetiyor. Davulu boynunda taşıyanlarsa kendilerine verilen rolü oynamaktan başka bir şey yapmıyor/ yapamıyorlar. Anasol-D hükümeti beklentilerin aksine bu rolü daha büyük bir başarıyla oynuyor. İçeride ve dışarda şiddeti bir gelenek haline getiren devlet, aynı geleneği Anasol-D hükümeti eliyle de sürdürüyor. Bu tutumun ifadesi olarak, Güney Kürdistan'a yapılan operasyonlara bir yenisi daha eklendi. Her defasında "PKK'nin kökünü kazıma" gerekçesiyle başlatılan ve "belini kırdık" söylemiyle bitirilen operasyonlara ve söylenen gerekçelere artık kimse inanmıyor. Belli olan bir şey var ki, TC Güney Kürdistan'ı kendi hakimiyet alanı içinde görüyor ve bu eski rüyasını gerçekleştirmek için her fırsatta sınırı aşarak yeni bir macaraya atılıyor. Her operasyondan sonra "çekildik" demesine rağmen, birliklerinden 4-5 bin kadarını Güney'deki yerleşim birimlerinde bırakması, "terörist faliyetlere karşı operasyon" iddiasının temelsizliğini ve yapılan işin uzun vadeli bir stratejinin parçası olduğunu gösteriyor.

Elbete ki, konjonktürel ortam T.C. açısından sürekli bir işgale uygun değildir. Bu bakımdan T.C. sömürgeciliği Güneyide kendi politikalarına uygun payandalar yaratarak, hem buranın istikrarını bozmayı, hemde uzun vadede çıkarlarını güvenceye almak istiyor. Türkmen faktörü öne çıkarılmak isteniyor. Her operasyondan sonra birliklerinden bir bölümünün burada kalması da bölgede kurduğu ve geliştirdiği ilişkilerin korunması içindir. Teröre karşı mücadele iddiası bu amacı gizleyen bir örtü olarak kullanılıyor. Ancak Güney Kürdistan için tehlike oluşturan esas gelişme bizce bu değil, daha çok Güney'li güçlerin kendi aralarında ve PKK'nin KDP ile sürdürdüğü çatışmalar tehlike oluşturuyor. Kendi toprağı üzerinde doğan olanakları bu kadar pervasız ve gözü kara bir şekilde heba eden Güneyli güçlerin halka karşı günahları büyüktür. Sömürgeci güçlerle dayanışarak Güney Kürdistan'da yer edinmek de, istikrar sağlamak da olanaklı değlidir. Kendi iç çekişmelerini erken iktidar hastalığı yüzünden çatışmalara dönüştürerek ve Kürt halkına düşman güçlerden alınan desteklerle muhaliflerini tasfiye etmek akıl kârı değildir. Bu durum bir bütün olarak sömürgeci güçlerin müdahalelerine sürekli açık kapı bırakmakta, istikrarsızlığa yol açmaktadır.

Düşmanın yaptıklarına kızmak çare değil elbet. Düşman düşmanlığını her koşulda yapacaktır. Esas olan her parçada Kürt parti ve örgütlerinin kendi aralarında ve birbirleriyle ilişkilerini çatışma zemininde çıkarmaları, sorunlarını görüşmeler yoluyla gidererek, dayanışma ve işbirliği kurabilmeleridir. Bu gerçekleştiğinde TC, veya başka bir sömürgeci gücün müdahalesi güçleşecek, müdahale olsa bile karşısında birleşik büyük bir güç bulmuş olacaktır. Bugün Kürtler arası çatışma ve düşmanlığın vardığı boyutta kimin haklı kimin haksız olduğu artık önemini yitirmiştir. Aslolan halkımızın geleceğini tehdit eden, halkı göç yollarına, açlık ve sefalete düşüren çatışmaların durdurulması, ateşkesin sürekli ve kalıcı bir hale getirilmesidir.

Türk devletinin mevcut tutumundan vazgeçmesi, kolay olmayacaktır. Bunun için bünyesini kemiren çeteleşme olgu-

www.anarsi.org

MGK, 1995 seçimlerinin yarattığı sonuçlara benzer bir sonuçla karşılaşmak istemiyor. RP'yi ve demokrasi güçlerini etkisiz kıldığına inandığı bir noktada ancak seçimlere rıza gösterecektir. Bu durumda koalisyonu oluşturan partiler arasında bir dağılma yaşanmazsa, seçimlerin ikibinli yıllara sarkması büyük bir olasılıktır.

sunu ortadan kaldırması ve kirli savaş lobisini dağıtması gerekir. Günümüzde devletin çeteleşen yapısı ile Kürt halkı ve emekçi yığınların yüzyüze bulunduğu ekonomik ve demoktik sorunlar arasında kopmaz bağlar oluşmuştur ve Kürt sorunu temel sorun konumundadır. Kürt sorununa demokratik, siyasal bir çözüm bulunmadan,, diğerlerini çözüme ulaştırmanın mümkün olmadığını aklı başında herkes görmekte ve söylemektedir.

Türkiyeyi yöneten egemen klik akılsızlığını sürdürürse, Türkiye toplumu her gün yeni bir macerayla karşılaşmaktan kurtulamayacaktır. Daha geçenlerde Yunanistan'la savaşın eşiğinden dönüldü. Yunanistan silahlı kuvvetlerinin Kıbrıs Rum silahlı kuvvetleriyle ortaklaşa yaptığı tatbikat, Türk egemenlerinin savaş kılıçlarını kuşanmalarına neden oldu. Ve bölge bir anda sıcak çatışma ortamına sokuldu. Güdümlü medya savaş senaryoları eşliğinde Türk jetlerinin sortilerini naklen verdi. Savaş kışkırtıcılığında bir kez daha kendini ispatladı. Türk Genel Kurmayı "Askeri üstünlüğümüzü gösterdik" diyerek savaşçı ve saldırgan eğilimini dışa vurdu.

Kuşkusuz bu, Türkiye için yeni bir durum değil. Egemenler için şiddet politikası yalnız içerde değil, dış ilişkilerde de öteden beri başvurulan bir yöntemdir. Sık sık dillendirilen "yurtta sulh, cihanda sulh" söylemi bunların dilinde gerçeğin üzerini örtmek için uydurulmuş bir yalandır. Egemen azınlık sıkıştığı her durumda şiddet yöntemlerine başvurmuştur ve vuruyor. Bu ihtiyaçlarına göre gelişmekte, saldırganlık bazen içeride halka, bazende komşu ülkelere yönelmektedir. Kürt sorunu yüzünden çeteci devletin gerilim politikası ve savaş kışkırtıcılığına her zaman ihtiyacı oldu. Militarizmin güçlenmesi kaynakların silaha ve ölüme harcanması böyle mümkün olmakta çetelerin saltanatı böyle sürmektedir.

Kuşkusuz yaşanan tablo olumsuzdur. Ancak karamsarlıkla bu tablo aşılamaz. Toplumsal, siyasal gelişmelerin düz bir çizgi izlemediği biliniyor. Baskı ve zulüm yöntemleriyle sağlanan bugünkü gerileme geçicidir. Peş peşe gelen ekonomik, siyasal ve sosyal krizlerin aşılmış gibi görünmesi ve siyasal gericilikle çete olgusunun yaşama damgasını vurması, sistemin sağlamlığını göstermez. Kamuoyunu aldatarak, terör ve zulüm uygulayarak kitle muhalefetinin bastırılması yeni ve daha büyük krizlerin doğmasını sağlayacaktır.

Devrimci ve yurtsever çevrelerde görülen taktik yanlışlıklar ve bencil tutumlar, egemen sistemin, yaşadığı krizleri kolay atlatmasına yol açsada bu geçicidir. Ve bugünkü gerileme ve durağanlığın yerini yükselmeye bırakacağı günler er geç gelecektir. Cumartesi annelerinin kayıplarını aramaktaki ısrarı 129. haftasını geride bıraktı. Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık Eylemi ise, yeniden başladı. Her iki eyleminde beklenen katılım ve ilgiyi görememeyişi rejimin başarısı olarak görülmemelidir. Bir tek annenin feryadı; bir tek pencerede yanıp sönen ışık bile geleceğe olan umudumuzu beslemeye yeterlidir. Yeterki biz sorumluluğumuzu hatırlayalım.

3 kasım Susurluk kazasının yıldönümüdür. Çeteler kanlı ellerini sallayarak dolaşmaya devam ediyorlar. Bir araya gelerek meydanın boş olmadığını onlara göstermenin zamanıdır. Çetelerin üzerine örtülmek istenen karanlık örtüyü yırtıp atmak, düzene payanda olanların değil, düzenden zarar görenlerin işidir. Biz işimizi iyi yaparsak çetelerin üzerine örtülmek istenen karanlık örtü er ya da geç mutlaka kaldırılacaktır.

www.arsivakurum.org

"Barış hem Kürtlere hem Türklere, hem bölgeye hem dünyaya gerekli"

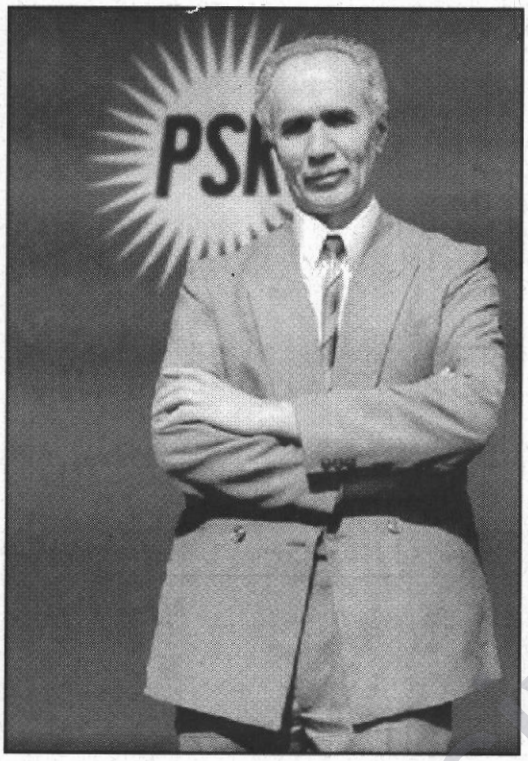

KOMKAR, KOMJIN ve KOMCIWAN'ın 18 Ekim 1997 tarihinde Almanya'nın Köln kentinde düzenlediği ***"Barış, Demokrasi ve Özgürlük"*** yürüyüş ve mitingine katılarak bir konuşma yapan ***PSK Genel Sekreteri Kemal Burkay***'ın konuşmasının tam metnini, ilgiyle okuyacağınız inancıyla yayınlıyoruz. ***Deng***

Türkiye'deki zorba rejim Kürdistan'da kirli bir savaş yürütüyor. Ülkenin varlığı bu savaşta boşuna telef ediliyor. Bu, ülkemizde, hem Kürdistan'da hem Türkiye'de işsizliğin, açlığın, bunaltan öteki sıkıntıların başlıca nedenidir.

Değerli bayanlar, baylar,

Öncelikle, böyle bir eylemi düzenledikleri için KOMKAR, KOMJIN ve KOMCIWAN'ı kutlarım. Onlar ülkemiz için barış, demokrasi ve özgürlük istiyorlar. Bu saygıdeğer bir çabadır.

Yine, Almanya ve Avrupa'nın dörtbir yanından koşup gelen, burada omuz omuza yürüyen ve barış için, özgürlük için, demokrasi için seslerini yükselten sizleri kutlarım.

Bu yurtsever bir çabadır. Çünkü ülkemizde savaş var; ama özgürlük ve demokrasi yoktur. Zorba rejim oluk oluk Kürt ve Türk gençlerinin kanını döküyor. Köy ve kentlerimiz yıkılıp yakılıyor. Halkımızdan milyonlarcası bir kez daha göç yollarına düştü, gurbet köşelerinde evsiz, işsiz perişan oldu. Ülkemizin vadileri, dağları bombalanıyor, tarlalarımız, yaylalarımız yanıyor.

Türkiye'deki zorba rejim Kürdistan'da kirli bir savaş yürütüyor. Ülkenin varlığı bu savaşta boşuna telef ediliyor. Bu, ülkemizde, hem Kürdistan'da hem Türkiye'de işsizliğin, açlığın, bunaltan öteki sıkıntıların başlıca nedenidir.

Bu yanlış siyaset yüzünden, Türkiye'yi boydan boya kötülük, zorbalık ve şiddet sardı.

www.arsivkurdi.org

Heryerde çeteler oluştu. Bu çeteler poliste ve orduda, siyasi partilerde ve devlet içinde ağ kurmuştur. Onlar devlet desteğiyle insanları kaçırıp öldürüyorlar. Devlet desteğiyle kirli işler çeviriyor, esrar ve eroin ticareti yapıyor, ülkemizde ve dünyada insanları zehirliyorlar.

Hükümet bu çetelerin üstüne gidemiyor. Mahkemeler onları yargılıyamıyor. Çünkü zaten arkalarında devletin ve hükümetin gücü var. Türk devleti çeteleşmiştir.

Bu nedenledir ki Türkiye'de işkence var, zulüm var; ama adalet yok, özgürlük yok, demokrasi yok. Türkiye kirlenmiştir.

Türk devleti militaristtir, komşularına karşı saldırgandır, yayılmacıdır. Günden güne daha çok silahlanıyor. Bu durum bölge ve tüm dünya için ciddi bir tehlikedir.

Bu nedenledir ki, Kürt olsun Türk olsun, dünyanın diğer yerlerindeki dostlarımız olsun, barışsever, demokrat ve hümanist tüm insanlar bu pisliğe ve kötülüğe karşı sessiz kalmamalı.

Türkiye'ye gerekli olan temiz toplumdur, barıştır, demokrasidir.

Türkiye çetelerden temizlenmeli.

Kirli savaş sona ermeli. Kürt ve Türk gençlerinin kanı boş yere dökülmemeli. Kürdistan'ın köyleri ormanları yakılmamalı.

Ülkenin geliri silaha harcanmamalı, kaynakları kirli savaşta telef edilmemeli, ülkenin kalkınması, halkın iyiliği için harcanmalı.

Kürtlere de Türklere de gerekli olan budur. Böylece ülkeye barış gelir, demokrasi gelir ve ülkenin öteki sorunlarına çözüm bulunur.

Aklın yolu budur.

Ama Türkiye'yi dünden bugüne yönetenler, bu yanlış, çağdışı politikadan sorumlu olanlar sesimizi duyuyorlar mı? Söylediklerimize aldırıyorlar mı?

Ne yazık ki hayır! Ne sesimizi duyuyor, ne de dinlemek istiyorlar. Bu bakımdan yeni hükümetin de eskilerinden hiçbir farkı yoktur.

Mesut Yılmaz'la Ecevit'in hükümeti ne Kürt sorununda, ne de demokratik alanda hiçbir olumlu adım atmadı. Buna niyeti de yok. Programlarında bu bakımdan hiçbir olumlu hedef yok.

Düşünce özgürlüğü önündeki tüm engeller devam ediyor ve yeni hükümet de bu alanda hiçbir değişimden söz etmiyor. Zindanlar eskisi gibi, yazarlarla, aydınlarla, politik kişilerle dolu.

Kitaplar, gazeteler, dergiler yine toplanıyor. Özellikle barışı savunanlar, Kürtlerin üzerindeki baskıya, zulme karşı çıkanlar.

Yine barışseverler üzerinde baskı ve zulüm devam ediyor. İnsan Hakları Derneği'nin şubeleri bir bir kapanıyor. Yeni hükümet de, barış yanlılarının seslerini duyurmalarını şiddetle engelliyor.

İşkence çarkı işlemeye devam ediyor.

Bu hükümetin de, Kürt sorununun barışçı çözümü için, Kürt haklarının tanınması için, en küçük bir adım atmaya niyeti yok. Bu hükümet de Kürtlerle diyaloga kapalı. Tam tersine, inatla ve ısrarla, "bir Kürt sorunu yoktur, bir terör sorunu vardır!" diyor..

Yeni hükümet de zor ve baskı yöntemlerinden medet umuyor, daha çok silahlanıyor, kirli savaşı sürdürüyor, tırmandırıyor.

Yeni hükümet de, kendisinden öncekiler gibi, ama daha büyük bir gürültü ve şamatayla, iç ve dış kamuoyunu aldatmaya çalışıyor. Kürdistan'a, kendi deyişleriyle "Güneydoğu"ya yönelik ekonomik ve sosyal tedbirlerden söz ediyor.

Ama sözkonusu ekonomik ve sosyal tedbirler de, ya tümüyle boş söz ve vaatlerdir -önceki hükümetlerin de söyleyip yapmadıkları gibi- ya da bu kirli politikanın emrinde ve Kürtlere hiçbir yararı olmayan çabalardır.

Örneğin hükümet, daha çok sayıda yatılı bölge okulu açıp Kürt çocuklarını daha 4-5 yaşlarındayken anne-baba kucağından çekip almayı, bu okullarda onları Türkleştirmeyi, anadilleri Kürtçeyi unutturmayı ve beyinlerini Türk şovenizmiyle yıkamayı amaçlıyor.

Türk devleti zorunlu eğitimi sekiz yıla çıkardı, ama Kürt diliyle okullar yine yasaktır.

Yeni hükümet kitle sürgününden geriye kalan Kürtleri de köylerinden çıkarıp -Saddam'ın da bir dönem yaptığı gibi- toplama kamplarında biraraya getirmeyi amaçlıyor.

Bu tür uygulamalar hiçbir sorunu çözmez, onları daha da ağırlaştırır. Öyle görünüyor ki yeni hükümet de eski ve yanlış yolda yürüyecektir.

Değerli bayanlar, baylar!

Böyle bir durumda bazıları şunu diyebilir: "Madem öyle, barışçı istemlerden, bu tür çabalardan ne çıkar? Bütün bunlar boşuna değil mi?. Sorun ancak, Türk devletinin anladığı dilden, zorla ve şiddet yoluyla çözülür!.."

Böyle diyenler vardır. Ama arkadaşlar ve dostlar, Türk devletinin katı, savaş yanlısı politi-

www.arsivakurd.org

kası nedeniyle umutsuzluğa kapılmamalı, barış için çabalarımızı sovutmamalıyız. Bu da Kürt ulusal mücadelesinin önemli bir parçasıdır. Aynı zamanda Türk demokratlarının da değerli bir işi, görevidir.

Direniş çok yönlü, çok biçimlidir, biri diğerinin karşısına konmamalı.

Barış için bu çabalar eğer yararsız olsa, Türkiye'deki zorba rejim, savaş yanlıları, şoven ve faşist güçler ondan bu kadar rahatsız olurlar mıydı?.

Barış çabaları onları köşeye sıkıştırıyor, yalanlarını açığa vuruyor, Türk halkının saflarında ve tüm dünyada dostlarımızın sayısını arttırıyor.

Çünkü barış hem Kürtlere hem Türklere, hem bölgeye hem dünyaya gerekli.

Savaşın nedeni Türk devletinin katı, uzlaşmaz, yanlış politikasıdır. Kürtler yalnızca haklarını istiyorlar ve zulme karşı direnmek tüm halkların, tüm ulusların hakkıdır. Ama hiç kimsenin, başka bir ulusu esir etmeye, baskı altında tutmaya hakkı yoktur.

Türk devleti bu savaşta haksızdır. Savaş durmalı ve Kürtlerin hakları tanınmalı. Barış ancak bu şekilde gerçekleşir.

Arkadaşlar, dostlar!

Bu son yıllarda olup bitenler çok iyi gösteriyor ki Kürt sorunu savaş ve şiddet yoluyla çözülemez. Türk devleti silahların gücüyle Kürtleri sindirebileceğini, Kürt sorunundan kurtulabileceğini sanıyordu. Ama bu umutlar bir kez daha boşa çıktılar. Bu yanlış politika yüzünden Türkiye tümden cehenneme döndü, yaşanılmaz bir ülke oldu.

Biz Kürtler ve Türkler, bu savaş yanlısı politikaya karşı el ele vermeliyiz. Siyasetin ipini onların elinden almalıyız. Bu da siyasal ve barışçı çalışmalarla, kitleleri aydınlatarak, örgütleyerek olur.

Arkadaşlar, dostlar! Bugün barış hareketi bize her zamankinden çok gereklidir. Barış ve demokrasi cephesini güçlendirmeliyiz.

Her zaman söyledim ve burada bir kez daha tekrarlıyorum: İster devrim, ister barış için olsun, Kürtler ve Türkler, emekçiler, aydınlar, tüm barışsever ve demokrat insanlar el ele vermeli. Başarı buna bağlıdır.

Arkadaşlar, dostlar! Özgürlük ve barış mücadelesi bir maratondur. Bu koşuda gevşememeli, yılgınlığa düşmemeliyiz; onu sonuna kadar götürmeliyiz. Ve bilmeliyiz ki sonuçta zafer bizim olacak.

Gelecek zorbaların değil, bizim olacak!

Değerli bayanlar baylar!

Türk devleti Kürt halkına karşı bu kirli savaşı Batılı dostlarının desteğiyle yürütüyor.

Türkiye Birleşmiş Milletler üyesidir. Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı üyesidir. Avrupa Birliği'ne de üye olmak için çabalamaktadır. Ama Türkiye tüm bu örgütlerin normlarına uymuyor, sözleşmeleri, kuralları çiğniyor. İnsan haklarını ayaklar altına alıyor. Kürtlere karşı soykırım suçu işliyor.

Yine de Amerikalılar ve Batı Avupalılar ekonomik, politik ve askeri alanda Türkiye'ye yardım ediyor, subaylarını ve polisini eğitiyorlar.

Bu tutum, özgürlük ve barış için mücadele eden bize büyük bir haksızlıktır. Batılılar İran Şahı'na da bu şekilde cömertçe yardım ettiler, ama karşılarına Humeyni çıktı. Saddam'ı güçlendirdiler, sonuç ortada.. Yarın

Savaşın nedeni Türk devletinin katı, uzlaşmaz, yanlış politikasıdır. Kürtler yalnızca haklarını istiyorlar ve zulme karşı direnmek tüm halkların, tüm ulusların hakkıdır. Ama hiç kimsenin, başka bir ulusu esir etmeye, baskı altında tutmaya hakkı yoktur. Türk devleti bu savaşta haksızdır. Savaş durmalı ve Kürtlerin hakları tanınmalı. Barış ancak bu şekilde gerçekleşir.

www.arsivakurdi.org

Türkiye'de de benzer bir sonuçla karşılaşırlarsa hiç şaşırmasınlar..

Buradan ilgili tüm devlet ve hükümet adamlarına çağrıda bulunuyorum: Türkiye'ye silah vermesinler. Bu silahlar biz Kürtleri öldürüyor ve bizim ülkemizi yakıp yıkıyor. Dünyanın tüm demokrat ve barışsever insanlarından da dileğimiz o ki, Türk devletinin bunca zorbalığı, zulmü karşısında sessiz kalmamalı, kendi hükümetlerinin Türkiye'ye yaptığı yardımları engellemek için çaba göstermelidirler.

Arkadaşlar, dostlar!

Kürdistan'daki son gelişmelerle ilgili olarak da birkaç söz söylemek isterim. Bugün, ne yazık ki Kürdistan'da, Kürt partileri arasında da çatışma ve savaş var. Bu bizim için büyük bir talihsizliktir. Kürt ulusal mücadelesi bu kördövüşü ile çok kötü bir duruma, darboğaza düşmüştür.

Kürtler kendi aralarındaki bu kavga ile, ortaya çıkan fırsatları da heder etmektedirler. Bu savaştan herhangi bir partinin kazançlı çıkması olanaksızdır. Kardeş kavgası ülkemizi alt üst ediyor ve halkımızın düşmanlarını sevindiriyor.

Kürtlere gerekli olan birliktir. Birlik zaferin olmazsa olmaz koşuludur.

Biz Kürdistan Sosyalist Partisi olarak, bugüne kadar Kürt partileri arasında kardeşçe ve demokratik ilişkilerden yana olduk. Biz her zaman kardeş kavgasına karşı çıktık. Bugün de Kürt partileri arasındaki çatışmanın bir gün önce sona ermesini, yurtsever güçlerin birlik oluşturmasını istiyor ve bunun için çaba gösteriyoruz.

Bu nedenle üç ay kadar önce, çatışma durumundaki üç partinin liderine (Mesut Barzani, Celal Talabani ve Abdullah Öcalan) birer mektup gönderdim. Ayrıca şu günlerde çeşitli parçalardan tarafsız durumdaki Kürt partileri olarak bazı toplantılar düzenliyor ve bu olumsuz duruma bir çözüm bulmak için birlikte neler yapabileceğimizi konuşuyoruz.

Sözkonuşu çatışmalar Kürt halkının davasına hizmet etmiyor; ama ülkeye ve halka zarar veriyor.

Çatışmaların bir an önce durması için elden geleni yapmalıyız. Kürt politik sahnesindeki tüm siyasi partiler, demokratik kuruluşlar, aydınlar ve yurtsever insanlar bunun için çaba göstermeli. Kürt kamuoyu varlığını ve gücünü göstermeli.

Sözkonusu üç partiye ve liderlerine buradan bir kez daha sesleniyorum:

Kendi aranızdaki savaşı durdurun, daha fazla kan dökmeyin, ülkemize daha fazla zarar vermeyin ve düşmanları daha çok sevindirmeyin!

Aranızdaki sorunları diyalog yoluyla, barışçı yol ve yöntemlerle çözün!

El ele verin, güçlerinizi birleştirin. Kürt halkının istediği budur.

Arkadaşlar, dostlar!

Durum ne denli zor ve cansıkıcı olursa olsun, umutlarınızı asla yitirmeyin, gevşemeyin, yılmayın!

Bunca yanlışa ve zorluğa rağmen Kürt halkının direnişi sürüyor ve hep sürecek.

Gelecekte de bugünkü gibi meydanlarda olun, omuz omuza verin, yürüyün, özgürlük ve barış için sesinizi yükseltin.

Öyle ki birken iki, onbinken yüzbin olalım.

Yurtseverlik de adamlık da budur.

Sizi bir kez daha saygıyla selamlarım.

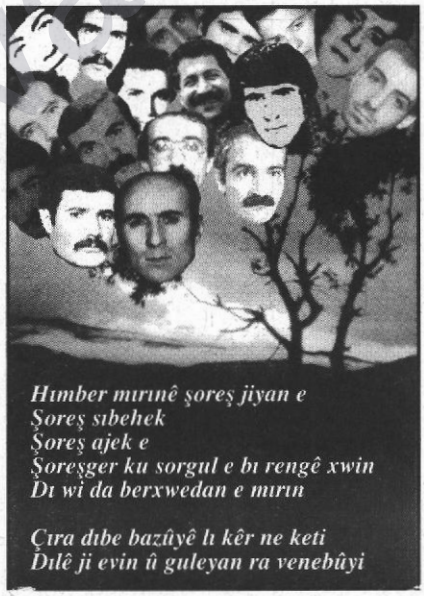

Hımber mırınê şoreş jiyan e
Şoreş sıbehek
Şoreş ajek e
Şoreşger ku sorgul e bı rengê xwin
Dı wi da berxwedan e mırın

Çıra dıbe bazûyê lı kêr ne keti
Dılê ji evin û guleyan ra venebûyi

Em we tu car birnakın

www.arsivakurdi.org

Yaşar Kemal'e verilen ödülün anlamı

Almanya Kitabevleri ve Yayıncılarının Barış Ödülü, bu yıl Yaşar Kemal'e verildi. Bu ödül, basına da yansıdığı üzere, Almanların edebiyat ve barış alanındaki en büyük ödülü, uluslararası planda da Nobel'den sonra gelen en önemli ödül.

Ödül Yaşar Kemal'e, 19 Ekim 1997 günü Frankfurt'ta, tarihi Pauls Kilisesi'nin toplantı salonunda yapılan görkemli bir törenle verildi. Törene 500 dolayında seçkin davetli -yazar, sanat adamı, politikacı- katılmıştı. Bunlar arasında Federal Almanya'nın bir önceki cumhurbaşkanı Richard von Weizscker, Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanı Nobert Blüm, Federal Panrlamento Başkanı Rita Süsmuth ve yardımcıları Hans Ulrich Klose (SPD), Dr. Bukhard Hirsch (FDP), Rudolph Scharping (SPD Federal parlamento Grup Başkanı) vardı. Kürdistan Sosyalist Partisi Genel Sekreteri Kemal Burkay, PSK Dış Bürosundan Ebubekir Saydam, Kürdistan Uluslararası İnsan Hakları Derneği yöneticisi Sertaç Bucak ve kapatılan DDP'nin Genel Başkanı İbrahim Aksoy da davetliler arasında idiler. TC de bu kez ödül törenini boykot yerine, jest yaparak Kültür Bakanı İstemihan Talay ile, Bonn Büyükelçisi Volkan Vural'ı toplantıya göndermişti.

Yaşar Kemal toplantı salonuna eski Cumhurbaşkanı Weizscker'in kolunda girdi ve ayakta dakikalarca alkışlandı. Açılış konuşmasını Alman Kitabevleri ve Yayıncıları Derneği Başkanı Gerhard Kurtze yaptı. Kurtze, bu ödülün, baskılara karşı direnen, barış için çaba gösteren seçkin kişilere verildiğini söyledi ve Yaşar Kemal'in Kürt ve Türkler arasındaki savaşın sona ermesi ve barışçı bir çözüm için gösterdiği çabalara değindi. Frankfurt Belediye Başkanı Bayan Petra Roth (Hıristiyan Pemokrat Parti'den) da yaptığı konuşmada Yaşar Kemal'in eserlerindeki direnişçi özden, onun haksızlığa ve tutsaklığa karşı mücadeleci yaşam çizgisinden söz ederek bu nedenle türlü baskılara uğradığını söyledi, Türkiye'deki düşünceye özgürlük tanımayan baskı rejimini eleştirdi ve Yaşar Kemal'in susturulamıyacağını söyledi.

Yaşar Kemal ve eserleriyle ilgili "övgü" konuşmasını ise ünlü Alman Yazarı Günter Grass yaptı. Grass'ın konuşması, Yaşar Kemal'in eserlerini edebi açıdan genişçe değerlendirmenin yanısıra Kürt halkına

www.kurdishkurdi.org

karşı kirli bir savaş yürüten ve insan haklarını pervasızca çiğneyen Türkiye'deki rejime ve ona askeri destek sağlayan Federal Alman devletine sert eleştiriler içeriyordu. Grass, Kürtlere yapılanı Osmanlıların Ermenilere, Almanların ise Yahudi ve Çingenelere karşı işlediği soykırım suçuyla kıyaslayarak ve "biz bu cürmün sessiz tanıklarıyız" diyerek bu yapılanlar karşısında susmayı sert biçimde kınadı ve Türkiye'ye silah veren Alman hükümetini onun suç ortağı olarak niteledi.

Gerek Grass'ın, gerekse Yaşar Kemal'in ödül töreninde yaptığı ve birer edebi-tarihi belge olan bu iki konuşmanın tümünü bu sayımızda yayınlıyoruz.

Türk burjuva basını, olaya karşı kayıtsız kalmadı ve onu yansıttı. Ancak birçokları, ödülün çokyönlü önemini görmezden gelip onu, salt "Türk edebiyatının bir başarısı" olmakla sınırladılar. Oysa, bu olayın, bir edebiyat adamına verilen ödülden çok öte bir anlamı ve ağırlığı vardı. Bizzat ödülü veren kurumun başkanının ve öteki Alman konuşmacıların belirttiği gibi, bu ödül Yaşar Kemal'e, çok sayıda ve 30 dile çevrilmiş olan seçkin edebi eserlerinin yanısıra, baskı ve haksızlıklara karşı direnişçi kişiliğinden, Kürtlere karşı yürütülen kirli savaşa karşı çıkmasından ve barış için çabalarından dolayı verilmişti. Bu ödül, aynı zamanda ve esas olarak Alman aydınlarının, Alman demokratik kamuoyunun Türkiye'deki baskı rejimine karşı tepkisini, Kürt halkına ve bir bütün olarak Türkiye'nin barış ve demokrasi güçlerine ise desteği dile getiriyordu. Ödül, sözkonusu destekte yeni bir aşama anlamına geliyor, Alman kamuoyunun, Türkiye'deki baskı rejiminin yaptıklarına karşı tutumunu gösteriyor. Ve bu yönüyle, Türk devletinin Kürt sorunundaki politikalarının uluslararası plandaki iflasının da bir göstergesidir. Türkiye yıllardır, PKK'nin yanlışlarından da yararlanarak Kürt ulusal hareketini bir terör olayı gibi göstermeye ve yürüttüğü kirli savaşı dünya kamuoyuna haklı göstermeye çalıştı. Şimdi bunun tutmadığı bir kez daha görülüyor. Dünya kamuoyu bu sorunun gerçek boyutlarının farkında. Sorunun siyasal ve barışçı çözümü yönünde uluslararası kamuoyu eğilimi yıldan yıla güçleniyor. Türk devleti savaşta ısrar edip barışın yolunu tıkadıkça da bu eğilim daha da güçlenecek, Türk rejimi soyutlanacak, Kürt ulusal hareketi ve bir bütün olarak Türkiye'deki barış ve demokrasi güçlerine destek artacaktır. Kürt ulusal hareketi ve Türkiye'deki barış ve demokrasi güçleri de bu bilinçle çabalarını sürdürmeli yoğunlaştırmalıdırlar. Almanya'da olup bitenin Tüm Avrupa'da gerçekleşmesi, barış hareketinin ABD kamuoyundan daha etkili destek sağlaması için çalışmalıyız.

Elbet, ülkelerin demokratik kamuoyu ile, hükümetlerin tutumu aynı şey değil. Kuşkusuz bu ikisi birbirini etkiliyor. Alman hükümeti ve öteki hükümetler, bu konuda henüz kendi ülkelerinin demokratik kamuoyunun isteklerine uygun davranmıyorlar. Bir NATO ülkesi olan ve müttefik saydıkları Türkiye'ye silah vermeyi, ekonomik ve politik desteği sürdürüyorlar ve bu tutumlarıyla savaşa taraflar. Bu nedenle, özellikle Grass'ın konuşması bu çevreleri rahatsız etti ve törenin ardından Alman kamuoyunda bu konuda bir tartışma başladı. Bu da yararlıdır ve hem Alman, hem de bir bütün olarak Batı kamuoyunun Türkiye'nin sürdürdüğü kirli savaş ve buna sağlanan Alman desteği ile ilgili olarak daha da bilinçlenmesine hizmet edecektir.

İstemihan Talay ve Volkan Vural gibi Türk devletinin temsilcileri ise, hem Grass'ın konuşmasını, hem de Türk devletinin 70 yılını, "üniter devlet" garibesi altında izlenen baskı politikalarını, kültür düşmanlığını cesaretle eleştiren Yaşar Kemal'i soğuk terler dökerek dinlediler. Türk basını, bir kez daha olayın boyutlarını Türk kamuoyundan gizlemeye çalıştı. Bütün bunlar doğaldır. Ama artık bu olay da gösteriyor ki, dışarda demokrat, içerde faşist olmak, bu oyunu böylece sürdürmek günden güne zorlaşmaktadır. Türkiye ya Kürtlerle barışıp, onlara haklarını tanıyıp demokrasiye yönelecek ve uygar ülkeler topluluğuna katılacaktır ya da uygar dünya ile bağlarını tümden koparıp, barbar politikaların uygulandığı, despot, ilkel bir Asya ülkesi olmayı seçecektir, ki böylesi ülkelerin sayısı artık Asya'da bile azalmaktadır...

Dileriz ki Türkiye'nin seçimi uygarlık yönünde, barış ve demokrasi yönünde olsun. Bu ise, asıl olarak Türk halkının ve kamuoyu oluşturmakta en büyük sorumluluğu taşıyan aydınların tutumuna bağlıdır. Umarız ki bu aydınlar, bugüne kadar olageldiği gibi, büyük çoğunluğuyla, "ulusal çıkarlar" adına bu baskıcı, ırkçı, şoven, militarist rejimin bir şakşakçısı, odun kırıcının hınk deyicisi olmaktan kurtulup halkı bilinçlendirmek, barışa ve demokrasiye yöneltmek için üstlerine düşeni yaparlar. Onlara düşen ve "aydın" sözcüğüne yaraşan budur.

Deng

"İstedim ki benim romanlarımı okuyanlar sevgi dolu olsunlar, insana, kurda kuşa, börtü böceğe, tekmil doğaya."

Almanya Kitabevleri ve Yayıncılarının Barış Ödülü, 19 Ekim 1997 günü Frankfurt'ta, tarihi Pauls Kilisesi'nin toplantı salonunda yapılan görkemli bir törenle bu yıl Yaşar Kemal'e verildi. Ünlü yazar Yaşar Kemal'in, törende yaptığı konuşmasının tam metnini yayınlıyoruz.

Yaşar Kemal

Sevgili dostlar, bana bu değerli ödülü verdiğinizden dolayı sağolun.

Ben bir edebiyat adamıyım. Edebiyata başladığımdan bu yana insanlar için elimden ne geldiyse yapmağa çalıştım. Az önce edebiyata başladığımdan bu yana dedim, yazdığımdan bu yana demedim. Çünkü ben edebiyata yazılı olarak başlamadım. Ben, on yedi, on sekiz yaşlarıma kadar bir destan anlatıcısı ve bir folklor derlemecisiydim. Çıraklığını yaptığım Çukurova'nın büyük gezginci destancılarından öğrendiğim destanları Toroslar'da köy köy dolaşarak anlatıyor, bir yandan da ağıtlar, büyük halk şairlerinin şiirlerini topluyordum. Folklor derlemelerimde destancılığım bana kolaylıklar sağlıyordu. Ağıt, kadınların ölümler üstüne söyledikleri şiirlerdir. Profesyonel ağıtçılar olduğu gibi, büyük bir kadın çoğunluğu da kendi ölüleri üstüne ağıtlar yakarlar, o ağıtlar da dillerde dolaşırdı. Özellikle kadınlardan ağıt derlemek zor oluyordu. Köylerde destan anlatmam işimi kolaylaştırıyordu. Kadınlar bana gönüllü olaraktan bildikleri ağıtları yazdırıyorlardı.

Ve ben yirmi, yirmi bir yaşlarında yazılı edebiyata geçip ilk hikayelerimi yazmağa başladım. Ağıt derlemelerim 1943 yılında küçük bir kitap olaraktan çıktı. İlk hikayelerim de yıllar sonra 1952 yılında yayınlandı. 1947 yılında başladığım romanımı 1953 yılında bitirebildim.

Söz sanatlarının etkisini halka destan anlattığım günlerde anladım. Bana katılan iyi dinleyici bulduğum köylerde, yörelerde dinleyicilerle birlikte sözlerim kanatlanıyor, uçuyor, daha sevinçle anlatıyordum. Dinleyicilerimin anlatımıma az katıldığı köylerde, yörelerde anlatımım, yaratımım daha sönük geçiyordu. Usta bir destancının anlatımı ezber değildir.+ Anlatıcı her anlatışında, halkın ona katılmasına göre, yeniden yaratır. Onun için destanlar kırk bin yıl su altında kalmış çakıl taşları gibi, destancıdan destancıya geçerek, yunur, arınır, düzgünleşir, parlar.

Yazılı edebiyat bambaşkadır. Karşında kaleminden, kağıdından başka hiç kimse yoktur. Ne ses, ne karşında insanlar, ne de beden hareketlerin, hiç bir şey yoktur. Sözlü edebiyat ne zaman başlamış onu bilemiyoruz. Yazılı edebiyatın tarihi vardır. Her zaman, yüzyılımıza kadar da diyebiliriz yazılı edebiyatın özsel kaynağı sözlü edebiyat olmuştur. Bizim gibi ülkelerde bugün bile böyledir. Sözlü edebiyatta bugün bile biz birçok biçimlerle, anlatımlarla karşılaşıyoruz. Bir Gılgamış, İlyada, Odise, bir Manas, bir Dede Korkut, bir Şahmane. Kim ne derse desin sözlü edebiyatlar her dilin yazılı edebiyatını etkilemiştir.

İnsanlar her zaman mit ve düş dünyaları yaratmış, o düş dünyalarına sığınmışlar, böylelikle yaşamlarını sürdürmüşlerdir. En çok sıkıştıkları zamanlarda daha çok mit ve düş dünyaları yaratmışlar, o yarattıkları dünyaya sığınmışlar, böylelikle de yaşamlarını daha kolaylaştırmışlardır. Bir karanlıktan gelip bir karanlığa giderken, ölümün bilincine varmışken, insanlar yaşamlarını, yaşam sevinclerini yaşadıkları, yarattıkları mit ve düş dünyasında gerçekleştirmişler, kolaylaştırmışlardır.

Söz insandır, bir de, en çok sözün gücüne, sözün büyüsüne sığınmışlardır. Ben, hem anlatır, hem yazarken sözün büyüsünü, gücünü hep yüreğimin başında

www.arsivakim.org

duydum. Bilinç de gelişir, benim bilincim geliştikçe söz kanatlarının insana çok yardım edebileceğini yüreğimin kökünde duydum. Büyük Fransız eleştirmeni, filozofu Roger Caillois arkadaşımdı. Bana her zaman söze çok önem veriyorsun, diyordu. Sanki dünyayı söz yönetiyor sence. Ben de dünyayı söz yönetiyor, diyordum. Söz bütünüyle dünyayı yönetmemiş, yönetmiyorsa bile, söz dünyayı yaratanların, yönetenlerin başında geliyor, diyordum.

Hep şunu dilime pelesenk ettim. Gençliğimden beri söylüyorum: Benim romanlarımı, hikayelerimi okuyanlar hiç bir zaman savaşı istemesinler, savaştan iğrensinler, hep barıştan, kardeşlikten yana olsunlar. Benim yazılarımı okuyanlar insanın insanı sömürmesine dayanamasınlar. Yoksulluk, insanlığın yüz karasıdır. Hiç bir düzende insan yoksul kalmasın. Yoksulluk utancını yüreklerinden atsınlar. Primitif insan sözünü yaratanı lanetlesinler. Çünkü pirimitif insan olmaz. Kimse bu lanetli sözü ağzına almasın. Yani benim kitaplarımı okuyanlar hiç kötülük yapmasınlar, iyilikten yana olsunlar. Günümüzde, çok şükür, iyiliğin de, kötülüğün de kaynağı yavaş yavaş da olsa belli oluyor.

Şunu söylemek istiyorum ki ben bağımlı "angaje" bir yazarım. Daha doğrusu kendime ve söze bağımlıyım.

Gene gençliğimden bu yana dünya bin kültürlü bir çiçek bahçesidir, dedim hep. Oysa biliyoruz ki, dünya binlerce çiçekli bir kültür bahçesidir. Tarih boyunca kültürler hep birbirlerini beslemiş, birbirlerini etkilemiş, birbirlerini aşılamışlardır. Uygarlıklar ve kültürler, çağımıza kadar, hiç birbirine zarar vermemişlerdir. Birbirlerini öldürmemişlerdir. Dünyamızdan bir kültürü koparırsak, dünyamızdan bir rengi, bir kokuyu, bir zenginliği yok etmiş oluruz. Kendi ülkemden örnek verecek olursam, benim ülkem Anadolu, dahası Akdeniz binlerce kültüre yataklık etmiştir. Akdeniz ve Anadolu binlerce kültürü barındırdığından dolayı bugünkü dünya uygarlığına, dünya kültürüne kaynaklık etmiştir. Bu, bilinen bir gerçektir.

Demokrasi bir bütündür. Demokrasi bütün insanlık için olmalıdır. Ve bütün gerçek demokratlar, nerede olurlarsa olsunlar, demokrasiye geçmek isteyen, demokrasi için savaşım veren insanlara ellerinden gelen her yardımı yapmalıdırlar.

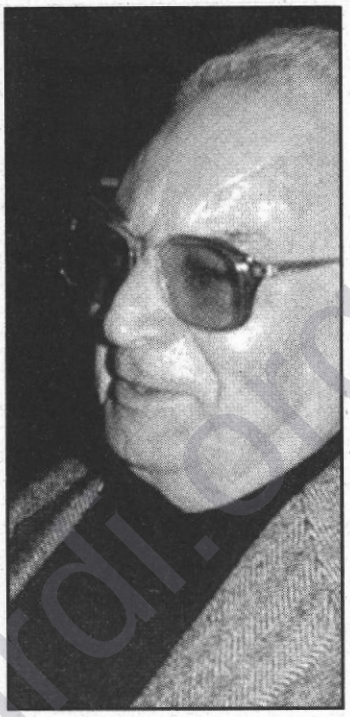

Benim ülkemin bugünkü haline gelince, Osmanlı İmparatorluğu da çok dilli, çok kültürlü, çok dinli bir devletti. Osmanlı İmparatorluğunun içindeki Anadolu da çok kültürlü, çok dilli, çok dinli bir topraktı. Çünkü anadolu hem Akdeniz, hem Mezopotamya, hem Kafkasya, hem Karadeniz'di. Ve anadolu'daki kültürler, tarih boyunca hep birbirini beslemiş, aşılamışlardı. Milattan önceki Anadolu'nun yalnız Ege denizi kıyılarına bakacak olursak ne kadar çok dilin, ne kadar çok kültürün olduğunu görürüz. Bu kültürlerdir ki Milet filozoflarını, Homeros'u, daha yüzlerce baş eseri yaratmışlar, insanlık kültürüne kaynaklık etmişlerdir.

Anadolu'da bugün de birçok kültür, Cumhuriyet'ten bu yana, bütün yasaklara, bütün yoketme çabalarına karşın kör topal yaşamaktadır. Cumhuriyet, sebebi daha çok iyi anlaşılmadı, bütün bu dilleri, kültürleri yasakladı. Sebep olarak da üniter devlet sevdası, diyorlar. Çünkü çok kültürlü Anadolu'da bir üniter devlet yaratılamazdı. Anadolu çok kültürlüydü, sonuna kadar da çok kültürlü kalmalıydı. Üniter devlet sevdası, Türk kültürünü, dilini egemen dil, egemen tek kültür yapmak istedi. Böylelikle de Türk dilini, kültürünü cılızlaştırdı. Örneğin nüfusu her zaman Anadolu'nun üçte biri olan Kürtlerin dilinin, kültürünün özgür kalması Türk dilini, Türk kültürünü de zenginleştirirdi. Türk kültürü de Kürt kültürünü zenginleştirirdi. Çerkes, Laz, öteki Kafkas dilleri, Arap, Süryani, Asuri dilleri de hem birbirlerini aşılar, zenginleştirir, hem de Türkçeyi, Kürtçeyi zen-

www.arsivakurdi.org

ginleştirirlerdi. İnsanlık kültürüne kaynaklık etmiş kadim Anadolu kültürleri gibi, bugünkü Anadolu kültürleri, eskisi kadar insanlık kültürüne kaynaklık etmeseler bile, gene çok yardım edebilirlerdi.

Yetmiş yıldır Kürtlere okuma yazma yasaklanınca, Kürtler de sözlü edebiyata başvurmak zorunda kalmışlar, büyük destanlar, türküler, ağıtlar, masallar yaratmışlardır. Çok zengin bir halk edebiyatı yaratmışlar, sözün gücünü sözlü edebiyatta denemişler, büyülü sanatı geliştirmişlerdir. Bugün birçok Kürt aydını bile bunun farkında değillerdir. Dahası da köklü, sağlam bir folklor derlemesine girişememişlerdir. Bugün Türkiye üniversitelerinde bile Kürt dili, folkloru, edebiyatı, enstitüsü yoktur. Her şey göstermiştir ki Anadolu'da bir üniter devlet kurmak zor iştir. Kurulsa bile bu, Türkiye'nin, her türlü zenginliğinin aleyhinedir. Anadolu bir mozayik kültürler ülkesidir. Büyüklüğü de, zenginliği de Anadolu'nun kültürler ve diller zenginliğinden dolayıdır. Türkiye devletinin yetmiş yıldır üniter devlette direnmesi, her bakımdan büyük olanakları olan ülkeyi bugünkü hale düşürmüş, hem de yönetimi ne olduğu belli olmayan bir ucubeye çevirmiştir. Türkiye demokrat bir ülke midir, bir diktatörlükle mi yönetiliyor? İşin içinden ülkeyi yönetenler bile çıkamıyorlar. Ne olduğu belirsiz bir yönetim. Her şey karmakarışık. Ve Kürtler dilleri ve kültürleri için direniyorlar. Yönetim, ille de siz bağımsızlık istiyorsunuz. Sizin kültürünüze ve dilinize özgürlük verirsek, siz bağımsızlık da istersiniz, diyor. Ve on iki yıldır inanılmaz kirlilikte, kötülükte, anlamsız bir savaş sürüp gidiyor. Ne zaman biteceği de hiç belli değil.

Yetmiş yıldır Kürtlere okuma yazma yasaklanınca, Kürtler de sözlü edebiyata başvurmak zorunda kalmışlar, büyük destanlar, türküler, ağıtlar, masallar yaratmışlardır. Çok zengin bir halk edebiyatı yaratmışlar, sözün gücünü sözlü edebiyatta denemişler, büyülü sanatı geliştirmişlerdir. Bugün birçok Kürt aydını bile bunun farkında değillerdir. Dahası da köklü, sağlam bir folklor derlemesine girişememişlerdir.

Türk ve Kürt aydınlarının büyük bir çoğunluğu bu savaşın tez günde bitmesini istiyor. Bu savaş yüzünden Türkiye büyük yara aldı. Türkiye'deki demokrasi sandığımız yönetim de büyük yara aldı. Ne yapacağını, nereye gideceğini bilmiyor. Ortada kalmış bocalıyor. Dünya Türkiye'nin durumunu bizden daha iyi biliyor. İnsanlık değerlerini korumağa çalışan dünyamızın insanlığı da yara aldı, Türkiye'nin ortakları da şaşkın. Böyle bir durumla karşı karşıya kalmak istemiyorlar herhalde.

Demokrasi bir bütündür. Demokrasi bütün insanlık için olmalıdır. Ve bütün gerçek demokratlar, nerede olurlarsa olsunlar, demokrasiye geçmek isteyen, demokrasi için savaşım veren insanlara ellerinden gelen her yardımı yapmalıdırlar.

Bir de benim köklü, değişeceğime inanmadığım bir inancım vardır, insanoğlu her zaman iyimserdir. İçi yaşama sevinciyle doludur. Bir karanlıktan geldik bir karanlığa gidiyoruz, bu çok belli bir şey, çok kötülük, çok savaşlar, çok salgınlar, çok zulümler gördük, ama dünya güzel, vazgeçilmez, diyorlar. Bu sözler benim sözlerim değildir. Bu sözleri destanlardan, türkülerden, masallardan, baladlardan, ağıtlardan, Dostoyevski'den de öğrendim. Nereden gelip nereye gidersek gidelim, bu güzel dünyayı, bu ışığı, bu binbir renkli toprağı, bu içleri sevinç dolu insanları gördük ya, yaşadık ya. Ya hiç gelmeseydik, bu güzelim dünyayı hiç görmeseydik?...

İnsanların içindeki yaşama sevinci ölümsüzdür. Ben ışığın, sevincin türkücüsü olmak istedim her zaman. İstedim ki benim romanlarımı okuyanlar sevgi dolu olsunlar, insana, kurda kuşa, börtü böceğe, tekmil doğaya.

Ve bu görkemli kültür toprağının üstünde oturan ülkemin insanlarının böyle kalmayacaklarına, bu verimli kültürler toprağını yeniden yeşerteceklerine, gerçek bir demokrasiye ergeç kavuşacağımıza, ve dünyada demokrasi savaşımı veren ülkelerin demokrat halklarına yardım edeceğimize inanıyorum.

www.arsivakurd.org

Gunter Grass'ın Yaşar Kemal'i tanıtım konuşması

"Edebiyat aradaki uzaklıkları ortadan kaldırır."

Sevgili Yaşar Kemal, beni bu kutlamanın konuşmacısı olarak önermenizin, kendinize göre kuşkusuz nedenleri vardır. Sevinerek bu çağrınıza uydum ve Akdeniz sahillerinin düz balçık tarlalarına, oradan böğürtlen çalıları, yabani asmalar ve sazlıklarla kaplı Çukurova'ya, daha içlerlerde bataklıklara, verimli tarlalara, mersin ağacı kokan tepelere, beş köyün içinde biri ve adı Dikenlidüzü olan platolar ve kuşbakışı ile Toros Dağları'na ve karlı doruğuna kendimi kaptırdım.

Gunter Grass

Yapılan konuşmalarda manevi değeri üstüne sık sık yemin edilen bu tarihi mekanda, ona layık bir ödül töreni yapılıyor. Burada, Paul Kilisesi'nde yıllarca, yerine getirilmeyen demokratik temel haklar talep edildi. Burası aynı zamanda ulusal meclis oturumlarının yapıldığı 1848-49 devrim yıllarında, zafer ve yenilginin canlı tanığıdır (ifadesidir). Parlameter konuşma sanatı politik gerçeklikten soyutlanarak, tiyatro provasındaymışcasına (sahnesindesindeymişçesine) denendi. Adeta sonu gelmeyecekmişçesine Almanya'nın birliği tartışıldı. Oturuma katılan yazarlar arasında Ludwig Uhlad da vardı. Bu ilk çabaların başarısızlıkla sonuçlanmasını genç bir soylu sağladı: Kafasında bambaşka bir birlik düşüncesi olan ve üç savaşın yardımı ile bunu zorla başaran, Prusya Parlamentosu temsilcisi Otto von Bismark. Ressam Johannes Grützke'nın melankolik-ironik açıdan konu ettiği gibi Paul Kilisesi'ndeki yorucu oturumlar değil, Bismark'ın iktidar hırsı Almanya'nın geleceğini belirledi. Sertliği (katılığı) "demir" gibi nitelendirilen şansölyenin imparatorluğundan geriye hemen hiç bir şey kalmadı, buna rağmen az da bazı şeyler kaldı: 1878 Berlin Konferansı'nda emperyalist çıkarlar üzerine kurulu şaibeli politika, boğazlar krizinden yararlanarak 1. Dünya Savaşı'nda ortak yenilgiye kadar süregelen, kan ve demir üzerine oluşan Türk-Alman silah arkadaşlığı.

Hayır, Paul Kilisesi böyle ittifaklara yar olmadı. O Alman yenilgisinin acı bir simgesi oldu. Ve o ve sıkça kendinden sözedilen manevi değer hep kaybetmiştir. Zira 1949 yılında üç işgal bölgesinden oluşturulan yeni Batı Alman devletine bir başkent belirleme sözkonusu olduğunda, Frankfurt/Main kenti değil de, Rheinlandlı bölücü Konrad Adenauer'nin dikte ettirdiği istem yerine getirilmiş ve geriye ağlama ve sızlanmaların çevrelediği bir boşluk kalmıştı. (Rheinland, Düsseldorf, Köln, Bonn çevrelerini kapsayan bölgeye verilen ad. Konrad Adenauer, doğduğu kent olan Bonn'un başkent olmasında belirleyici rol oynamıştı. Bonn, dolayısıyla hukuksal olarak Kuzey Ren Westfalia Eyaleti'ne bağlı Rheinland, FAC'nin en büyük insan ve toprak potansiyelini oluşturuyor. Çevirmenin notu) Her yanı tarihimizin anıları ile dolu olan bu müzenin (Paul Kilisesi) boşluğunun, her yıl daha da

önem kazanan böylesi kutlama törenleriyle doldurulmasını Alman Kitapçılar Derneği'ne borçluyuz.

Kısa tarihsel bir gezintiden sonra, bu yılın barış ödülü sahibi Yaşar Kemal'i selamlıyorum!

Şimdi bir yazar, kendisini arka plana atarak, başka bir yazarın yapıtlarını övmeyi amaçlıyor.

Sevgili Yaşar Kemal, beni bu kutlamanın konuşmacısı olarak önermenizin, kendinize göre kuşkusuz nedenleri vardır. Sevinerek bu çağrınıza uydum ve Akdeniz sahillerinin düz balçık tarlalarına, oradan böğürtlen çalıları, yabani asmalar ve sazlıklarla kaplı Çukurova'ya, daha içlerlerde bataklıklara, verimli tarlalara, mersin ağacı kokan tepelere, beş köyün içinde biri ve adı Dikenlidüzü olan platolar ve kuşbakışı ile Toros Dağları'na ve karlı doruğuna kendimi kaptırdım.

Çok gezmeme rağmen Anadolu'ya hiç gitmedim. Yine de okuyucunuz olarak, bir kitabınızdan diğerine ülkenizi benimsedim. Yabancı olan, tüm söylemleriyle tanıdık geldi, topraksız köylülerin çaresizliğine kadar, herşeyi gördüm. Sözler böylesine güçlüdür. Edebiyat aradaki uzaklıkları ortadan kaldırır. Sadece kağıt üstündeki edebi ülke isimleri, biz insanları yakınlaştırır. Aşılmaz çöl ve sarp kayalıkları aşılır yapar. Ezilen köylülerin çaresizliği, bir zamanlar kendi toprağında ırgatlık yapan bizlerde anılar çağrıştırır. Haritalar üzerine çekilmiş ama bizlerin de bilinçlerini bölen sınırları kaldırır. Edebiyat yabancılaşmış "ben"e köprü olur, bizi buluşturur, suç ortağı yapar. Edebiyat bizi, çekilen acılara ortak eder.

Böylece doğrudan olmasa da, üç göbek ötesinden Yaşar Kemal ile hısımız. Nasıl ki ben anne tarafından Kassube (Polonya'da yaşayan ve horlanan Slav kökenli azınlık ÇN) isem, ancak beynimde Alman isem, sizin de acılardan süzülmüş Türkiyeli bir Kürt olmanızdan değil, aynı zamanda yaşadığımız acıları, kaybettiklerimizi kelimelerde yakaladığımızdandır. Bu tanıklık bizi, zamana (düzene) karşı yazmaya ve bir kez dahi olsun yüksek düzeylerde bulunmamış ve yönetmemiş, ama hep yönetilmiş olan insanları konu ettiği için resmi kayıtlara girme onuruna erişmemiş öyküleri anlatmaya itmektedir.

Buna ek olarak her ne kadar ülkelerimiz coğrafik olarak birbirinden uzaksa da, yine de birbirine yakındır, çünkü kalıcı bir suçla yüklü olan toplumlarımızda, çoğunluk hala azınlığa karşı tavrında katıdır. Sonuna yaklaştığımız bu yüzyılın başlarında Türkiye'de yüzbinlerce Ermeni sistematik olarak kıyıma uğrarken; Almanların sayısız Yahudi ve Çingeneye karşı işlediği suç (cinayet, kıyım), Ausschwitz'de ibret anıtı ile anılmaktadır. Birbirimiz ile barışık olmadan, ülkelerimiz komşularını korkuya boğan savaşların kaynağı olmuştur. Biz Almanlar tekrar yenilgiye uğratıldık ve bölündük, ki bundan sonra geçen kırk yıl içinde geçmişten birşey öğrenmemişçesine silahlandık ve karşı karşıya geldik; Türkiye'de ise Kürt halkı bugüne dek kurbanlarının çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu devletin keyfi baskısı ve askeri eylemlerine hedef olmuştur. Irkçılık, küstahlık ile gizlenen hoşgörüsüzlük, savaşlar ve sonuçları ülkelerimizin tarihini belirlemektedir.

Hiçbir törenin bile sevecenleştiremeyeceği bu zeminde, bugün, Yaşar Kemal, Alman Kitapçılar ve Yayınevleri Derneği'nin Barış Ödülü'nü alacak. Ödülün veriliş gerekçesinde yazar, yapıtları dışında "insan hakları savunucusu" olarak onurlandırılıyor. Bu kazanımlar birden bire olmuyor. Daha çok biri diğerini yaratıyor. Salt Kemal'ın destansı eserlerine okuyucu olarak dalıp giden kişi, onun siyasi karşı çıkışlarının bir halkın çaresizliği, düşleri ve ümitleriyle nasıl iç içe olduğunu anlayabilir. Daha ilk eseri olan, "Çifte Çapa Manileri" öyküsünde bile yazar, politik sınırları zorluyor. Konu, çeltik ekiminden olağanüstü ürün ve kar elde etmek isteyen, bunun için tüm ekim alanları ile kalmayıp pervasızca köyü bile su altında bırakan ağa ile köylülerin bağımlılık ilişkileridir. Kaçınılmaz biçimde tekrarlanan ve birçok ülke edebiyatında ortaya çıkan bu öyküleri biliyoruz. Ve her keresinde iktidara karşı çaresizlik. Ve her keresinde okuyucu, eşit olmayan koşullarda yürütülen mücadelenin sonunu, acı da olsa, tahmin etmesine rağmen kendisini kaptırır gider.

Kısa ve özce kaleme alınmış bu öyküde su altında kalmış köyün sakinlerine, direniş yürüyüşünde önderlik edenler, zor bir göreve getirilen saf ve deneyimsiz genç devlet memurunun gözünü açmasını ve bunun sonucunda köylerdeki fukaralığı, uzun süredir alışılagelmiş rüşvetçiliği görmesini sağlayanlar, köylü bir kadın ve genç bir Kürttür. Artık adeta balçık ile kaplanmış köylüleri anlatan her bölüm, not edilmiş her ayrıntı - genç memurun odası- deneyim ve gözlemle doludur, çünkü eziyet edilen bu bölge, yazarın çocukluğundan beri bağlandığı, kendisini etkileyen, hak ve haksızlığa karşı böylesine duyarlı

kılan ve başlarda arzuhalci, daha sonra da gazeteci ve kısa süre sonra da bu ilk öyküsü ile ses verdiği bu bölge, sıcak ve nemli Çukurova'dır.

Yaşar Kemal, doğduklarında ait oldukları toprakların, kendileri için dünyaya bedel olan yazarlar grubundandır. Faulkner, Aytmatov veya Joyce'de olduğu gibi tüm olaylar, genç yaşlarda acıların çekildiği mekanlarda geçmektedir. İçlerinde, ne kadar çaresiz ve kaybolmuş, bir kenara itilmiş olsalar da dünyanın merkezini oluştururcasına yaşayan insanların bulunduğu manzaralar haykırılmakta -bunlar kent manzaraları da olabilir.-

Bu benim de alışık olduğum bir saplantı. Çoktan kaybolmuş bölgelerden (taşradan) kendini koparmamak. Çünkü sonu nereye giderse gitsin, yazdığım her satır beni Kassubay'ın (Kassubelerin yaşadığ bölgenin adı ÇN) vişne ovalarına ve tepelerine, Danzig kentine ve onun varoşlarına, Baltık Denizi'nin kıyılarına götürür. Benim Amerika güney eyaletlerim buradadır, Dublin'i burada kaybettim, benim Kırgız bozkırlarım burada uzanır ve Çukurovam buradadır.

Daha 1950'lerin ortalarında, yanıbaşında olan haksızlığa karşı yaklaşımı, geniş ufuklu bakış açısı sınırları aşmıştır: "İnce Memed" romanı, salt ölümsüz Robin Hood öyküsünü yeniden, çok yeni bir olay üzerine anlatımdan dolayı değil, okuyucusunun ister Güney Amerika'da, Rusya veya iki Alman devletinde olsun, kitabın sayfalarını çevirdiğinde sürüklendiği, bölgede yaşanan sıkıntıları kendisine hiç de yabancı değilmiş gibi algıladığından, kendisini içinde bulmasından, çekilen sıkıntıları kendi sıkıntısı gibi duymasını başardığından dolayı, otuzun üzerinde dile çevrilmiştir. Çünkü tezler içine hapsolmadan veya sosyal görünümlü pathosa acılara) yer vermeden, önceleri cılız bir çoban çocuğu olan, daha sonra da çalışmalarının karşılığı dayakla verilen, aşağılanan ve en sonunda da çocukluğundan beri kendisine bağlı olan sevgilisinden koparılan bir toprak kölesinin, neden silaha sarıldığı, dağlara çıktığı, korkulan bir eşkıya ve fakirlerin koruyucusu olarak, son tarlaları da dolandırılarak ellerinden alınan köylüler için efsanevi olduğu, hükmedenlerin keyfiliğine bağlı olaylardan anlatılarak desteklenmektedir.

Oysa bu roman kahramanı boş hırsız romantiğinden alınma bir kopya değildir. Bizi aydınlatan "olumlu bir kahraman" değildir. Ne güçlü ne de keskin nişancı olan, sabırla annesinin küçük tarlasını süren, bilmeyen, deve dikeni tarlalarında yürürken gördüğümüz, korkan bu kahraman, hakkını aramaya başlar başlamaz suçlu duruma düşmektedir. Kendisi bir haydutlar çetesine katılır, bir zamanlar kendisini dostça kabul eden göçebelerin soyulmasına göz yumar, sonunda annesine eziyet eden katili, beş köyün ağasını bulduğuna inandığında da kundakçı olur ve istemeden de olsa köylülerin ev ve ahırlarını ateşe vererek onları da felakete sürükler. Fakirlere hem umut hem de korku veren çelişkili bir kişilik. Günümüzde içinde korkunç terörün neden ve etkileri yansıyan, gittikçe büyüyen haksızlığın terörüne karşı bir kahraman.

Romanın ikincil (yardımcı) karakteri bile çelişkili hareketlerle göze çarpmaktadır. Örneğin, ağadan nefret eden, defalarca arkadaşlığını kanıtlayarak Memed'in yanında yer alan Topal Ali. İz sürmekte çok yetenekli ve ihtiraslı olduğundan ihanetçi olmaya da Elverişlidir. bu yüzden polisler tarafından kaçakların izini sürmesi için de kullanılmaktadır. Gerçi Memed'in kız arkadaşından yana olduğu için kaçakların taraftarı olan İraz bunu, "Topal Ali böyle bir alçaklığı yapmaz" diyerek geçiştirmeye çalışır, oysa Memed çok iyi bilmektedir: "...Ama bir iz görduğünde dayanamaz. Topal Ali'yi daha ilk günden vurmalıydım."

Öylesine oraya buraya sürüklenmiş, ani ve doğrudan kanıtlanmış dostluktan sonra ihanete hazır sevgi ve nefret içinde yoğrulmuşçasına, büyük bir umut içerisinden kader sonucu oluşan bir çaresizliğe düşerek romanın kimliği, tüm yükselmeleri, alçalmaları aynı biçimde birlikte yaşayan, okuyucuyla karşılaşmaktadır. Böylece Memed dizisinin ikinci bandını "Deve Dikeni Yakar"ı eline alır ve bağlıymışçasına üçüncü cildi "Kırk Gözlü Güç"ü isteyecektir.

Yaşar Kemal'in romanları okuyucuyu bırakmamakta onu teslim almaktadır. Hummalı bataklık alana terkedilmiş, insan boyunda sazlıklar ile çevrelenmiş, yanan deve dikeni tarlalarında kovalanmış, geçit vermez ormanlara sürülmüş, önü ve arkası dağ olan dağa çıkmış, en tehlikeli ortamda duyguların çelişkisine bırakılmış, sadece hayatta kalabilmek için tasalanan bir durumda kendini tek başına bulmaktadır okuyucu ve sonunda da değişen başka bir insan olarak kitabı elinden bırakmaktadır.

Taraf tutması için ikna edildiğini sanmayın. Yaşar Kemal'in kitapları ajite yapmaz. Deneyimleri ile sosyalist olan o, hangi kisve altında kurnazca bi-

çim değiştirirse değiştirsin, haksızlığın her zaman görülebileceğinin bilincindedir ve yine çok iyi bildiği birşey, haksızlığın dünyadan silinmeyeceğidir, çünkü haksızlığa karşı yapılan savaş dünyada yine haksızlığı doğurmaktadır. O yine de bu uğursuz farklılıklara karşı yazmaktadır. Kahraman ve antikahramanları yine günlük, can sıkıcı işlerle meşguldur. Neredeyse elle tutulabilecek gerçeklikler, hemen hemen hiç entellektüel yansımalar ile gösterilmemektedir. Daha çok destanlar, daha doğrusu öykü ile yoğrulmuş destansı oluşum süreci. Onları böylesine büyük, ölümsüz yapan söylentiler, fısıltılar, yarım cümlelerden beslenen umutlar bu süreci desteklemektedir. Devamlı değişen rol dağılımında, seslerden oluşmuş bir kollektif çalışmaktadır.

Bu ikili, adeta çoğaltılmış kahramanlar, 1978 yılında yayınlanmış ve dilimize "zorn des Meeres" adıyla çevrilmiş Deniz Küstü adlı eserinde, artık mekanı Çukurova ve Toros Dağları olmayan, bizi büyük kentin kaosuna, İstanbul'a götüren epik yapıtında, eski romanı "İnce Memed"dekinden daha çok karşımıza çıkmaktadır.

Karmaşık olayların gidişatını belirleyen yine bireylerdir. Birisi kökeni Kafkas Çerkezlerine dayanan Balıkçı Selim, sadece kar amacı ile Marmara Denizi'nde, örgütlü biçimde katledilen yunusların acısını dünyanın sonu gelmişçesine çekmektedir; diğeri, ataları Karadeniz kıyılarından gelmiş olan Zeynel ise Lazdır. Klasik bir polisiye romanı gibi cinayet ile başlar eserine, bundan sonra o, okuyucuyu büyük kentin en karanlık barınaklarına götüren, polis ve kendi korkuları tarafından kovalanan bir kaçaktır.

Ancak cinayet olur olmaz, balıkçı Selim, katil Zeynel'in yüzüne tükürür tükürmez, apaçık olan tüm gerçekler bulanıklaşır ve olay yeri olan kahvede gelip giden ses karmaşasını, biraz önce pazarlık yapanların görüntüsünü siler. Daha ilk romanında denenmiş olan bu anlatım tarzı -tek tek seslerin yorumsuz şekilde sıralanması, sayfalar boyunca yükselen şekilde süren konuşma- ister yunuslara yapılan katliam olsun, ister kaçağın peşindeki polisin yaptığı operasyonlar olsun, anlatılan olayı tüm genişliği içerisinde bölümlemekte, efsane olacak abartılara yöneltmekte, söylentiler doğurtmakta, bunları beslemekte ve yok etmekte ve trajedinin gidişatına durak koyan, gittikçe büyümekte olan bir koro oluşturmaktadır.

Katil Zeynel'in yorumlandığı çok ender yerlerin birisinde şöyle denmektedir: "Zeynel günahların bir aynası olmuştu. Her şeyin karışımıydı. O bir kaçakçı, aziz, azılı haydut, iyi, kötü, cömert, acımasız, cesur ve korkaktı."

Buna ek olarak, sürekli kaçan ve içgüdüsel olarak polisle devamlı alay eden, aslında çelimsiz ve korkak bir kişi olan Zeynel'in, geniş omuzlu, suç üzerinde suç işleyen ve İstanbul'u korku içerisinde bırakan bir çete reisi olarak gösterilip, gazeteciler ordusunun gazetelerini sansasyon dolu hikayeler ile beslemesi gelmektedir. Canavarın resimleri bile yayınlanmakta: Görünüşü herkesi, Zeynel'i bile, ürküten ama yine de hayranlık uyandıran güzel görünüşlü bir adam.

Boğazda, deniz kıyısındaki büyük kent bu karmaşık oyuna sahne olmaktadır. Merkez, varoşlar, balıkçı ve kaçakçıların barınakları, mezarlıklar, camiler, liman ve pazarlar hepsi iç içe girmektedir.

Resmedilmiş cehennemin avlusu olarak ortaya çıkmak için birbirini kovalayan, üst üste çıkan, birbirini silen resimlerle Yaşar Kemal, İstanbul'u tüm korkuların ve edebiyatın serbest kenti olarak göstermeyi başarmıştır. "İstanbul ile birlikte, çöplerin ve kedi köpek ve martılara ait leşlerin ağırlığından dona kalmış, hiç bir dalganın vurmadığı, çamuru içinde cılız bir şekilde güneşin, neon ışıkla-

Katil Zeynel'in yorumlandığı çok ender yerlerin birisinde şöyle denmektedir: "Zeynel günahların bir aynası olmuştu. Her şeyin karışımıydı. O bir kaçakçı, aziz, azılı haydut, iyi, kötü, cömert, acımasız, cesur ve korkaktı."

rının ve farların yansıdığı, üzerinde dalların, meyve kabuklarının ve pazarda dökülmüş olan büyük miktarda çürük domateslerin, patlıcanların, karpuzların artık suları ve yağ ile karışıp, yapışkan ve kokan bir tabaka oluşturur, bir tabaka ki, dünyada onun kadar kötü kokan bir ikincisinin bulunmadığı korkunç haliçte uyandı."

Bu alıntı birçoğunun yerine geçmektedir. Duman ve güneşten oluşan manzara sürekli yükselmektedir. Kaçaklar merkezden varoşlara sürüklenmektedir. Merkezde değil ama burada kaçıp saklanacak bir yer bulabilmektedir. Ve her zaman hazır ve nazır olan polis. İster düdükleriyle görünmez kitle olarak, isterse de kahvede katilin dönmesini bekleyen üç polis şeklinde, her yerde polis bulunmaktadır.

Romanın hiçbir yerinde Yaşar Kemal polisleri karşıt gücün temsilcileri olarak bu kadar açık göstermemektedir: "Gelmeyeceğinden kesin emin oldukları halde Zeynel'in gelmesini bekliyorlardı. Her üçü de taşralıydı. Her üçüne saf kan ve ırktan oldukları öğretilmişti ve bu yüzden de polise alınmışlardı. Kendileri de sonunda buna inandıktan sonra kendileri gibi olmayan herkesi ister Çerkez, Kürt, Laz hatta Yahudi, Yunan veya Ermeni olsun düşman olarak görüyorlardı. Zeynel Laz'dı ve bu yüzden de bıçaklarını bilemişlerdi bile. Şu Laz'ı bir ele geçirseler, o zaman onun derisini yüzüp ağzını mermi ile doldururlarmış! Odadaki balıkçılarla da konuşmuyorlardı. Onlara tepeden bakmaktaydılar ve bir köşeye geçip günün birinde Sosyalistleri nasıl katledeceklerini ve Türkiye'nin asil kanını nasıl temizleyeceklerini fısıldaşmaktaydılar. Sonuçta onlar çok güçlüymüş. Sadece polis içerisinde bile yirmi bin safkan, Kürtlerin, Lazların Çerkezlerin, göçmenlerin ve Yahudilerin düşmanı yirmi bin avcı kartal mevcutmuş. Aşağılık göçmenler, Kürtler, Çerkezler, Yahudiler ve Yunanistan'dan gelen göçmenler vatanın sonuymuş. Başbuğ'un emir vermesi yeterliymiş... Çok iyi defter tutmuş Başbuğ: Bozkurtlar üç milyonu öldürür, beş milyonu sürer ve Orta Asya'dan gerçek Türkleri, özellikle de ataları safkan Kırgızları ülkeye getirirlermiş ve Türkiye bir çırpıda kurtulurmuş."

Bu alıntı ile polis masasında hazırlanan soykırım ifade edilmektedir. "Deniz Küstü" romanının hiçbir yerinde olmayan bu bölümünde Yaşar Kemal, kahvede büyük laflarla örülü nefrete konuşma özgürlüğü veriyor. Gerçi burada safkan Türklerden, aşağılık Kürtlerden, Lazlardan, Yahudilerden, Çerkezlerden söz edilmektedir, ama yine de okuyucu kendisini uluslararası nitelikte temsil edilen, içinde hiç çekinmeden Almanca da konuşulan, müdavim müşterilerin oturduğu alışılmış yuvarlak masada hissedebilir. Salt polisler böylesine faşizan görüşleri açıklamıyorlar, kısa süre öncesine kadar "Alman ırkının karışmasından" ötürü uyarıda bulunan, yüksek düzeyli bir Alman politikacı değil miydi? Aşırı sağcıların şiddet eylemlerinde yankısını bulan, şimdiki içişleri bakanının bürokratik koşullara uyarladığı sınırdışı etme uygulamasında, Almanya'daki gizli, içten içe yabancı düşmanlığı ses bulmamakta mıdır? Haklarında hiçbir adi suç istinadı kanıtlanmayanan dört binin üzerinde Türk, Cezayirli, Nijeryalı sığınmacı sınırdışı edilme kamplarında, kilit altında sınırdışı edilecekleri anı beklemiyorlar mı? Güncel Almancada onlara "Schüblinge" (insan sürüsü) denilmektedir. Hepimiz daha önce birkaç kez tekrarlanmış, ama bu kez demokratik olarak güvence altına alınmış bir barbarlığın susan tanıklarıyız.

Gerçi bu tanıtım konuşması çerçevesinde sadece birkaç örnek ile yetineceğim. Yaşar Kemal'in yapıtlarında ırkçılık, yabancı düşmanlığıyla iç içe bağlanmıştır, ancak yine de bunu resmi hükümet politikası olarak dile getirmişti. Bu yüzden yönetenler yazardan rahatsızdırlar. O yüzden onu sürekli mahkeme önüne çıkarıyorlar. Bunun için hapse girdi, işkence gördü. Bunun için aşırı sağ suikastlerden korunmak için belirli bir süre yurtdışına çıktı. Ama buna rağmen o İstanbul'a geri döndü ve orada dili ve destanları içinde, bulunduğu mekanda yönetenleri rahatsız etmeye devam edecektir.

Ülkemizde alışılagelmiş olan ve dönem dönem yükselen kibirlilik seslerinin öte yüzünden gelen bir yazar. Kendisini toplumundan soyutlamayan bir yazar. Bu yüzden ona önem veriyorlar. Erken yaşta marksist bir sosyalist olarak yargılanmış ve Türk hapishaneleri ile tanışmıştır. Sonra onları Türk edebiyatının okulu olarak tanımlamaktadır. Komünist olarak yargılanan şair Nazım Hikmet hapishaneyi ancak sürgün koşulu ile terkedebildi. Mizahçı yazar Aziz Nesin, politik eyleminde Yaşar Kemal ile dostça ilişki içindeydi. Bu üç isim, halkların eşit haklarla bir arada yaşadığı, barışa olan istemin sosyal haklardaki eşitliği de kapsadığı bir ülke, başka (diğer veya gelecekteki) bir Türkiye'nin güvencesi-

dir. Her üç isim de Türk edebiyatını dünyaya tanıtmıştır. Batıda özellikle de Almanya'da sosyal gerçekleri ortaya çıkaran edebiyata karşı yapılan polemiklerden etkilenmeden, yani modanın güncel zihniyetine karşı olarak Yaşar Kemal kitap üstüne kitap yazdı. "Ağrı Dağı Efsanesi", "Yer Demir Gök Bakır" ve "Binboğalar Efsanesi" ile Anadolu efsanelerinin dokusunu sıkıştırmış ve ülkesini en ücra bölgesine kadar bize açmıştır. Kör ve zorunlu korku ile yürütülen politikanın, kaba kuvvet ile yabancıyı dışlayarak önlemeye çalıştığını, yazar, anlatı ile efsanedeki gerçeği ve gerçeklerdeki efsane temelini kanıtlayarak okuyucuyu sınırlar ötesine götürmeyi ve ona yabancıyı erişebilir yapmayı başarmıştır.

Uzun süreli bir okuyucu gezisinden sonra artık yazara teşekkür etmek, yani sınırlayan ve dışlayan politikanın sınırlarını aşmak, yersiz korkular olmadan, Türk komşularımız ile birlikte yaşamak, daha fazlası milyonlarca Türk ve Kürde ülkemizde yurttaşlık hakları tanıyan bir politikayı istemek bize kalmıştır.

İster on yıllar boyunca yaşadığım Berlin ve yeni taşındığım Lübeck'Ne olsun, her nerede yaşadıysam ve yazdıysam, Türkler sokak manzarasının bir parçası idi, Türk çocuklar çocuklarımın ve torunlarımın okul arkadaşlarıydı ve hala öyle. Her zaman emin olduğum bir şey var ki o da, başka bir yaşam şekli ile olan bu ilişkilerin verimli olacağıdır, çünkü hiçbir kültür devamlı olarak kendi özünden varlığını sürdüremez. 17. ve 18. yüzyılda Katolik Kilisesi tarafından takip edilen çok sayıda Fransız mülteci ve mutlak hakimiyet ile yönetilen Hügnolar Almanya'ya ve tercihen Brandburg 'a (FAC'de bir eyalet ÇN) hoşgörüyle yerleştirildiklerinde, bu mülteciler ekonomiyi, ticareti ve Alman edebiyatını bile hareketlendimişlerdir. Theodor Fontane'nin romanları olmasaydı 19. yüzyıl bize ne kadar eksik gelirdi. Hügnolara hoşgörü diktatörlüğü tarafından verilen yurttaşlık haklarına karşın, yabancıları dışlayıcı ve eğilim olarak yabancı düşmanlığı etkisinde olan politikası ile engelleyici olsa da, benzer şeyler sayısı altı milyonun üzerinde olan yabancıların etkisi için de söylenebilir. "Yabancılar defolun" sloganı sadece duvarlarda yazılı olarak kalmamaktadır.

Belki de Alman Kitapçılar ve Yayınevleri Birliği tarafından verilen Barış Ödülü itici bir güç, hayır itici güçler yumağı olabilir. Bu, salt kendi ülkesinin iç durumu ile sınırlı olmayan eleştirilerin sahibi Yaşar Kemal'in istemlerine yanıt olabilir. Birkaç yıl önce "Spiegel" dergisinde yayınlanan makalesinde Kürtlere yönelik zulümden yakınmış ve aynı zamanda Batılı demokrasilerin sorumluluklarını anımsatmıştı. Şöyle yazmıştı: "21. yüzyılın eşiğinde hiçbir halk, hiçbir etnik halk grubu insan haklarından yoksun kılınamaz. Bunu yapmaya hiçbir devletin gücü yetmez. Sonuçta Amerikalıları Vietnam'dan, Sovyetler'i Afganistan'dan kovan, Güney Afrika'da mucizeler yaratan insan gücüydü. Türkiye Cumhuriyeti'nin, bu savaşı sürdürdüğü için naletli bir ülke olarak 21. yüzyıla girmesine izin verilmemelidir. İnsanlık vicdanı, Türkiye halklarının bu insanlık dışı savaşı sona erdirmesi için yardım edecektir. Özellikle de Türk devletine silah satan ülkelerin halklarının buna katkısı olmalıdır..."

Bu çağrı, sayın baylar ve bayanlar, aynı zamanda ve çok önemli bir nedenden dolayı Almanya'ya yöneliktir. Burada, Pauls Kilisesi'nde aramızda olan, Kohl/Kinkel hükümetinin çıkarlarını temsil eden her kim olursa olsun, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin, kendi halkına karşı yoketme savaşı sürdüren Türkiye Cumhuriyeti'ne silah sevkiyatında bulunmasına müsade ettiğini çok iyi bilmektedir. 1990 yılında Almanya'nın birleşmesi bize nasip olduğunda, eski Demokratik Alman Cumhuriyeti Halk Ordusu'ndan kalma tank ve zırhlı araçlar bile savaşan bu ülkeye verildi. Bizler bu suça ortak olduk ve öyleyiz de. Böylesine hızlı ve kirli bir ticarete tahammül ettik. Salt ekonominin merkezi olması pahasına, bir yandan ölüm getiren ticarete izin verirken diğer yandan zulme uğrayan Kürtlere sığınma hakkını tanımayan hükümetinden dolayı ülkemden utanıyorum.

Barış ödülü veriliyor. Eğer belirli bir seviyeye ulaşmış bir yazarı onurlandıracak bu ödül adına layık olacaksa, eğer törenin yapıldığı bu mekanda, Pauls Kilisesi'nde herşey gizli kalmayacaksa, eğer benim sözkonusu ettiğim edebiyat itici güç rolünü oynıyacaksa, o zaman burada toplanmış tüm yazar, yayıncı ve politik sorumluluğunun bilincinde olan herkesi, onun ülkesinde insan haklarına saygı gösterilinceye, silahlı şiddetin ortalığı kasıp kavuramayacağı, en son köye barış gelene kadar, Yaşar Kemal'in çağrısının takipçisi olmaya, onu sürdürmeye çağırıyor ve uyarıyorum.

Türkçeye çeviren:
Sertaç Bucak

Banga aşıtiyê: Yanê aşıti û yekıtiya mala me da, altındari ye

Aşıti bahara jiyanê ye. Dı wextê aşıtiyê da jiyan-mırınê, ronahi-tarıyê, heqi-neheqıyê, culet-tırsê, pısmamti-neyartıyê alt dıkın. Quling ji berya, xerib jı welatên dûr, cotkar û rênçber jı şêr vedıgerın.

Eskerê Boyik

Edlayi, aşıti pır xweş ın; ilahi mileteke mina Kurda ra, ku bı dewrana hewcê jiyaneke edıle bı rûmet bûye, eva çendık çend sed salın hela hê rojeke bê ewrê bı xêr neditine; jı şer-dewa, zulm-zorê, jı lêdan, kuştın, koletiyê, sırgûnıyê, malwêraniyê, hebs û zindanan westıya ne.

Aşıti bahara jiyanê ye. Dı wextê aşıtiyê da jiyan-mırınê, ronahi-tarıyê, heqi-neheqıyê, culet-tırsê, pısmamti-neyartıyê alt dıkın. Quling ji berya, xerib jı welatên dûr, cotkar û rênçber jı şêr vedıgerın.

Mın şabûna aşıtiyê meha gulanê sala 1945'a lı gundê me yi berpala çiyayê Elegezê dit. Wi çaxi ez zaroke 4 sali bûm. Lı ser dêmên gundıyên me şabûn usan bı dıl bû, ken û gırı usan lı tev hev bûbûn, reng û rewş usan geş bûn, ronayi usan bı şewq bû, ku heta naha ji lı ber çavê mın ın û bira mın naçın.

Welatê Sovyetê bı qurbandayina bı deha milyona ewdên welatê xwe, bı dıjwari û tengasiyên jiyaneye nebinayi, bı wêranbûna şên û warên nivê axa xwe, faşizma Hitlêr, dı nela wê da fetısandıbû. Cihan jı wi weşi, jı wê jerê xılazkırıbû. Leşkerên Sovyetê edlayi-aşıti bı altındariyê, hûrxweşkırına dıjmın jı welatê xwe ra, gelê xwe ra qezanc kırıbûn. Serok û zorbên cihanê bıxwestana-

www.arsivakurdi.org

Tırkiya aşıtiya me Kurda naxwaze... Me heta ırên (tıransportek cihanêye mezın) ji kırê kır, bı xeyset û dılsaxıya xwe, bı sedan merıvên cihanêye bı nav û deng, "xweyê xudanê xêrê", "xweyê sıdqê qenc" dane pêşya xwe, bı kılam û helbest, dilan, def û zurne, bı kewên sıpi, alên bıratiyê, sıloganên pısmamtiyê, kulilkên aşıtıye... Tırko deri lı ber me dada...

nexwestana, bı dılê wan bûya, yan ne dılê wan bûye, mecbûr bûbûn lı ber textê aşıtiyê rûnıştana..

Lê naha Tırkiya aşıtiya me Kurda naxwaze... Me heta tırên (tıransportek cihanêye mezın) ji kırê kır, bı xeyset û dılsaxıya xwe, bı sedan merıvên cihanêye bı nav û deng, "xweyê xudanê xêrê", "xweyê sıdqê qenc" dane pêşya xwe, bı kılam û helbest, dilan, def û zurne, bı kewên sıpi, alên bıratiyê, sıloganên pısmamtiyê, kulilkên aşıtıye... Tırko deri lı ber me dada...

Ewan deri lı ber me dadan, me kulekê ra xwe avitê.. Me kulekê ra xwe avitê, ewan dûkêşkê ra em raqetandın.. Cihanê ji dit, me ji dit, ku Tırko aşıtiya me naxwaze.. Usan e me hê jı Tırko aşıti qezenc ne kırye...

Em Kurd, hê-hê ji dı rojname, kovar, têlevizyonan da, lı konferans û semineran da dıkine hewar-gazi, ku rûyê wi şerê qirêj da (heta naha ji ez fem nakım ew şer çıma qirêj e) aborıya Tırkiyê ketye krizê, enfalasyayê, bêkariyê. Dewlet bûye çete-mafya. Gelê Tırk, dı nav kesibi û belengaziyê da ye (tê bêji Kurd lı wır kêf dıkın!), şer lı ser dewletê salê bı deha milyar dolar rûdınê (Lê çı ser Kurda rûdine?). Tırkiye bedew e; "buhuşt" xırav dıbe (nızanım kıngê Tırkiye jı gelê Kurd ra bedew û buhuşt bûye?)...

Tırkno, idi wa nameşe, rabıne pışta me, ku serokên Tırkiyê guh bıdıne me, em gışk tev lı ber textê aşıtiyê rûnên... Wextê aşıtiyê ye! Tırkiyê ra aşıti lazım e, werın em wi jı vê şerê qirêj xılaskın.. Tırkiye ber bı undabûnê dıçe...

Dıbêjın pêşya jı duhatiya ra tışt ne hiştıye. Rast e. Pêşiya rast gotıne: "Baran bari, pelê ketye derdê kêvır!"...

Dewleta Tırk, jı wextê Osmaniyê gırti heta roja iroyin, jı xwe ra kırye xeyset û merem, weki gelên ku lı ser wi erdi dıjın, kijanê ra dıvêjın Tırkıya, tu nav û mafê wan nas nake, gışka bı zorê, tırsandınê, delk-fena, xapandınê, ruşetkırınê, olê, qır û bıra asimleke, bıke Tırk. Bıve xweyê welat û kultura wan. Eva rastıya dirokê ye, eşkere ye û kes nıkare wê inkar bıke. Diroka Tırkan lı ser meselên usan hatıye danin, bı xûn û hêsirên wan gelan hatıye nıvisar.

Pır caran Tırkan ew meremê xweye xûnrêjê qirêj, bı destê gelên cinar, bı menyên cûrbecûr pêk anine. Gel lı hev kırıne dıjmın, rakırıne rûyê hev. Gelan xûna hev rêtıne, wana jı dûr va nıft lı ser wi agıri da kırıne, sımêlê xwe badane û kar jı wê xûnê standıne.

Dı destpêka vê sadsaliyê da Kurd û Ermeniyê cinar, rakırın dıji hev. Ermeni şıkênandın û icar vegeryan lı ser Kurdan. Ew vegerandın heta iro ji dıkşine. We vegerandınê da gelo çıqas milyon Kurd hatye qirê, ew ji Xwedê zane. Lê çı anye serê Aşûriya, Suryaniya, Kıldaniya, gelên Balkana, Laza, Çerkeza, Hemşina?

Naha ji, nızanım çıma ez dıtırsım Kurd û Lazê cinar rabın dıji hev. Serok û rêberê me gerekê evê yekê rınd zanıbın. Çavên xwe da pır fesal bın. Eva pırseke pır nazik e...

Mina weşa Tırkiye gela dadıqurçine... Heta naha gelek "daqurçandın" mıhandiye. Eva niv qurneyi zêdetır e ku Tırkiya borcê polisa netewi dıji Kurditiyê hıldaye ustiyê xwe û agirê azadarya Kurda lı herçar perçê Kurdıstanê ji (hela carna Ewropayê da ji) bı harmecal (çekdari, siyasi, cesûsi) dıxwaze bıtemırine.

Naha problêma mezin lı ber Tırkiyê, pırsa Kurd û Kurdıstanê ye. Kurdıstan bûye

www.qurdskurd.org

hestûki mezıni tûj dı gewrıya Tırko da maye, daqurçandın nave... Gewrıya wi dıqelışe lê disa ji jı xwestına xwe paş da venakeşe.. Dılê wi pır dıxwaze Kurda ji daqurçine. Kurd û Kurdıstan parıyê bı tam ın.

Kurda çıqas ji asimle dıke, çıqas ji jı welêt ji derdıxe, çıqas ji qır dıke, disa ji Kurd têra xwe dımının û têrê dıkın gewriya wi bıqelêşın... Kurd pır ın, dıbêjın payê bıneliyê Tırkiyayê pirê Kurd ın û ew rasti ye...

Alıyê dın da ji Kurdıstan çar parça ye... Xênji Kurdıstana Tırkiyê 3 perçên dınê ji hene... Rast e hê bındest ın, lê hene. Agırê şerkariyê Kurdaye azadarıyê lı herçar parçê Kurdıstanê ji geş e... Perçek nahêle dı perçê dın da ew agır bıtemıre... Gereke dıjmınê Kurda rınd zanıbın ku temırandına gelê Kurd tune...

Tu bêji dewleta Tırk van navine û dest jı merem û xwestınê pêşyên xweyê qırêj nakşine, gumana xwe nabıre, ku wê wextê bê Kurdê tunebın û ewê bıve miratxurê Kurd û Kurdıstanê...

Çıma Tırko usan dıfıkıre? Gumana wi çı ye?

Jı dirokê eyan e, ku gelek cara Tırka bı xapandınê, bı olê, bı siyasetê, bı derewan gelên dı nava dewleta Tırkiyê da xapandıne û Tırkiye jı hılweşandınê, hedımandınê, undabûnê xılas kırıne...

Mesela sala 1915-1920'i wextê imparatoriya Osmaniyê hılşıya, Kurda ra şansê çêbûna Kurdıstanê derket. Jı her Kurdi ra eyan e, Mıstefa Kemal çawa serokên Kurdan xapandın. Û êdi jı wi wexti 70-80 sal derbaz bûne. Lê hê şanseki usa cardın çênebûye...

Tırk rınd diroka me Kurda û xeysetê me zanine. Dıve icar ji telıkek çêkırıne? Yan gumana wan heye şerkarıya Kurda bıdıne kêrkırınê...

Nızamın çıma ez ser vê fıkrê şıkber ım...

Tırkiye çıqas ji bûye mina hûreki qelışi, lı hev dahılsaye ji, disa gelo M. Kemaleke nûh bê, bêje me, bê Kurdıno, werın alikariya mın, mın bınin ser text, ezê Tırkiyake demokratik jı we û jı Tırka ra çêkım, hûnê bı bırati jı xwe ra dı nav xêr û xweşi da bıjin. Serok û rêberê me, wê mina 70-80 sal pêş da bewer nekın?

Wele ez şıkber ım ku bawer nekın?

Em Kurd, gerekê rınd rastıya dirokê bızanıbın, ku heta Kurd ji Tırka zortır nebın, kes mafê Kurda nas nake, qırşek çı ye, wê ji nade Kurda. Ew, çep an rast bın, dınçi an ateist bın, mıletçi an demokrat bın, faşist an ji sosyalist bın; bı kurtayi lı Tırkiyê kê ji bê ser hûkım, Tırko wê pey gotınê kal-bavê xwe here... Gumanê gereke nedıne ser isaf û rema dılê wan...

Wextê Ataturk da gırti heta sala 1980'i lı ser erdê Kurdıstana Bakûr sê serhıldanên mezın bûne: Ya Şêx Sehid, ya Seyid Rıza û ya Çiyayê Agırıyê (Ez yên bıçûk navêjım, kijan tımê ji hebûne). Ew serhıldan, rast e bı ser neketın, lê himê Tırkiyayê hejandın. Dewleta Tırk, pey wan ra tu ders hılneda, ne ku tu tışt neda Kurda, problemên wan hel nekır, hela serda ji zulm û zordestiya xwe lı ser wan daha zêdetır bı kar ani. Gund û bajar şewıtandın, xelq bı zorê dan koçberkırınê, Tırk anin tıji Kurdıstanê kırın, bı hezara welatparêzên Kurda kuştın, darda kırın, kırne hebs û zindanan. Zımên, xwendın, nıvisar, her nişana Kurdi hatıne qedexekırınê. Kurdi, Kurditi aliyê propagandayê jı dewletê ra bû

Em Kurd, gerekê rınd rastıya dirokê bızanıbın, ku heta Kurd ji Tırka zortır nebın, kes mafê Kurda nas nake, qırşek çı ye, wê ji nade Kurda. Ew, çep an rast bın, dınçi an ateist bın, mıletçi an demokrat bın, faşist an ji sosyalist bın; bı kurtayi lı Tırkiyê kê ji bê ser hûkım, Tırko wê pey gotınê kal-bavê xwe here... Gumanê gereke nedıne ser isaf û rema dılê wan...

www.arsivakurdi.org

mesela qerf û qarê. Birkırına Kurdi û zanabûna zımanê Tırki bû nişana merifet û pêşdaçûyinê. Nav-nişanên evdên Kurd, navên gundan, bajaran, çiya, çem û golên Kurdıstanê guhestine Tırki. Bı qanûna Ataturkê mıletçi heta pışika Tırkiyê ji gereke Tırki bûya.

Ataturk dıfikıri, ku ola Kurda û Tırka yek e, mızgevt, dua û dırozge, pêxember yek ın; dindar yek ın, zewal yek e, gorıstan yek ın... Cudati zıman e. Zıman ji ortê hate hıldan, Kurdê bıhelın bıbine Tırk. Pırs kuta bû, çû...

Ez bawer ım ewi siyasıya xwe dı problema Kurda da hema lı ser vê fıkrê ji çêkırıbû...

Dirokê da zanin, ku fıkra Ataturk ewqas ji rast nibû... Ataturk ji çû, hevalbend û peyketıyên wi ji çûn. Lê Kurd û Kurdıstan man. Agırê azadıyê lı Kurdıstanê netemıri, şerkarıya Kurda, tevgera Kurdi pêşda çû.

Serok û siyasetvanê Tırkiyayê Kemaliste mıletçi, texmin kırın ku heta Kurd lı ser axa kal-bavên xwe ne, bı zorê, bı qewatê, bı xapandinê nıkarın Kurda asimlebıkın, bıhelinın, agırê azadarıyê wê Kurdıstanê bıtemrinın... Dest bı siyasike nûh kırın.

İcar dıfikirın şerkariya Kurdan, azadixwaziya Kurdan bı meremên xwe yê qirêj bıdine xebatê, bın perda şêr da Kurdıstanê heta kutasıyê wêrankın, dutiretıyê, bêtıfaqiyê nava Kurda da xurtkın, şerê Kurda bı destê Kurda lı Kurdıstanê da bıkın, Kurda mecbûrkın ji Kurıstanê bırevın. Kurdıstanê bê Kurd bıkın...

A ev e meremê wani sereke.

Gerekê em bı keder xumkur bên, ku heta iro ji ew yek jı Tırka ra lı hev tê.

A, ev e sebeb, ku çıqas ji "şerê qirêj" lı ser Tırkiyayê û gelê gel gıran rûdınên, Tırk naxwazın şêr bıdine sekınandinê, problêma Kurda bı cûreki çareserkın.. Riya safikırına pırsa Kurda, jı Tırkiyayê ra bê Kurdkırına Kurdıstanê û tunekırına gelê Kurd e!

Ew silahê ku dı Kurdıstanê da dıteqın û welêt wêran dıkın, Kurda qır dıkın, ew ji kêfa dewletên çekfıroş tinın... Şer çıqas dirêj bıkşine, ewqas çekê wanê zef bêne fırotan. Zêrê bı xûna Kurdan sorbûye, bı hêsirê Kurda şılbûye, wê ber bı bankên wan bıkışın... Ewê çıma bıxwazın şer lı Kurdıstanê bısekıne...

Jı aliyê dın da ji dewleta Tırk çıma wê bıxwaze şer bısekınine! Wextê dı Kurdıstanê da şer e, welatê Kurda dışewıte, xelayi, nexweşi, bêtıfaqi û dutıretiya kin bûne şûr, jı şêr zêdetır Kurda dıbırın. Kurdıstana Bakûr ji Başûr ji Kurd, dıji hev şer dıkın, xûna Kurda dıkşe. Bı milyonan Kurd koçer, malwêran bûne, serê rê-dırba ketıne, bêci, bêstar, bırçi, tazi, bêkar û bêçar ketıne metropolan; şeref û namûsa wan lı ber piya dıçe, bê hemdi xwe, bê sûcê xwe asimle dıbın.

Ser erdê Tırka edla ye, gund û bajarên Tırka şên ın. Xweyi fabrike, xweyi mılk û zenginên Tırka ra tıje, karkerên Kurdaye arzan ın... Eger çend leşker ji dı Kurdıstanê da têne kuştın, ew ji lawê feqir û fıkaran ın, kê zane dıve payê wana ji Kurd ın...

Ew silahê ku dı Kurdıstanê da dıteqın û welêt wêran dıkın, Kurda qır dıkın, ew ji kêfa dewletên çekfıroş tinın... Şer çıqas dirêj bıkşine, ewqas çekê wanê zef bêne fırotan. Zêrê bı xûna Kurdan sorbûye, bı hêsirê Kurda şılbûye, wê ber bı bankên wan bıkışın... Ewê çıma bıxwazın şer lı Kurdıstanê bısekıne...

Kurd malwêran, dero-dero bûne, Tırk lı ser mala xwe ne, Tırkıyê da Kurd gışk "terorist" û "dıjmın" ın. Berê demançê ber bı wan e, rıya wan ber bı zindan û hebsa dıçe. Tırk xweyıyê dewleta xwe ne. Qanûn û qırar, mehkeme û hakım, polês û leşker alıyê Tırkan e.

Usane bı şerkariya Kurdaye dıji Kurda, bı kılamên aşitiyê, bıratiyê, pısmamtiyê, aqılê mın nabıre, ku zarokeke Tırk ji bê bı serok û liderên Kurda ra lı ber textê aşitiyê rûnê.

Usan e, rast e, me pır şer

www.arsivakurd.org

kirye. Lê extiyariya aşitiyê qezenc ne kirye. Aşiti wê bi altindari, yekiti û tifaqa Kurda bê qezenckirinê. Aşiti û azadi ji me ra wi çaxi wê bê, ger ku şer ji mala Kurda derkeve, bikeve mala Tirka; wextê mala Tirk ji wêran be, wextê ew ji mina Kurda bêkar û bêstar bin, cegera wan ji qulbe, ew ji bikevine devê xelayi-neweşiyê, rev û bezê, bikevin derdê xilazkirina zar û zêçên xwe... Wextê şerkariyê (ew bi çekdari be, bi siyasetê be) ji Kurdistanê derkeve, bê bikeve Anqerê, Stenbolê... Wi çaxi Tirkê aşitiyê, biratiyê, pismamtiyê ji Kurda hivikin, wê lavakin, mafê Kurda naskin.

Kurd tek bi hurxweşkirina dijmin wê bikaribin azayê û aşitiyê gelê xwe ra binin...

Usan e, Kurd gerekê bi trêna Aşitiyê ne ku herne derê Tirka, Ereb û Ecema, lê bi sidqê qenc, bê qelpi, bi dilşewat herne cem hev. Berê di navbera xwe da, di mala xwe da aşitiya rast çêkin, paşê.. Çimki çareserkirina pirsa Kurd, di yekiti û tifaqa Kurda da ne.

II

İro roja bavo-bavo ye, roja yekiti ye. Roja oxirmê giran. Tê bêji fermana Kurda bi destê Kurda ji Kurda ra rabûye. Dijmin û dagirkirên Kurdistanê bi her teheri dixwazin Kurda bi destê Kurda biqelinin. Tirkiya bi çek-silahê xwe ve Kurdistanê dişewitine (Bakûr, Başûr), pozê İranê ku li Kurdistanê diçe-tê, rind tê xanê. Welatê Ereban, gaze-gaz in, dilê wan seva yekitiya sinorên irada Ereban dişewiti, ne seva Kurdan.

Başûrê Kurdistanê bûye meydana siyasiya şer û dewan, yên dagirkirên eşkere û veşarti...

Dengê def û zurnê her yeki û reqasa me di bin def û zurnên wan da ji dûr va rind tê xanê!

Çi ye, hûn dixwazin Kurdistanê çalkin? İdi şerkariya we ji bo çi ye?

Gelê Kurd her tişt daye û dide rihina azaya welatê xwe, canê xwe, ewladên xwe girti heta milk û mal, gund û warê xwe...

Lazim e wê qewatê rast bi merem bidine meşandin. Dirok, gelê Kurd, ji parti, rêxistin û kesên welatparêz yekiti û tifaqê dixwazin. Çimki heta ew yekiti tune be, serketin tune, azayi tune, xilasbûn tune. Dijmin Kurda ra hêsa rûnanên. Dewlet û qewatên ortamiletiyê bi Kurda ra hêsa rûnanên, cihan bi Kurda ra hêsa rûnanê. Qewat perçe perçe dibe, gel perçe-perçe dibe. Nav, xiret, rûmet û hurmeta gelê Kurd li navê wê yekitiyê da ne, wê qewatê da ne. Ez zanim û tiştek tebieti ye, ku di gelek tiştan da fikra we cuda ye. Lê wana bihêlin paşerojê.

Min vê nivisara xwe da behsa altindariya leşkerê Sovyetê kir, şerê diji faşizma Hitlerê da. Di dirokê da hatiye nivisar, ku şertê altindariyê heri ewlin tifaq û yekitiya gelên Sovyetê bû...

Bavo, di nava ewqas gelên bi zeman û bi kultur ji hev cûda cûda û ali geografi ji hev dûr, tifaqi çêdibe, çima nava gelê Kurd da çênabe?

Dutireti, bêtifaqi û şerên hêzên Kurdan, ku eva çend sal in li Kurdistana Başûr didomine, mala gelê Kurd di aliye moraliyê da şewitandine; qedrê gelê Kurd li cihanê daketiye, baweriya kesi bi Kurda nayê. Baweriya Kurda ji êdi ji Kurda nayê. Dijmin çi ziyanê ji dide xem nine, dijmin e, gerek e hember wi şerkin, lê derba xwe xwetiyê pir giran e...

Weki qewat û hêzên Kurda yekbûna, leşkerê Tirkan ji nikaribû (newêribû) biketa axa Kurdistana Başûr, hêr kevir û kiçukeki çiyayê Kurdistanê wan ra wê bibûna goristan.

Di dewrana Kurda da bi nezani, xûna Kurda pir rêtine. Di vê demê da gel ser hişê xwe da hatiye, qenci-xiraviya xwe ji hev vedigetine. Kêmasi û şaşiyên xwe hesyaye. Nehêlin, bavo nehêlin gel rabe rûyê hev, nebin sebeb, gel gune ye. Usa ji barê gel giran e, bextê wi dijwar e, neyarên xûnxûr herçar alîyan ra kêm nin in, ev koleti, koçberi, malwêrani hindik nin in...

Nava gel da aşiti zehmet nin e, eger nava hêzên Kurda da aşiti çêbive, gelê yekbe. Gelê me hêja ye, gelê me bi xiret e... Gelê wi çaxi qoriçitiyê (rûreşi û qedera me ye) ra ji çareke bivine... Ew ji yê me ne, birina me ne, sekesiziya me ne... Lê de-

Nava gel da aşiti zehmet nin e, eger nava hêzên Kurda da aşiti çêbive, gelê yekbe. Gelê me hêja ye, gelê me bi xiret e... Gelê wi çaxi qoriçitiyê (rûreşi û qedera me ye) ra ji çareke bivine...

www.akademi.org

reng nin e, ew dıkarın wê sekesıziyê jı ser enya xwe paqıjkın, gerekê berê sılaha xwe bıguhêzın, ber bı dıjmınê xweyi yesil.

Dı nava gelê cihanê da hındık gel hene ku mina Kurda, pey ewqas qır û bır û melwêraniyê da bêguman, bêhêvi nebûne; şeref û heqê xwe parastıne. Hurmet û siyanet jı wi gelê efat ra...

Hûn ewladên wi geli ne, liderên wi geli ne, gerek e hêjayi hezkırına wi bın, hêjayi nava wi bın. Navê gelê me naveki gıran e, gerekê erzan nebe...

Mın derheqa dewleteke dagırkırê Kurdıstanê -Tırkiyênıvisi. Lê jı mın bawer bıkın (hûn jı mın çêtır zanın) ew hersêkê dın ji jı Tırkiyê paktır nin ın. Herçar ji siyaseta xwe ya dıjmıntiya Kurdan da jı hev qanctır nin ın, jı hev xıravtır ın.

Jı hevra jı qenc nin ın. Dıji hev sekınine, lêne mina gura hev bıxenıqının, bıhedımının, weki Kurdıstanê nava xwe da parkıri- nuh parkın. Para mezın jı destê hev bırevinin. Xwestına wan pır mezın e. Lê jı qewat û şerkarıya gelê Kurd dıtırsın. Boy wê karê ji naxwazın sinor û hudûdên heyi bên guhestın. Bı her mecal ali hev dıkın, ku nehêlın dı herçar parçê Kurdıstanê da ji Kurd çareki jı xwe ra bıvinin..

Derew e, derew e, alikariya wan bawer mekın, alikariyê jı wan nexwazın. Alikariya wan derew e, xapandın e, sekezıki ye. Ew tucar bı rasti alikarıya we nakın. Ew pışta hev berdanın, pışta we nagrın. Ew herçar ji temırındana Kurd û Kurdıstanê dıgerın. Kê dıxwaze hukumê xwe undake, wareki zengini mina Kurdıstanê jı destê xwe berde?!..

Alikariya wan boy azaya Kurdıstanê nin e, dıji wê azayê ye, ew seva dutıreti, bırakûji, bêtıfaqıya Kurda ne, ew azaya gel paş dıxe...

Ew pariyên nanê ku dıjmın dıde, dı nav da tıji jahr e. Ew silahên ku dıde, seva kuştına zarokên Kurda ne, seva wêrankırına Kurdıstanê ye! Pışta xwe bı wan germ nekın!

Em Kurd, dılsax ın! Dılsaxi rınd e, rewşa mêran e... Lê wextê dıçine cem dıjmınên xwe, dılsax nebın, jı xeberên wane şirin zû bı zû bawer nekın. Dıjmın kin e, binvan e. Dı bın axaftınên wane şirin da jehra mara heye, dı bın "rastiya" wan da qelpi heye, sozê wan derew ın...

Hûn hêzê mıletê xwe ne, çıqas jı navbera we da dutireti û bêtıfaqi hebe ji, disa ci bê dılê we yê lı ser hev bêşe... Xûnê bıkşine, xiret temûl nake... Xûn nave av. Kurdê, ku bıstana dayka Kurd metıye, bıve kevır ji çoka bırê xwe keve, naêşine...

Ez Kurd ım, nıviskareki Kurd (Nıha kê dengê nıviskara dıbhê? Kê zımanê Kurdi dıxwine? Dewra daholçiyan e!). Çı ji hebe ez bangi we dıkım; serok û liderên Kurda, iro roja bavo-bavo ye. Gelê me gune ye. Orta we da ci bûye, riya yekıtiyê bıvinın. Hûn xweyê çı qewati bın ji, ew qewata we nin e, qewata gelê Kurd e, we qewata rast bıdıne xebatê. Gel canê xwe, mılk û malê xwe pır dayê kê, pır ji jı wi dıxwaze... We qewata bo azaya Kurda, ne ku boy kuştına Kurda bıdıne xebatê. Mın bawer bıkın, dı nava we da xayin û gelfıroş tune... Serê me bı we gışka ji serbılınd e. Şaşi, nerastıyê û pırsên hev neserwextbûnê bıhêlın jı rojên fırıqetıyê ra...

Emekê hev bışêkırının, her yek bı cureki şerkariya xwe dıke. Wê şerkariyê da jı hev ra nevın hasêgeh, ali hev bıkın, hev qewat û xurtkın. Cem xelqê qedrê hev bızanbın, hev nevêjın, weki çavê xelqê da ji bılındbın...

İro bextê Kurdıstanê, azaya mılet hatıye holê. Hınek şans hela hene. Dereng nin e... Şansa iro jı dest me çû, idi Xwedê zane paşê wê çawa û kingê bê!... Dirokê de me pır cara şans berdane... Bextê me iro destê me da ne..

Siyasiya xwe ye der û hundur tomeri çêkın, bıkıne yek. Eger dewletek dıxwaze alikariya we bike, usan bıkın ku, bıra ew destê dagirkera ninbe... Hûn xwe we siyasiyê bımeşının.

Ez jı we gışka ji hız dıkım, dınhêrım, dıvınım, ku we gışka ji serê xwe daye oxıra azaya Kurdıstana xwe. Hûn tev ji anegori qewata xwe û hela jı qewata xwe der ji karê welatpareziyê dımeşının. Lê weki pırsgırêka sereke da, pırsa azaya welêt da, qewatên xwe yek bıkın, bı hev ra bı tıfaqi bımeşın, wê çaxê kês bı me nıkare! Hev dı çavê gel da reş nekın. Rasti, tıştê lapi xweş e, ilaca lape kêr e. Kê ku dıxwaze hevalê xwe bı derewa çavê gel da nuxsanke, ew bı xwe lı ber çavê gel reş dıbe. Qelpi û nerasti çıqas ji iro veşarti bın, nayenê dıtın, gere dirokê wan derxe... Ú gelê peyê wan da neletê bêjın.

Ez ça Kurdek û merıveki sade, bangi aşıtiyê jı we teva dıkım! Gumana mın pır e, yekıtiya xwe çêkın; Yekıtiya bı kara gelê Kurd, bı kara wext, bı kara dirokê, bı kara herçar perçê Kurdıstanê, bı kara zar û zêçên me...

Yekıtiya we yê pısgıreka Kurd çareserke.

Ez heyrana çavê we me..

Düşünmeye davet

Savcıları kitap yasaklatmaya, dergi toplatmaya devam etsinler, biz bir kez daha bildiklerimizi haykıralım dünya kamuoyu önünde ve bir kez daha çağıralım halkımızı ve savcıları aklın yoluna. Bunu yapalım ki aklını yitirmekte olan bir topluma yönelik sorumluluklarımızı bir kez daha yerine getirmiş olalım.

İ. Metin Ayçiçek

Dostluğa Davet diye bir şarkı bilirdim ortaokul sıralarında ve hâlâ çıkmadı aklımdan. Sonra öğrendim bilge insanların *aptal dostun olmasındansa akıllı düşmanı* yeğlediğini. *"Dost kazığı"* gibi kavramların insanlar arası ilişkilerde nasıl sonuçlar doğurdunu, aile dostumuz bir bakkaldan yediğim kazıktan sonra anladım. Babam, bakkal amcamın attığı üç kuruşluk kazığı neredeyse ömür boyu küreklik ağır suç saymıştı. Üstelik bu ceza bile aslında dost kıyağı idi. Yoksa, ona göre, bu suçun indirimsiz cezasının idam olması gerekirdi.

Sonra anladım, kırk yıl tekkede kaldıktan sonra hakkın bilimine eren bir derviş gibi. Öğrendim ki akıl olmadan dostluk bilincine ulaşmak olanaksızdır.

Bu nedenle öldürür Steinbeck'in Fareler ve İnsanlar'ında, akıl yoksulu Leny "ipek gibi yumuşak saçlı" sevdiğini. Severken öldürür.

Ve Stefan Zweig, Napoleon'un emirlerine körü körüne bağlı olan en sadık generali Grouchy'i, Napoleon'un Waterloo Savaşı'nda yenilgisinin en önemli nedeni olarak gösterir. Grouchy, Napoleon'u bir tanrıyı sever gibi sevmekteydi. Bağımsız düşünme yoksunu general, Napoleon'un sonunu hazırladı farkında olmadan. Ve ölüm anında bile dudaklarından tek cümle dökülüyordu: *"Vive L'Impereur". Yaşasın İmpara-*

www.arsivakurdi.org

tor.

Ve 68 kuşağının öncülleri ünlü müzik grubu Beatles'lerin Lennnon'unu da öldüren, onu öldüresiye seven fanatik bir hayranı idi.

Eh, Türkiye'yi de batıracak olanlar (hatta batırmış olanlar) Türkiye'ye ölümüne bağlı olduğunu iddia eden aptal fanatiklerden başkaları değiller ya. Bu aptal fanatik, dergi toplayan bir savcı da olabilir, terörist diye tanımladığı Kürt köylüsünü "ya sev ya terket" şarkısı eşliğinde kurşunlayan bir asker de. Farketmez. Onlar ülkelerini öldüresiye seviyorlar.

Akıldan yoksun olduktan sonra sevgi sözünün bir anlamı kalıyor mu ki?

***

Dostoyevsky "herkes her şeyden sorumludur" derken kimlere bir mesaj göndermek istiyordu acaba? Ama sanırım öncelikle her ülkenin savcıları alınmalıdır bu sözden. Çünkü adalet adına işlenen günahlar öylesine korkunç sonuçlar üretir ki toplumların tarihinde, adalet bu günahı farkettiğinde, artık adaletine sığınabileceği bir adil kapı bulamaz.

Bugün Türkiye'de özgür koşullarda kalarak demokrasi ya da insan hakları temelli politika yapma alanları, bütünüyle tıkanmış durumdadır. Sokak infazları ve kayıpların sayısı geometrik olarak büyümektedir. İşin kötüsü, bütün bunlar halkımız açısından kanıksanmış günlük sıradan olaylardır. Toplumun etik değerler sistemi tamamen çökmüştür. Savaş, insanı çürüterek ve doğanın katliyle birlikte yürümektedir. Sanatın ve bilimin kendini üretimi çoktan durmuş...

Ve dergiler toplatılıyor ve yazarlar-düşünürler tutuklanıyor ve düşünce yasaklanıyor.

Eğer *"İnsan düşünen hayvandır"* diye tanımlanıyorsa, düşünme eyleminin yasaklandığı bir toplumda insandan geriye ne kalır?

Savcıları kitap yasaklatmaya, dergi toplatmaya devam etsinler, biz bir kez daha bildiklerimizi haykıralım dünya kamuoyu önünde ve bir kez daha çağıralım halkımızı ve savcıları aklın yoluna. Bunu yapalım ki aklını yitirmekte olan bir topluma yönelik sorumluluklarımızı bir kez daha yerine getirmiş olalım.

Türkiye üzerine birkaç hatırlatma notu.

* Osmanlıdan miras alınan sömürge Kürdistan topraklarında yaşayan Kürt ve diğer halklara yönelik yüzlerce yıllık asimilasyon politikasının yetmediğini gören Cumhuriyet devleti, jenosidi (soykırımı) hedefleyen bir politik tarzı terketmemekte ısrarlı görünmektedir. İttihat Terakki'nin Ermeni halkına yönelik olarak gerçekleştirdiği soykırımın tarihsel hesaplaşmasını yapmamış olan Türk halkı, TC'nin yeni soykırım girişimlerini en iyimser yorumla sessizlikle geçiştirmektedir.

* Aslında işlerlikleri çoktan tükenmiş olan geleneksel resmi politikalar, bütün cumhuriyet dönemi boyunca varlıklarını dış düşman üretimi üzerinden devam ettirmeye ve kendilerini bu zeminde yeniden üretmeye çalışmaktadırlar.

* Türkiye'de uzun zamandır sürmekte olan bir savaş vardır. Düşük yoğunluklu müşük yoğunluklu da değil. Düpedüz bir savaş sürmektedir Türkiye'de. Bu savaşın hedef kitlesi şu ya da bu Kürt örgütü değil, bütünüyle Kürt halkıdır, onun demokrasiden, özgürlükten yana güçleridir. Devlet bu savaşı kaybetmiş durumdadır.

* Türkiye bu savaşı, askeri olarak, politik olarak, moral olarak, ekonomik olarak kaybetmiştir. Fakat mafya cumhuriyeti sınırları içinde dolaşmakta olan ve 70 milyar dolar civarında olduğu ekonomi bilimcileri tarafından ifade edilen karapara (yaklaşık 50 milyarı doğrudan eroin geliriyle sağlanmaktadır) ekonominin uzun vadeli istekleri olmasa bile devletin gereksinimlerini rahat rahat karşılayacak bir kaynaktır. Kayıtdışı ekonominin en önemli büyüklüğünü ifade eden karapara bugün gayrisafi milli hasılanın yüzde 40'ına uluşmaktadır. Örneğin, Türkiye'nin 20 milyar dolardan fazla olan dış ödemeler açığının kapatılması, 12 milyar dolardan fazla olan savaş giderlerinin ödenmesi bu para ile gerçekleştirilebilmektedir.

* "Karapara yaşama sanşını illegal ortamlarda bulur. Karapara tamamen illegal bir faaliyettir ve bunu hep çeteler uygular. Son zamanlarda Susurluk hadisesi ile ortaya çıkan çete ilişkileri size bu konuda önemli bir gösterge olabilir" diyor iktisatçı Prof. İzzettin Önder. (1)

Gerçekten de, bu büyük mali kaynak devlet *içindeki* çeteler tarafından değil doğrudan doğruya *çeteleşmiş devlet* tarafından kontrol altında tutulmaktadır. Bu kaynağın büyük bölümü (arslan payı) resmi-sivil çeteler ve savaş rantçıları tarafından pay edilmektedir. Fakat ülke kapitalizminin asli yatırımcıları bu büyük karapara alanından yeterince yararlanamamakta ve bunun rahatsızlığını sık sık dillendirmektedirler.

* Türkiye, bu politik-ekonomik yapısı ile barışçıl ve demokratik kanalları açma olanaklarına ve gücüne sahip değildir. Öncelikle, politik sosyolojide

klasik tanımıyla ifade edilebilecek bir devlet-toplum ilişkisinden söz etmek artık olanaklı değildir. *Devlet ile toplum ilişkisi* uzun bir zamandır kopmuş durumdadır.

* Devlet olanca olumsuzluklara rağmen toplum üzerindeki etkisini resmi ideolojiye (kemalizm) tutsaklık; emeğin ve halk güçlerinin etkili örgütsel-ideolojik önderlikten yoksun bırakılması ve emperyalizmin ve savaş rantı ile beslenen sınıfların desteği ile sürdürmektedir.

* Geçmişte resmi ideoloji olarak yukarıdan aşağıya doğru verilmeye çalışılan milliyetçi-ırkçı kemalizm düşüncesi, 80'li yılların başından itibaren sürdürülen depolitizasyon politikaları; bilim üretim merkezlerine yerleştirilen devlet terörü; 15 yıldır sürdürülen son Kürt savaşının kayıpları üzerinden yapılan yoğun şovenist propaganda; savaş ekonomisinin yarattığı kitleleri boğan ve pasifize eden olağanüstü yoksulluk gibi nedenlerin de etkisiyle bugün toplumun genel olarak içselleştirdiği bir toplumsal düşünce konumuna ulaşmıştır.

* Bütün bu olumsuzluklara rağmen, Kürdistan ve Türkiye devrimlerinin kader birliği ve ortak mücadele olanakları daha belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye ve Kürdistan halklarının özgürlük ve demokrasi için birlikte mücadelesi kaçınılmaz bir zorunluluk olarak kendini dayatmaktadır. Savaş, iç çelişkilerin örtüsü olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle, ülkenin can alıcı sorunlarının başında yer alan ve çözümü diğer sorunların çözümünü de yönlendiren ya da kolaylaştıran temel sorun, barış sorunu olarak biçimlenmektedir. Demokratikleşme sorununun çözümü ya da işçi sınıfının ileri mevziler kazanabilmesinin yolu da burada kilitlenmektedir. Barış sorunu, emeğin özgürlüğü sorunu ile doğrudan ve doğru orantılı olarak ilintilidir. Savaşın gizlediği çelişkilerin açığa çıkarılmasından yararı olan sınıfların en başında, Türkiye işçi sınıfı yer almaktadır. O halde barış için mücadele, Türkiye solunun bir kısmının söylediği gibi sosyalizm dışı pasif bir mücadele değil, tersine doğrudan aktif sınıf mücadelesinin özgül koşullar içinde ortaya çıkan özgül bir durumudur.

Ne yapmak gerekiyor?

* Öncelikle ideolojik mücadeleyi küçümsememek gerekiyor. Bu sürece ve azgın bir şovenizm ile içeriklendirilen resmi ideolojiye yönelik ciddi bir ideolojik mücadele gerekmektedir. Düşünce özgürlüğünün zerresinin bile bulunmadığı bir toplumda böylesi bir mücadelenin bile bedelinin ne olduğunu biliyoruz. Fakat, bu bedel ödenmeden Türkiye sosyalist hareketinin bir adım dahi mesafe katetmesi olanaksızdır.

Geçmişte devrimci hareketlerin ideolojik mücadele adına yaptıkları çalışmalar, genellikle siyasal sistemin teşhirine yönelik ajitasyon çalışmalarından başka bir şey değildi. Sosyalist eğitim adıyla yapılan çalışmalar ise (Leninist literatürdeki tanımıyla) sosyalist örgütlerin kendi içlerine yönelik propaganda çalışmaları mahiyetinde idi.

Oysa ideolojik çalışma çok daha kapsamlı, yaygın, derin, uzun erimli ve içedönük bir niteliğe sahiptir. Söylemeyi çok sevdiğimiz "devrimi önce kendimizden başlatmalıyız" sözü işte bu önkabulün ürünüdür. Böylesine bir öneme sahip olmakla birlikte geçmişte bu söz neredeyse rastlantısal faktörlere

Bugün Türkiye'de özgür koşullarda kalarak demokrasi ya da insanhakları temelli politika yapma alanları bütünüyle tıkanmış durumdadır. Sokak infazları ve kayıpların sayısı geometrik olarak büyümektedir. İşin kötüsü, bütün bunlar halkımız açısından kanıksanmış günlük sıradan olaylardır. Toplumun etik değerler sistemi tamamen çökmüştür. Savaş, insanı çürüterek ve doğanın katliyle birlikte yürümektedir. Sanatın ve bilimin kendini üretimi çoktan durmuş...

www.arsivakurd.org

bağlı olarak uygulanabilen bir sözdü.

Türkiye sosyalist hareketinin saflarında böylesi bir çalışmaya yeniden ve yaygınca gereksinim vardır. Bu anlamda günümüzde yapılması gereken ideolojik çalışma öncelikle belirlenmiş bazı amaçları kapsamalı ve programlaştırmalıdır. Düşünce ve eylem üretiminin kanallarını yeniden açabilmek için önce, milliyetçi ırkçı ayrımcılığa karşı yoğun bir saldırı gerçekleştirmek gerekmektedir.

Türkiye toplumunda, geçmişte solun elinde tuttuğu ideolojik önderlik bugün sağın eline geçmiştir. En gerici varyasyonlarıyla sosyaldemokrasi ise, hâlâ seksen yıllık genel geçer kemalist kavramlara dayanarak yürümeye çalışmaktadır. En önemlisi: Sol ya da sağ aydınımızın asli sorunu, düşünce ve düşüncenin yayılması özgürlüğü üzerinde devletin yasalar ya da fiilen fizik zorla getirmiş olduğu yasaklar değil, milliyetçi tutum alış nedeniyle doğrudan doğruya kendi kendimize uyguladığımız otosansür kurumudur. Sol, örneğin anti-emperyalizm, pozitivizm, çağdaşlık, laisizm, halkçılık gibi kavramlarda kemalist tanımın dışına çıkamamıştır. Milliyetçilik, sol ya da sosyaldemokrat Türk aydınının ortak karakteridir. Bu nedenle devletle birlikte Ermeni katliamının üzerini küllerle örtmeye çalışırız. (Bu konada 80 yıllık Türkiye sosyalist hareketinin ürettiği dişe dokunur bir şeyler hatırlıyor musunuz?) Şefik Hüsnü'lerin, "ne yapalım kardeşim, Ermeniler kaşındı devlet de mecburen onları sakinleştirmek istedi" türünden yaklaşımları değil midir büyük oranda bugünleri hazırlayan?

Türkiye Komünist Fırkası'nın 10 Eylül 1920 yılında Bakû'da yaptığı 1. Kongresi'nde Nazmi Yoldaş söyle konuşur: *"Avrupa emperyalizminin bir neticesi olan Harb-i Umumî esnasında zavallı fakir Ermeni köylüsü yine İngiliz tesviâtına, Taşnakların, papazların teşvikatına alet oldu. Van ve Bitlis taraflarına Müslüman fakir halkı kesmeye, evlerini yakmaya, mallarını yağmaya başladı... Buna karşı İttihat ve Terakki hükümeti bîaman davrandı. Ermeniler tehcir edildiler; mallar alındı ve gizli emirlerle büyük bir kısmı öldürüldü. Taşnaklar ve Ermeni papazları milliyet ve mezhep davasıyla İngiliz siyasetine, İttihat ve Terakki ile Türk devletçeleri de yine milliyet ve mezhep bayrağı altında Alman siyasetine hizmet etmişlerdi."*

"Nazmi Yoldaş, Kürt, Arap ve sair anasırın da emperyalizm siyasetine kurban olduğunu ve yerli mütegallip şıhlar ve reisler elinde mazlum ve mağdur yaşadığını tasvir ettikten sonra..." (2)

Bu çizgi, sömürgeyi görmesine rağmen sömürgeci devletin ordusuna tapınma geleneğini atamayan Kıvılcımlı üzerinden yumuşayarak akar tarihte. "Kemalizmle sosyalizm arasında aşılmaz Çin duvarları yoktur" diyerek sosyalizmi kemalizmle sulandıran teorik önderlerin ömürlerinin sonuna doğru Kürtçü olmaları sevindirici olmakla birlikte, tarihsel bir hesaplaşmadan yoksun oldukları için, bu tutum geleceğe yönelik ciddi dönüşümlerin güvencesinden yoksundur. Geçmişe yönelik özeleştirilere rastlamıyoruz. Rastladıklarımız ise Türkiye solunun kemalist milliyetçilikle ilişkisi konusunda tek satır etmeden geçiyorlar derin ideolojik-teorik analizlerini.

> Geçmişte devrimci hareketlerin ideolojik mücadele adına yaptıkları çalışmalar, genellikle siyasal sistemin teşhirine yönelik ajitasyon çalışmalarından başka bir şey değildi. Sosyalist eğitim adıyla yapılan çalışmalar ise (leninist literatürdeki tanımıyla) sosyalist örgütlerin kendi içlerine yönelik propaganda çalışmaları mahiyetinde idi.
>
> Oysa ideolojik çalışma çok daha kapsamlı, yaygın, derin, uzun erimli ve içedönük bir niteliğe sahiptir.

Türkiye Komünist Fırkası'nın açtığı ve seçtiği yol 68'lere kadar akar gelir. Milli olan demokratik devrimimiz milli öndere dört elle sarılmayı da gündeme getirir. "Ordu millet el ele, Milli Cephe'de" sloganlarıyla inleyen Türkiye metropollerinde sol birden kitlesellik kazanır. Kuvayi Milliye Destanı devrim destanımızdır. Destanın sosyal şoven içeriği kimseye batmamaktadır. Silahlı mücade-

www.marksizm.org

le için Kürdistan dağlarına çıkan devrimci önderler kuşatma altında kaldıklarında "biz Mehmetçiğe kurşun sıkmayız" diyerek teslim olurlar sömürgeci ordunun subaylarına. Ve idam edilirler doğal olarak.

THKP-C'nin sıkıyönetim mahkemeleri önünde yaptığı siyasi savunma da bu konuda haylice ilginçtir: *"Seçtiğimiz yol Gazi Mustafa Kemal'in açtığı yoldur. Onun başlattığı Anadolu ihtilâlinin yoludur... (Gazi Mustafa Kemal), dünyada ilk defa zaferle sonuçlanmış bir halk savaşının büyük bir lideri olarak, mazlum ulusların emperyalistleri alt edebileceğini ilk defa gösteren bir ihtilalci olarak, yanlız Türkiye'li devrimcilerin değil, bütün dünya devrimcilerinin taktir ve şükranla anacakları bir kişidir... Biz Kurtuluş Savaşı'nı ve sonrasını bir bütün olarak Anadolu İhtilâli olarak görüyoruz."* (3)

Savunmada sahip çıkılan ve kimlik ayniyeti kurulan Anadolu ihtilâlinin esas olarak Anadolu'nun halksızlaştırılması çabası olduğunu bilmiyor muyduk? Tarihsel bilgiler mi eksikti, sosyal bilimler mi geriydi? Hayır, bütün bu süreç böylesi zorlama nedenlere dayandırılarak anlatılamaz. Tek neden vardı: Türkiye sosyalist hareketinin, kemalist milliyetçi çizginin dışına çıkmadan tarihe yön vermeye kalkması. Kürtlere karşı tutum alışlarımızı belirleyen de böylesi bir milliyetçilik idi.

Açıktır ki bu milliyetçi sosyalizm anlayışı bütünüyle reddedilmeden Türkiyeli sosyalistlerin tutarlı bir ideolojik önderliğe soyunmaları mümkün olmayacaktır. Bu milliyetçi çizgi solun tarihinden ve bugününden bütünüyle silinmediği sürece biz Türkiyeli sosyalistler, her Kürt ayaklanması arkasında bir İngiliz ajanı, her Kürt önderi kimliğinde bir irtica tehlikesi görerek, anti-emperyalizmimize ve laik devletimize sıkı sıkıya sarılarak yürümeyi devam ettireceğiz. Kemalizmle ciddi bir tarih hesaplaşması yaparak sosyalist tarihimizin (bugünkü kimliklerimizin şekillenmesinde de birinci dereceden maya görevi üstlenmiş olan) bu çirkinliği yırtıp atmadan, ya da en azından buna yeltenmeden Türkiye toplumunda yeniden ideolojik önderliğe soyunmak, bilinen gelenekçi-milliyetçi-devletçi sosyaldemokrat çizgiden bir adım daha ileriye yeni bir şey üretmiyecektir.

* İkincisi, bugün Türkiye sosyalist hareketinin en temel görevi, genel politik arenada solun (marjinal de değil artık) yokluğunu varlığa dönüştürebilecek bir yapılanmayı gerçekleştirme işidir. Emekten yana olan güçlerin; demokrasi ve özgürlük güçlerinin örgütsüzlüğünü ortadan kaldırmaya yönelik çabalara hız ve ağırlık vermek gerekmektedir. Milliyetçi etkiden uzaklaştırılabildiği oranda sınıfın odak olarak yer aldığı bir çeperde, bütün ezilenleri kapsayacak bir mücadele cephesi oluşturulmak zorundadır. Bu cephe bilinen bilinmeyen bütün örgütlenme biçimlerini içerebilir ve her muhalefet örgütünün kendisini asgari programı çerçevesinde bulabileceği bir genişliği taşıyabilir. Soyut teorik önermeler üzerinde oluşmaya çalışmak yerine, günün acil ve can yakıcı sorunu olan barış sorunu gibi bir sorundan yola çıkarak, eylemlilik temeli üzerinde yükselmelidir. Az lâf ama çok iş ilkesini biricik çalışma ilkesi haline getiren bir ortak yapılanma; ortak iş üzerinde belirlenmiş bir ortak yaşama dönüşebilir.

Böylesi bir örgütlenmenin temel hedefi alternatif iktidar alanları yaratmak olmalıdır. Meşruiyetini halktan alan kurumlar (örneğin halk meclisleri gibi) yaratılmaya çalışılmalıdır.

* Üçüncüsü, Kürdistan özgürlük hareketinin temel dinamiklerinin bütününü içermeyen bir cepheleşme ve hareket hattı, hem Kürdistan özgürlük hareketini sıkıntıya sokacaktır hem de Türkiye sosyalizm hareketini. Böylesine bir birlikte çalışma, Türkiyeli ve Kürdistanlı sosyalistlerin birlikte eğitildikleri bir enternasyonalizm okulu işlevini de yerine getirecektir. Önyargıların ortadan kaldırılabileceği, düşüncemizin alt yapısının hücreleri arasına gizlenmiş milliyetçi düşünce ve duyguların ortaya çıkarılıp yok edilebileceği en mükemmel demokratik ortam yaratılmış olacaktır. Halkların birlikte yaşam projesinin üretilmesi ancak böylesi bir birliktelik içinden yeşerip boy atacaktır.

Savcılar kitap yasaklatmaya, dergi toplatmaya devam etsinler, biz bir kez daha bildiklerimizi haykıralım dünya kamuoyu önünde ve bir kez daha çağıralım halkımızı ve savcıları aklın yoluna. Bunu yapalım ki aklını yitirmekte olan bir topluma yönelik sorumluluklarımızı bir kez daha yerine getirmiş olalım. Ve sevginin en güzelinin nasıl üretildiğini gösterelim onlara.

(1) Prof İzzettin Önder, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğretim üyesi, Nokta Dergisi, Yıl 15, sayı 17, 20-26 Nisan 1997; *Türkiye'de Karapara İmparatorluğu.*

(2) Türkiye Kominist Fırkasının Birinci Kongresi Tutanaklar, Tunçay Mete, *Eski Sol Üstüne Yeni bilgiler*, Belge Yay. 1982, s. 88-89

(3) THKP-C Savunması.

Sasaniler döneminde Kürtler(*)

Dr. Golmorad Moradi

Bazı halkların tarihinde yabancı kültürlere ve değişime karşı takdire değer inatçılıklar ve direnişler vardır. Bu bağlamda Kürtler ve Ermeniler hakkında Basil Nikitin şöyle yazıyor: (1)

"Ortak ataları Med ve Karduklar olan Ermenistan ve Kürdistan halklarının aynı adet, gelenek ve özelliklere sahip olduklarını tesbit etmemizin özel, tarihi bir anlamı vardır. Bu da bize şunu ispatlıyor ki, her ne kadar diğer halklar, dünyanın diğer bölgelerinde zamanla tamamen değişime uğramışlarsa da Doğulu ülkelerde bu değişimlerin hiç bir etkisi olmamıştır. Bir din geldi, bir başkası yok edildi, bir işgalci kalktı diğerini boyunduruğu altına aldı. Yine de Medler, Ermeniler ve Karduklar gibi halkların bugünkü devamı olanlar eski zamanda yaşadıkları gibi yaşıyorlar."

İşte Kürt halkının tarihi böyledir, sayın bayanlar ve baylar.

Bugün, Sasaniler döneminde (MS. 224-651) Kürtler konusunda konuşmaktan onur duyuyorum.

Kürt halkının tarihini ifade etmek zaten çok zor bir görev.

(1) Bak. Basil Nikitine, Les Kurdes (Farsça tercümesi) S. 338

www.arsivekurdi.org

Bu tarih bugün hakkında çok konuşulan, ancak geçmişte kaderi üzerine çok az yazılan bir halkın tarihidir. Çünkü, eğer bir halk tarihinde kendi kaderi üzerine karar verme imkanına sahip olmamışsa, kendi tarihini kendisi yazma imkanına da hemen hemen hiç sahip olmamıştır. Tarih bilgilerimizi edindiğimiz Avrupalı bilim adamları, Kürt tarihi araştırmalarında pek titiz olamamışlar. Avrupalı araştırmacıların çoğu, bölgedeki güçlü hükümetler tarafından etkilenmiş ve dolayısıyla araştırma çalışmalarında da tek taraflı ve genelikle bu egemenlerin hizmetinde olmuşlardır. Basil Nikitin'in de yazdığı gibi, bu tür tek taraflı ifadeler bilimsel çalışma olarak kabul edilemezler. (2)

Genel anlamıyla Kürt tarihini izah etmek zor ise de, hakkında çok az kaynak bulunan bir dönemi anlatmak daha da zordur. Bu da beni, her şeyden önce bugün, burada, büyük bir görevi yerine getirmekle görevli kılıyor. Zira bu salonda çok sayıda bilim adamı, uzman ve siyasi kişilik bulunuyor. Bunu başaracağımı da sadece umut edebilirim.

1- İlk olarak kısaca Sasanilerin hükümdarlığına değinmek istiyorum.

Hepimiz tarafından da bilindiği gibi, Sasaniler Pers bölgesinden, yani İran'ın güney bölgesinden gelen bir hanedanlık idi. Bu hanedanlığın hedefi, küçük kraliyet ve beylerin oldukça serbest oldukları, bir nevi federatif sistem olan Arsakidlerin Moluk-al Tawayefilerine son vermek idi.

Onlar devlet yönetimiyle Zerdüştlüğün birleştiği eski Akamenesler (MÖ 550-332) İmparatorluğu'nu, güçlü bir merkezi iktidar olarak tekrar yaşatmak istiyorlardı. Sasaniler, Moluk-al Tawayefileri tamamen ortadan kaldırmadılar, ancak İran İmparatorluğu'nun topraklarını Akamenesler dönemindeki kadar genişletip, egemenliklerini 400 yıl (MS 224-651) kadar sürdürebildiler. Bundan dolayı İran tarihinde, en uzun süren hükümdarlık unvanını kazandılar.

Gerçekten de Sasaniler, kendisi Kürt olmasına rağmen, İslam ve Araplar için büyük isim yapan Sultan Selahattin gibi, Pers olmadıkları halde İran İmparatorluğu'nu Perslerin mutlak hakimiyeti altına soktular. Pers bölgesi kralı hakkında, Dr. Mohammad Djawad Maskur şöyle yazıyor:

"Pers kralları Bazrangi cinsinden türemişlerdi." (3)

Bazrangiler, Pers bölgesinde, Kürt kökenli Şabankareh aşiretinden geliyorlar. Bu konuya ileride, daha yakından değineceğim.

2- Daha önceden de yakındığımız gibi, bu dönemde, Kürtler hakkında çok az bilgi var. Bunlara da (Sasaniler dönemi hakkında yazan tarihçiler tarafından) sadece kısaca değinilmişti.

Bir çok tarihçi tarafından öncelikle (özellikle ÇN), Şabankarehler tanımlanmış. Bunlar, (Kürt bölgesinden) Pers bölgesine göç etmiş, Şabankareh adını aldıkları çobanlık ile meşgul olan savaşçılıklarıyla ünlü beş Kürt aşireti idi. İbn-Balkhi, Farsname kitabında Şabankarehler üzerine şunları yazmıştı: (4)

"Antik dönemde, Pers bölgesinde, Şabankarehlerin aşiret oldukları, çoban, oduncu ve gündelik işçi olarak çalıştıkları ve cesur bir şekilde mücadele ettiklerinden bahsedilmemiştir..." Şöyle devam ediyor: "Pers'teki (Fars) Kürtler şu beş aşiretten oluşuyordu: Ram (=Grup, Aşiret) Cilewiyeh, Ram-al-Ziwanlar, Ram-al-Lowaldyanlar, Ram-al-Kariyanlar ve Ram-al-Bazidyanlar, ki her aşiret, yüzbinin üzerinde insanı kapsıyordu. Pers askeri güçlerinin elde ettiği zafer ve şan da bu Kürtlerin başarısıydı..."

Şuna da değinmek istiyorum. Ram-al-Bazidyan aşireti, Pers bölgesindeki Bazrangi aşireti ile aynıdır. Buna sonradan da değineceğim. Ayrıca, Zerdüşti rahiplerin, Magilerin Med soyundan türedikleri ifade ediliyor.

Diğer bir İslam tarihçisi İstakhri, Pers bölgesinde, İstakhr ve Darabgerd yakınında bulunan Nissa'daki Beyaz Saray'ın (Qasr-e Beisa) çevresinin Kürt aşiretlerinin egemenliğinde olduğunu yazıyor. (5)

Moin-al-Din Nattanzi, Tarikh-al-Moluk kitabında "Şabankareh"in Hicri 448-756'da, atalarının yönettiği eski bölgelerindeki, bir İran hanedanlığının ismi olduğunu yazıyor. Şöyle devam ediyor:

"Onlar Artahsarta İbn Babak'ın devamı ve Kürt soyundan idiler, ancak Pers bölgesine kaçmışlardı. Onların Şabanka-

(2) Bak. Basil Nikitine, Les Kurdes (Farsça tercümesi) S. 33
(3) Bak. Dr. Mohammad Djawad Maschkur, Tarik Siassi Sassanian, Tahran 1987, S. 69
(4) Bak. Ali Akbar Dehkhoda, Loghatnameh Dehkhoda, Bd. 30, yeni baskı, Tahran 1341 (1962), S. 206
(5) Bak. Dr. Mohammad Djawad Maskur, Iran dar ahd-e Bastan, Tahran 1984, S. 381-38

www.arsivakurdi.org

reh olarak adlandırılmalarının nedeni ise çoban olarak çalışmaları idi." (6)

Ortaçağdaki İranlı veya İslam tarihçilerin bu ve diğer açıklamalarına göre en azından Kürtler, diğer İranlı halklara paralel olarak, örneğin Partlar ve Farslar, gerek Arsakidler ve Sasanilerin hükümdarlığı döneminde, gerekse de İslamlaştırılmadan sonra saltanatlar oluşturmuş hanedanlıklar kurmuşlar.

3- Her ne kadar sözkonusu dönemde, Kürtler hakkındaki bilgiler azsa da, Kürtlerin Sasaniler egemenliği döneminde özerk bir rol oynadıkları söylenebilir.

Bunu açıklamak için önce Sasaniler devrine göz atmak istiyorum:

Kürtlerin ataları olan Medler sadece Ninova'yı ele geçirmekle ve yüzyıllar süren egemenlikleriyle isim yapmadılar, aynı zamanda Akamensler döneminde de, Selöstler hükümdarlığında ve bir süre de Arsakidler döneminde de büyük rol oynadılar.

"History of Media"nın yazarı Rus tarihçisi Diakonov bununla ilgili şöyle yazıyor: (7)

"Medler Zerdüştlük öğretisinin temelini geliştiren düzeni ve eğitim sistemini kurmuşlardı. Bu da elbette antik dünyadaki inancın ve felsefenin oluşumunda büyük rol oynamıştı."

Med-Kürt bölgesi, bu dönemde de büyük güçler arasındaki savaşların merkezi idi. Bunlar Medleri ya mütefik olarak gördüler, ya da tehlikeli karşıtları olarak Medlerden

Kürtlerin ataları olan Medler sadece Ninova'yı ele geçirmekle ve yüzyıllar süren egemenlikleriyle isim yapmadılar, aynı zamanda Akamensler döneminde de, Selöstler hükümdarlığında da ve bir süre de Arsakidler döneminde de büyük rol oynadılar.

korktular.

Böylece Akamenesler Hükümdarı III. Daryuş son seferini Kürdistan'da Büyük İskender'e karşı yapmış ve İskender'in Erbil'deki ana karargahını vurarak, savaşı Medlerin desteğiyle kazanmayı umut etmişti. Ancak savaşı kaybettiği için tüm Med-Kürt bölgesi İskender'in ordusu tarafından kontrol altına alındı.

Öte yandan Selöstler Medleri tehlikeli düşman olarak görüyorlardı ve onlarla sürekli savaş halinde idiler. Yunan tarihçi Polybius, MÖ 200 yıllarında konu ile ilgili olarak şöyle yazıyor: "Med bölgesindeki Yunan valisi Molon Antakya'ya karşı saldırı planlarını, çok iyi savaşçı ve güvenilir kişiler olan Cyrtii (Kurti) halkıyla beraber hazırladı, böylelikle Kurtiler Antakya'ya karşı aktif bir şekilde isyana katılmışlardı." Burada şunu da belirtmek gerekir ki, Cyrtii veya Kurti adından bahs eden ilk kişi Polybius'dur. (8)

Medlerin sözkonusu önemli rollerine rağmen, özellikle İranlı tarihçiler buna az değinmişlerdir. Bununla ilgili, İran'da oldukça tanınmış Fars çevirmen Karim Kesavarz, yukarıda bahsedilen "History of Media" kitabının çevirisinin ilk baskısının önsözünde, şu cümlelere yer veriyor: (9)

"Medler, Akamenesler saltanatından önce İran topraklarının büyük bir bölümü üzerinde kraliyet kuran, Ari dilini konuşan ilk halk idi. Süre açısından bakıldığında, Medlerin hükümdarlık süresi Akameneslerin iki katı idi. Her ne kadar Medler büyük Asur İmparatorluğu'nu ortadan kaldırdılarsa da, kendilerini ve diğer halkları bu imparatorluğun zulüm ve baskılarından kurtardılarsa da, saltanatları ve kraliyetleriyle ilgili, İran'da, tarih çalışmalarında kendi başına bir bölüm olarak yer almamışlardır. Tarihçiler, Medlerin tarihinden, genellikle Akamenesler tarihinin giriş bölümünde bahsetmişlerdir."

Kürtlerin atalarının, Sasaniler zamanında, İran İmparatorluğu'nda kültürel ve siyasi

(6) Bak. age, Loghatnameh Dekhoda'da zikredilmiştir, Bd. 30, S. 206

(7) Bak. Igor Mikhailovich Diakonov, History of Media, 3. Baskı, Tahran 1992

(8) Bak. age, Raşid Yassemi'de zikredilmiştir, Kurd wa paiwastagi nejadi-e ou, 2. baskı, Tahran 1984, S. 159-160

(9) Bak. Igor M. Diakonov, History of Media, 3. Baskı, Tahran 1992

www.arsivakurd.org

alanda önemli rol oynamalarına rağmen, özerk olmalarına ihtimal verilemez. Diğer taraftan, İranlı tarihçiler, şayet geçmiş yüzyıl ile ilgili hemen hemen hiç bir şey anlatmıyorlarsa, Kürtlerin Sasani dönemini kabullenmek istememelerindendir.

Ayrıca Kürtlerin bu dönemde ses duyuracak bir rol oynamadıkları söylenebilir. Zira, Kürtler bu dönemde çoğunlukla Sasani imparatorları ve onların hükümdarlığının gölgesinde kaldılar.

Neden böyle olduklarına yönelik sorunun cevabı basit:

İran'da çok tanınmış bir etnolog, tarihçi ve çevirmen olan Raşid Yasemi, yoğun araştırmalarından sonra ve gizli kaynaklara dayanarak, Sasanilerin büyük bir ihtimale Kürt kökeninden olabilecekleri kanısına varıyor. (10)

Eğer bu böyle ise, Kürtler Sasani hükümdarlığını yabancı bir saltanat olarak görmemişler ve bundan dolayı onlara karşı hemen hemen hiç ayaklanmamışlardır. Böylesi olumlu tavrı Kürtler, Kürt olan Selahaddin Eyubi'nin Eyubi saltanatında da göstermişlerdir.

4- Sasani hanedanlığının Kürt kökenli olduğu tezini temellendirmek için, önce bu saltanatı kuranların hayatlarını yakından bilmek gerekir. Elimizdeki kaynaklar şu tabloyu veriyor:

Sasan'ın kendisi -ki adı Sasani İmparatorluğu ile bağlantılıdır, bir Magi idi, yani bir Zerdüşt başrahibi idi. İddialara göre, Sasan, İranlı Eskanyan hükümdarlarıyla olan görüş ayrılığından dolayı, ünlü Kürt aşiretlerinden Şabakareh'in (Sawankareh) yaşadığı Pers (Fars) bölgesine kaçmış ve orada Kürtler arasında çobanlık yapmış. Zerdüşt rahiplerinin çoğu Med kökenli olduklarından, büyük bir olasılıkla Sasan da Med kökenlidir.

Med rahipleri ne Akamenes'lerden, ne de Eskânyan hükümdarlığından memnundular. Böylelikle Med Magileri, Akamenes'ler arasında, Medlerin kaybettiği hükümdarlığı tekrar kazanmak için çaba sarfettiler. Bu durum Heredot tarafından ayrıntılı olarak anlatılmıştır. (11) Bu nedenle Sasan'ın da aynı amaca sahip olduğu tahmin ediliyor.

Daha önce de belirtilen İbn Balkhi, Sasan veya Sasaniler üzerine şöyle yazıyor: "Daha önce de bahsedildiği gibi, Sasan Homay'dan (12) kaçmış ve Pers bölgesine yerleşmiş, orada çobanlık yapmıştı." (13)

Dindar ve asil bir aileden gelen ve Pers bölgesindeki İstakhr şehrinde başrahiplik yapan Sasan, Ding (Deng) (Kürt ismi, ses anlamındadır) adında bir kız ile evlenmiş. Ayrıca tarihçi Tabari, Kürt Şabankareh aşiretlerinden Barzangi aşiretinin lideri ve kralı Gotşir'in kızını, Ram-Behest veya Mina-Behest olarak isimlendiriyor. (14)

Dr. Mohammad Djawad Maskur bununla ilgili şöyle yazıyor:

"İstakhr'da tanınmış ateş tapınağında rahiplik yapmış Anahita Sasan adında bir adam vardı. Şanını daha da yükseltmek için Barzangilerin son kralı (Ram-al-Bazindjan) Gotşir'in kızı ile evlendi. Kızın adı Ding veya Deng idi." Tabari kıza Raam-Behest ünvanını veriyor. "Bu evlilikten Papak veya Babak Sasani doğar." (15) Barzangiler Pers bölgesinin en güçlü hükümdarları oldukları için, Babak bu fırsatı da kulanarak, Zerdüşt rahibi ve babasının varisi olduğu halde, siyasi alanda etkisini genişletmiş ve daha sonra hükümdar olmuştur. Babak, Rutak adında bir kadınla evlenir. (16) Sasani İmparatorluğu'nun kurucusu Artaksarta da Rutak'tan doğmadır. Bahsedildiği gibi Papak (Babak) babasının ölümünden sonra rahipliği Anahita'dan devralmış, MS 208 yılında kendi kendisini kral olarak ilan etmişti. (17)

Sasanilerin yükselişine kadar hüküm, Şabankareh'in Barzangi aşireti kralı ve Babak'ın büyük babası Gotşir'in elindeydi. Babak büyük babasına, Pers'te, Darabgerd bölgesinde, oğlu Artasahrta'nın hükümdarlığı almasını teklif eder. Bu da bazı prens ve kralları Pers bölgesinden temizlemiş, bu yöntemle Darabgerd'de hükümdar-

(10) Bak. Kurd wa paiwastagi nejadi-e ou, 2. Baskı, Tahran 1984, S. 165

(11) Bak. Dr. Mohammad Djawad Maskur, Tarikh-e Iranzamin, 2. Baskı, Tahran 1984, S. 30

(12) Homay, Azerbaycan'da bir köyün ismi ve dönemin bir İran kralının adıdır.

(13) Bak. Raşid Yassemi, age, S. 168-169; aynen Loghatnameh Dekhoda, Cilt. 30, S. 205

(14) Bak. Christensen, Sassaniler Döneminde İran, Farsça çevirisi Raşid Yassemi'den, Tahran, S. 106-107, Loghatnameh Dehkhoda'da zikredilmiştir. Cilt. 9, yeni baskı, Tahran 1336 (1957), S. 380

(15) Bak. Dr. Mohammad Djawad Maskur, Tarikh Sassanian, S. 69-70

(16) Kürtçe'de bir seferlik çehre ya da güzellik anlamındadır.

(17) Bak. Dr. Mohammad Djawad Maskur, Tarikh Iranzamin, Tahran 1984, S. 79; ve Tarikh Siyassi Sassanian, S. 44

lığını genişletmişti. Bu arada babası Babak, büyük babası Gotşir'e karşı başkaldırmış, iktidarına son vermişti.

Dr. Mohammad Djawad Maskur'un ifadesine göre, MS 209 yılında Babak, büyük oğlu Şapur'u Pers bölgesinin merkezi olan İstakhr'a kral olarak atar. (18) Bir süre sonra kardeşler arasında rakabet başlar. Babak'ın ölümünden sonra Artaksarta, gerek Gotşir ve gerekse kardeşi Şapur'u 212 yılında yenmiş, daha sonra da MS 224 yılında son Eskânyan Kralı V. Ardawan'ı bir meydan muharebesinde yenerek İran'da Sasani hükümdarlığını kurmuştu. (19)

Dr. Maskur'un devam ederek yazdığı gibi, bahsedilmesi gerekir ki, Med hükümdarları, Kerkük Kralı Artaksarta'yı, Adiabene (Erbil) Domitian kralı ile birlikte Eskânyanları kanla bastırmasında desteklemişlerdi. (20)

Tarihin diğer bir versiyonunu da Danimarkalı tarihçi Christensen veriyor: Ona göre Papak'ın kendisi Sasan'ın büyük babası Gotşir'i yenmiş ve Papak'ın oğulları Şapur ve Artaksarta onun ölümünden sonra ayaklanmış, ancak onlar arasındaki mücadelede Şapur ölmüş ve böylece Artaksarta tek hükümdar olarak kalmıştır.

(Burada, değinilmesi gereken önemli bir konu vardır: Christensen tanımlamasında "Gopanan" kelimesini, Darabger bölgesindeki bir mıntıka için kulanıyor, ki Tabari'nin tarih kitabında ve Qodamat İbn Djaafar'da (S.195) "Çobanan" yazılıdır. Çobanan, telaffuzu dolayısıyla "Çupanan" ile eşanlamlı bir kelimedir, bu da "Çoban" anlamındadır. Aslında bu bölge Şabankarehlerin yerleşim bölgesi olduğu için, Çupananlar Şabankarehlerin ataları olabilirler.)

Raşid Yassemi'nin ifade etiği gibi, Artaksarta'nın büyük babası olan Sasan da, Çobanan aşiretine mensuptu, tıpkı Barzangiler Kürt kralı ve Kürt aşiret reisinin kızı Papak'ın annesi gibi.

Bu güvenilir kaynaklara göre Sasan, bir Med rahibiydi ve Kürt aşiretlerinden Şabankarehlerin ataları olan Gopanan aşiretindendi. (Sasan ÇN) Kürt Barzangi aşiretinin bir kralının kızı ile oğlu Babak da aynı aşiretten bir kadınla evlenmiştir. Bu da gösteriyor ki Babak'ın oğlu Artaksarta Kürt kökenliydi.

Bununla ilgili açıklamasında Raşid Yassemi, son Eskânyan Kralı V. Arawan'ın, Artaksarta'ya gönderdiği mektubun bir bölümünden alıntılar yapıyor. Bu mektup açıkça okutulmuş ve Artaksarta'ya Kürt olmasından dolayı hakaret edilmiş. Şöyle deniliyor:

"Sen çok ileri gittin, müsaade edildiğinden de çok ileri. Bununla kendi ölüm kararını imzaladın. Sen Kürt kökenlisin, sen Kürtlerin (kara) çadırlarında yetiştirildin. Kim sana kendini kral olarak taçlandırma izni verdi?" (21)

Artaksarta emellerine ulaşmak için sırf kardeşi ve akrabalarına karşı insafsızca savaşmadı, o, aynı zamanda ona ve onun hükümdarlığına bağlılıklarını açıklayan, boyunduruğu altına girenlere karşı da mücadele etti. İranlı ünlü şair ve tarih yazarı Firdevsi, Artaksarta ile Kürtler arasındaki bazı çatışmaları anlatıyor. Artaksarta'nın Kürtler tarafından vurulduğunu, bunun da ispiyonculaların yardımı ve bir gece baskınıyla yapıldığını yazıyor. Bu olay, ayrıntılı olarak ünlü "Karnamak Artaksarta Babakan" yazısında şöyle anlatılmıştır:

"Artaksarta, son Eskânyan kralı V. Ardawan'ı yendikten sonra, Med kralına karşı savaşmak amacıyla askeri birliklerini biraraya getirmişti. Bir meydan

> Med rahipleri ne Akameneslerden, ne de Eskânyan hükümdarlığından memnundular. Böylelikle Med Magileri, Akamenesler arasında, Medlerin kaybettiği hükümdarlığı tekrar kazanmak için çaba sarfettiler. Bu durum Heredot tarafından ayrıntılı olarak anlatılmıştır. (11) Bu nedenle Sasan'ın da aynı amaca sahip olduğu tahmin ediliyor.

(17) Bak. Dr. Mohammad Djawad Maskur, Tarikh Iranzamin, Tahran 1984, S. 79; ve Tarikh Siyassi Sassanian, S. 44

(18) Bak. Dr. Mohammad Djawad Maskur, Tarikh Siyassi Sassanian, S. 45

(19) Bak. Dr. Mohammad Djawad Maskur, Tarikh Iranzamin, S. 79

(20) Bak. Dr. Mohammad Djwad Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, Tahran 1987, S. 46, 73

(21) Bak. Tabari, Tarikh-e Tabari, Cilt 2, yayınlandığı yer Mısır S. 57; Ibn Assir'de, al-Kamel'de, Cilt. 1, S. 133, Raşid Yassemi'de zikredilmiştir, S. 177

www.arsivekurdi.org

muharebesinde Artaksarta'nın askeri birlikleri ilk önce Kürtler tarafından vurulmuş, kendisi de susuz ve yiyeceksiz Pers çölüne kaçmak zorunda kalmıştı. Medler savaşı kazandıklarını, yenilgiye uğrayan Artaksarta'nın, hükümetinin başkentine döndüğünü ve böylece korkmalarına gerek kalmadığını düşünmüşlerdi. Ancak, Kürt savaş birlikleri dinlenmeye çekildikleri bir sırada, Artaksarta, bir gece beklenmedik bir şekilde, dört bin kişiyle saldırmıştı. Binin üzerinde Kürt öldürülmüş ve aralarında Kürtlerin kralı, kardeşi ve oğullarının da bulunduğu binlerce Kürt esir alınmıştı. Artaksarta, tüm savaş esirlerinin mal ve varlıklarıyla Pers bölgesine getirilmesi emrini vermişti." (22)

Daha sonra Artaksarta, Ermeni ve Atropatlara (Azerbaycan) karşı savaşmak istiyordu. O, Yazdankert'in (Yazdenkurt), Şahrezur kralı (bugünkü Süleymaniye bölgesinde) ve güçlü Kirman kralıyla birleştiğini öğrenir. Bundan dolayı oradaki durumu yine kendi kontrolü altına almak için şimdilik Pers bölgesine dönmeye karar verir. Pers bölgesine vardığı zaman, Sand ve Mokran hükümdarı Haftan Bakht'a karşı savaşmakla karşı karşıya kalır. Daha bu savaş sonuçlanmadan, Artakbarta'nın müttefiki olan Djahromlu bir Kürt beyi olan Mehrak Pour Annuskhzade, Artaksarta'nın Haftan Bakht'ı yenemeyeceğini duyar. Bu fırsatı kullanarak güçlerini toplar, Artaksarta'nın sarayını basarak tüm zenginliklerini talan eder. Artaksarta, Mehrak'in itaatsizliğini ve böylelikle anlaşmayı bozduğunu duyunca, Haftan Bakht'a karşı savaşı kesip, birlikleriyle birlikte hemen İstakhr'a dönme kararını verir. Orada Mehrak'a karşı savaşmaya başlar. Mehrak'ı yenilgiye uğratır, Mehrak'ın bir köylünün kurtarıp büyütüğü üç yaşındaki kızı dışında, onu ve tüm yakınlarını katleder. (23)

Bu savaşın ardından Sand ve Mokran Kralı Haftan Bakht'ı da yendikten sonra Artaksarta, tüm İran İmparatorluğu'ndaki huzursuzluk ve başkaldırı odaklarını yok edip, güçlü bir merkezi iktidar kurmak istiyordu. Ancak buna tam olarak muvaffak olamadı. Bundan dolayı fikir almak için büyük Hint alimi ve bilgesi Kid-e Kıdan'a bir elçi gönderir. (Kid'e Kidan, ÇN) Elçiye şöyle der:

"Pers hükümdarına selam söyle ve ona de ki, şayet bir taraftan onun kanını taşıyan, diğer yandan Mehrak Pour Annuskzade'nin soyundan türeyen bir çocuk kral olursa, ancak o zaman İran Moluk-al-Tawayefi'si merkezi bir yönetim altına toplanabilir." Artaksarta bunu duyunca, bunların kendisinin düşmanları olduğunu söyler.

Artaksarta'nın oğlu Şapur, Hint bilgesinin önerisini gerçekleştirir ve Mehrak Pour Nuszad'ın kurtarılan kızı ile evlenir. Oğulları Hormozd daha sonra İran İmparatorluğu'nun kralı olur.

5- Sınır bölgesi olarak Roma İmparatorluğu ile Sasani İmparatorluğu arasıdaki Kürt bölgesi.

Daha önce de bahsedildiği gibi, aslında gerçek Kürt bölgesi sürekli büyük güçler arasında bir meydan muharebesi idi: İlk önce büyük İskender ve Akamensler arasında, sonra Romalılar ve Eskânyan ve hemen sonra Sasaniler ve Romalılar veya daha sonraki zamanda (MS 395'den itibaren) Doğu Romalılar olarak da nitelenen Bizanslılar arasında. (24)

Artaksarta'nın aldığı ilk önlem, kendi iktidarının merkezileştirilmesi idi. Tüm imparatorluğun küçük krallarına (Moluk-al- Tawayef ve diğerleri) ve tarihte sürekli küçük krallar veya Batı İran hükümdarları olarak tanınanlara yazarak, bağlılıklarını talep etmişti. Kısa bir zaman içerisinde, işine gelmeyen 90 beyi katlettirmişti. (25)

Buna karşı Roma İmparatorluğu Artaksarta hükümdarlığı döneminde çok zayıftı. Her ne kadar Romalılar resmi olarak Ermenistan ve Kürt bölgesinin büyük bölümüne, yani iki ülke arasına hükmediyorduysa da, pratikte oradaki beyler ve krallar onların emri altına girmemişlerdi.

Bu Artaksarta'nın Romalıların üzerine gitmesi için bir fırsattı.

MS 230 yılında Artaksarta Roma'ya elçiler göndermiş ve Roma kralına Suriye ve Batı Asya'dan Karadeniz'e kadar olan bölgenin İran topraklarının parçaları olduğunu, iadesini talep ettiğini bildirmişti. Roma kralının bunu reddedip, talebini yerine getirmemesi halinde, iki imparatorluk arasında birçok savaş olabileceğini söylemişti.

(22) Bak. Dr. Mohammad Djawad Maskur, Tarikh-e Siassi Sassanian, Tahran 1987, S. 58-59

(23) Bak. Dr. Mohammad Djawad Maskur, Tarikh-e Siassi Sassanian, S. 61

(24) Bak. Dr. Mohammed Djawad Maskur, Tarikh-e İranzamin, S. 84-87

(25) Bak. Hamzeh Isfahani (Orta çağın İslam tarihçisi), Dr. M. D. Maskur'da zikredilmiştir, Tarikh Siassi Sassanian'dan, S. 84

Tampon bölge olan Kürt bölgesindeki halkın, hem Romalılara hem de bazı Sasani hükümdarlarına karşı direnişi o dönem için örnek gösterilecek bir biçimdeydi.

Alyas Nassibeini ve Mohammed Djarir Tabari (Ortaçağ tarihçileri) bunla ilgili olarak şöyle yazıyorlar:

"Al Hadhr veya Hatra çok güçlü müstahkem mevkide olan iki ülke arasındaki en tanınmış şehirlerden biriydi. İki Romalı Kral, Traya ve Septimius Severus uzun süre ve başarısız bir şekilde kentin etrafını sarmış ve birlikleri çok sayıda kayıp vermişti. Şehir Musul'un 88 kilometre güneybatısındaydı. Hala da harabeleri gözlemlenebilinir." (26)

İbn Kabi ve Tabari'nin yazdıklarına göre, yukarıda adı geçen Sasani Kralı I. Şapur, şehri iki ile dört yıla kadar kuşatmış, ancak bir hile ile kenti işgal edebilmiş ve şehri elinde tutan Saturn'u (Romalı tarihçi Manizan'a göre) öldürmüştü. Balami de Hatra'nın işgalini aynen böyle izah ediyor. (27) Şapur da benzeri bir hileyi Djezire'de, Nassibbein'i işgalde uygulamıştı. Gerdizi (bir Ortaçağ tarihçisi) şöyle yazıyor: "Şapur, askerlere sandıklar dolusu akrep toplamaları ve onların bir katapült ile (Mandjanig-Mancanıg) şehre dağıtılması emrini verir. Şehir sakinlerinden binlerce kişi bu hayvanlar tarafından sokulur ve zehirlenir." "Hadud-al Allam" adlı kitapta,

Tampon bölge olan Kürt bölgesindeki halkın, hem Romalılara hem de bazı Sasani hükümdarlarına karşı direnişi o dönem için örnek gösterilecek bir biçimdeydi.

Nassibein (Nusaybin?), Djezireh'nin (Cizre) en güzel şehri olarak nitelendiriliyor ve şehirde çok sayıda akrep bulunduğu belirtiliyor. (28)

Sonuçta I. Şapur ve Roma İmparatoru Filippus Arabs MS 244 yılında bir anlaşma imzaladılar. Buna göre Ermenistan İran'ın egemenliği altında ve iki ülke arasındaki bazı vilayetler de Romalıların yönetiminde kalacaklardı. Bu anlaşma 14 yıl süreliydi. Anlaşmaya göre I. Şapur istediği şekilde iç ayaklanmaların üzerine gidebilecekti. Böylece I. Şapur, ilk hükümdarlık yıllarında sadece Romalılara karşı savaşmıyordu, tarihçilerin de belirttiği gibi, sürekli, dağlarda yaşayan Medlerle kuzeydeki ve güneydeki halklarla, yani Azerbaycan ve Kürdistan ile de savaş halindeydi. (29) 258 yılında I. Şapur, Roma İmparatoru Valerian'a karşı savaşmak zorunda kalmıştı. Meydan muharebesi kazanılmış ve Roma imparatoru esir alınmıştı. Nassibein, Heran (bugünkü Urfa mıntıkasının yakınında bir şehir) şehirleri ve Edessa (Orha) geri alınmışlardı. (30)

Şapur'un bir yazısında, Kürdistan bölgeleri olan Med mıntıkası ve 28 vilayetin (Satrap) kendi kontrolü altında olduğu geçmektedir. (31)

İki ülke arasında bulunan Kürt bölgesi bir kez daha 282-283, II. Bahran hükümdarlığı sırasında Romalıların kontrolü altına girdi. Diğer bir anlaşmaya göre İran, Ermenistan ve Dicle ile Fırat arasındaki bölgeden vazgeçmek zorunda kalırken, Romalıların Sasanilerin başkenti olan Ktisphon'u boşaltmaları gerekiyordu. (32)

Bir anlatıma göre asilzadeler II. Bahram'ın ölümünden sonra III. Bahram'ı kral olarak seçmek isterlerken, tüm emirler ve küçük krallar gibi batıdaki Kürt nüfusu da I. Şapur'un oğlu ve Hormoz'un kardeşi Nerssi'yi tercih ediyorlardı. Zira o anne tarafından Kürt idi. (33)

Nerssi, iktidarı ele geçirdikten sonra Magilerin gücünü kısıtlamayı ve başta Manizm olmak üzere diğer dinlere belirli özgürlükler vermeyi denemişti. (34) Manizmin batıdaki halk arasında, özellikle de Kürtler arsında çok sayıda taraftarı vardı.

(26) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 156-157
(27) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 158-159
(28) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 160
(29) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 168
(30) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 174
(31) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 187
(32) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 245
(33) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 266

Nerssi, Romalılara karşı iki savaş yürüttü. Kürdistan'da olan ilk savaşı kazanmıştı. Romalıların bilinçli olarak Ermeni dağlık bölgesinde başlattıkları savaş kaybedilmiş ve Nerssi ile o dönemde Nassibein'da ikamet eden Roma İmparatoru Diocletian arasında bir barış anlaşması imzalanmıştı. İran için, bütün bölgenin Romalıların hakimiyetine girmesi sonucu tam bir kayıp anlamına gelen bu barış anlaşması, Holwan (Sirwan) nehri kıyısında Asprudis adında bir şehirde, Med toprakları üzerinde imzalanmış ve 40 yıl sürmüştü. Nassibein de Romalıların elinde kalmıştı.

Zolaktaf olarak tanınan II. Şapur, diğer bir Sasani kralıydı ve Kürt kentlerini geri almayı deniyordu. Sindjar (Sincar ÇN), Zabdicene, Amed (bu gün Diyarbakır) ve Nasibein'in geri alınışında birliklerinin çok sayıda kayba uğramasını da göze alması gerekiyordu. Romalılar sözkonusu kentleri korumak için sadece fanatik Hıristiyanları değil, aynı zamanda tecrübeli, keskin nişancı Kürtleri de harekete geçirmişti. (35) Şapur, Zabdicene'yi işgal etmiş, ancak kenti Sindjar kenti kadar harap ettirmemişti. Onun MS 359 ve 360 yıllarında Vitra (bugün Tikrit) kentini işgal girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştı. MS 363 yılı yazında Roma birlikleri, Jüliyen'in komutasında, Ktisphon şehrini kuşatmışladı. Ancak, İran birlikleri ve liderleri Tigranes ve Nerssi'ye karşı başarı elde edmedikleri için, Kürtlere ya da Romalıların değişiyle Kürdüenlere saldırdılar. İranlı birlikler Kürtlerin yardımına gelmiş ve Romalıları yenmişlerdi. Bu meydan muharebesi Jüliyen'in ölümüne sebep olur.

II. Sapour'un, Nerssi hükümdarlığı döneminde, Romalıların koştuğu şartların aynısını koştuğu bir barış anlaşması önerir; Tigris'in doğusundaki altı vilayetin geri verilmesi, yani Arzanene (Erzurum), Moxoena, Zabdicena, Rehimina, Corduena ve Sangar (Sindjar). Bu barış antlaşması Dura kentinde 30 yıl için imzalanmıştı. (36)

IV. Bahran zamanında, Kürt bölgesi Sasani hükümdarları için çok önemli olmuş, Kürdistan'ın en büyük şehirlerinden olan Kirmanşah (Kürtçesi Kermanşan) Ktisphon'dan sonraki başkent görevi görmüştü. Ondan öncede İstakhr kenti, Pers'te, Sasanilerin yazlık konaklama yeri idi.

IV. Bahran hükümdarlığı döneminde, MS 395 yılında, İmparator Theodosius'un koskoca Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu olarak da tanınan, doğu kesimi olarak ikiye bölünmüştü. (37) Bu tarih ortaçağın başlangıcı olarak da görülür.

Bu bölünmeden sonra Bizanslılar, Kürt bölgesindeki hükümdarlıklarını sürekli istikrarlı tutmaya çalışıyorlardı. İranlılar bu bölgenin bazı yerlerini geri aldıklarında, Bizanslılar, İranlı hükümdarlardan bu bölgeleri tekrar satın aldılar. En iyi örnek de, Sasani Kralı I. Qubad (Kavad) (488-531) ile İranlı hükümdardan Amed (38) (Diyarbakır) şehrini tekrar satın alan Bizans Kralı Anastasius arasındaki ticaret idi. (39) Kürt beylikleri ve Kürt bölgesi, Ktisphon ve Hamadan ya da Sasanilerin ikinci yeni başkenti Kermanşan arasında olduğu için, bu dönemlerde Kürt beylerinden hemen hiç ses yoktu. Bunu Sasanilerin çöküşünün arifesi olarak niteleyebiliriz. Esas olarak Kürtlerin tarihi Arapların istilası ve bölgenin İslamlaştırılmasından sonra başlıyor.

Sasanilerin çöküşü ve Arapların başarısıyla ilgili, Selçuklu Kralı Melikşah'ın İranlı veziri Khwadjeh Nezam al Molk "Siassatnameh" (Siyasetname) adlı kitabında şunları yazar: "III. Yazdiger'in, ikinci İslam halifesi Ömer'e bir mesaj gönderdiği, burada şöyle söylediği anlatılır: `Bugün dünyada hiç bir saray yoktur ki, bizimki kadar dolu olsun, hiç bir devlet yoktur ki hazinesi ve askeri gücü bizimkinden büyük olsun. Herkesinkinden fazla savaş malzememiz var.' Halife Ömer bunun üzerine şöyle cevap verir: `Evet, sizin dolu bir sarayınız vardır, ama zalim ve gaddarlardan. Sizin devlet hazinesi büyüktür, ama hakedilmemiş paralardan (Haram). Sizin büyük bir ordunuz var, ama itaatsiz ve rüşvet alandır. Zamanınızın sonuna geldiği için, çok savaş malzemesi de artık size yardım edemeyecek'..." (40)

(*) Berlin Kürt Enstitüsü tarafından, Kürt tarihi ile ilgili olarak 22 Temmuz 1995 tarihinde, Lozan'da düzenlenen bir konferansda sunulan yukarıdaki metin, Almancadan Türkçeye Atilla Zengin ve Çetin Taşçı tarafından çevrilmiştir.

(34) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 267-268
(35) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 353-356
(36) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Siassi Sassanian, S. 391-392; yine age, Tarikh Iranzamin, S. 85-86
(37) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Iranzamin, S. 87
(38) Bak. M. D. Maskur, Tarikh Iranzamin, S. 87
(39) Bak. age., S. 92
(40) Bak. age., S. 289-290

www.tarihyakut.org

Üçlü kıskaçtaki halk,

Kürtler-1

Coğrafi konum, yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, su ve toprak düzeni, yani doğal çevre yönünden bir birlik içinde olan bu geniş coğrafi alan, maddi kültür kalıntıları, manevi kültür kanıtları, yani kültürel çevre bakımından bir birlik içindedir.

Tori

1- Kürt coğrafyasında doğal ve kültürel çevre birliği

Hurrice ile Kürtçe'nin yoğun yayılma alanları kuzeyden Kafkasya, Anti-Toroslar, batıdan Amanous dağları, güneyden yukarı Mezopotamya, Kuzey Suriye, doğudan Urmiye gölü, Zagroslar'ın ötesinden Med dağlarının pre-historik devirlerdeki maddi kültür kalıntıları bakımından homojenlik göstermesi bu geniş coğrafi alanda yaşayan halkın Hurrili boylardan olduklarına kanıt gösterilmektedir. (1)

Coğrafi konum, yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, su ve toprak düzeni, yani doğal çevre yönünden bir birlik içinde olan bu geniş coğrafi alan, maddi kültür kalıntıları, manevi kültür kanıtları, yani kültürel çevre bakımından bir birlik içindedir. (2)

Aşılması güç dağlarla bölünmüş Hurri ülkesinde homojen bir kültür yanında Hurri halkı ırksal değil, boy bölünmüşlüğü içinde ve zorunlu göçlerin dayatması sonucunda bir şive bölünmüşlüğü içinde idiler. (3) Örneğin, Hurrili boylar M.Ö: 2 bin yıllarının başlarında Anadolu'nun doğu bölgelerinden büyük gruplar halinde, sızmalar şeklinde yukarı Mezopotamya, daha önce Sami göçlere terk ettikleri Dicle ile aşağı Zap ırmakları arasındaki Assur ülkesine, Kuzey Suriye'ye, eski Hitit krallığı dönemindeki merkezi Anadolu'daki Hatti ülkesine, Çukurova ve Amik ovalarını içine alan Kizzuwatna bölgesine, bir boyu da yukarı Dicle'nin doğu bölgelerinden, doğudan merkezi Anadolu'ya doğru olan Hitit göçlerinin dayatması ile, Zagroslar'ın Luristan bölgesine, yine Zagros dağlık bölgesinden, önce M.Ö: 2200'lerde Sinear'a, M.Ö: 1600'lerde Luristan bölgesinden Babil ülkesine, arkalarından gelen ve yine kendileri gibi Ari boylarından olan boyların ve de açlığın dayatması ile göç etmişlerdir. Bu ülkelerde yüzyıllar kalan bu Hurrili boylar, tekrar eski bölgelerine döndüklerinde, onlarla birlikte göç etmeyip kalan boylarla, zorunlu olarak şive ayrılığına düştüler. Bu şive ayrılıkları, ayrılıklara değil, dilin zenginliğine ortam hazırladılar. Günümüzdeki boy

www.arsivekurdi.org

ve şive ayrılıklarının kökeni tarihin o dönemlerine denk gelmektedir. (4) Hurrili boyların yaşadıkları bölgeleri birbirinden ayıran aşılmaz dağlar aşıldığında bu boyların torunları olan Kürtler kandilerini dedelerinin bönlerce yıl öncesinden yarattıkları homojen bir kültür içinde, ancak bölünmüş boylar ve ayrı şiveler içinde buldu. Ataları Hurriler'in yarattıkları ve çağdaşları diğer Önasya kültürlerinden kalın çizgilerle ayrılan köklü kültürleri onları tarihin çok eski çağlarından günümüze taşımıştı.

2- Hurri-Kürt ilişkisi

Bugüne kadar Anadolu'nun doğu bölgelerinde yapılan kazı ve yüzey araştırmaları yukarda sınırları belirlenen coğrafi alanda M.Ö: 4 binden itibaren çok kuvetli bir kültür birliğinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bu kültürü yaratan halkın Hint-Avrupa kökenli Hurriler olması yüzünden bu kültüre Erken Hurri kültürü denilmiştir. Mağara boyalı resimleri, kaya üstü gravürleri, besin üreticisi köy yerleşmeleri, renkli, renksiz, elle ve çarkla üretilen seramik ve de bronzları ile Hurriler Önasya kültürleri arasındaki yerini alırken (5) başka yönleri ile de Hint-Avrupalı olma yönlerini ortaya koyuyorlardı. Bunlarla Hurriler Hint-Avrupalı olup olmadıkları konusuna da açıklık getiriyorlardı. Örneğin;

1- Hurriler ulusal, yerel tanrı ve tanrıçalarının yanında büyük Hint-Avrupa göçü ile birlikte getirdikleri Mitra, İndra, Varuna gibi Hint-Avrupa kökenli tanrıları da kutsuyorlardı. Hitit kralı Suppiluliuma ile Mittani kralı Mattiwaza arasında, yukarı Fırat boylarında yapılan antlaşmaya iki taraf tanrılarını da tanık olarak çağırmışlardı. Mittani tarafı tanık olarak yukarda adı geçen tanrılarını getirmişlerdi. (6)

2- Hurriler, yukarı Mezopotamya'daki ülkelerinden, daha önce Kuzey Suriye'deki şehirlerine saldırılarda bulunan Hititler'e, Hitit kralı Hattuşili 1. döneminde, saldırdılar. Hititlerin, başkent Hattuşaş dışındaki tüm şehirleri kapılarını Hurriler'e açtılar. Hurriler'in Ankara'nın batısına kadar gittikleri, orada bulunan bir Hurri mezarlığı ile kanıtlanmıştır. Bu mezarlığın Hurriler'e ait olduğu kesindir. Çünkü burada bulunan ölüyü yakıp külünü içine koydukları testiler o zamanlarda küçük Asya'da kullanılmıyordu. Bundan Hurriler'in ölülerini yaktıkları, külünü o iş için yapılan testilere koyarak gömdükleri anlaşılmaktadır. (7) Ölü yakmanın Hint-Avrupalı boylara ait bir iş olduğu göz önüne alınırsa, Hurriler'in de bu boylardan oldukları ortaya çıkar.

İrdelenen dil ile benzerlik kurulmaya çalışılan dil, yani Hurrice ile Kürtçe arasında binlerce yıllık bir süre varsa, benzerlik bu iki dildeki kelimeler arasında değil, gramatik yapı arasındaki benzerlik ölçü olarak alınmalıdır. Öyle ise;

3- Hurrice'nin Hint-Avrupalı yapısı, bu yapı ile Kürtçe arasındaki bağlar.

Hint Avrupa dillerinin ortak özelliklerinden biri, bu dillerde kapalı tek heceli, yani sessiz bir harfle biten tek heceli kelimelerin sayıca çokluğudur. Başka bir deyişle, eğer kelime tek bir heceden ibaret ise, o zaman bu hece mutlaka kapalı olur. (8) Hint-Avrupa dillerindeki bu özelliği elimizdeki 216 Hurrice kelimeden 63'ünde görebiliriz. Örneğin, ab (katmak), anç (beyan etmek), ard (köy), aş (oturmak), azn (çam), aşh (yükselmek), al (son), ar (vermek), ahr (kızgınlık), ag (getirmek), bawr (kahverengi), dad (sevmek), dah (adam).

Hint-Avrupa ve Hurrice'deki yapı benzerliğini Kürtçe'de de görebiliriz. Üstelik, Hurrice'den örnek aldığımız kapalı tek heceli kelimelerin Kürtçe karşılıkları kapalı tek heceli tek heceli kelime olmalarının yanında, Hurrice kelimelerle eş anlamlıdırlar. Örneğin, bawr-gewr (kahverengi), urh-rast (doğru), man-man (olmak), tal-dar (ağaç), ard-gund (köy), lut-jın (kadın), gatv-ceh (arpa), qult-gav (adım), elm-sund (and), haz-his (duymak), ahr-qahr (kızgınlık), pitq-pıtq (bebek) (9)

2- Hurrice ile Kürtçe arasındaki fonetik benzerlikler

a- İsimden sıfat yapan, bir birliğe, bir bölgeye bağlı insanların ifadesini yapmakta kullanılan, bir maddenin nelerden oluştuğunu göstermekte yarayan Hurrice'nin (he/hi) ekleri Kürtçe (i)'dir. Örneğin, Hepat Kizwatnahi (Kizwatnalı Hepat) Kürtçesi (Hepata Kizwatnayi) Kizwatna adı bir sesli ile bittiğinden Kürtçe'de (y) kaynaştırma harfi almıştır. Papa (dağ), pappahhi (dağlı) Kürtçesi, çiya (dağ), çiyayî (dağlı).

b- T. Kowalski ve K. Grönbech Hurrice'de üç çoğul ekinin olduğunu, bunların (na), (la) ve (ra) olduklarını söylerler. Örneğin,

1- (na) çoğul eki: taşe (armağan), taşe-na (armağanlar)

tiwe (söz) tiwe-na (sözler)

Paşşithe (elçi), paşşithe-na (elçiler)

2- (la) çoğul eki: (la) çoğul eki: anti (bu), anti-la (bunlar)

ul (başka), ul-la (başkaları)

3- (ra) çoğul eki: Hurri-

ler'deki Hutena Huttllurra tanrı çiftinin söylenmesinde son ad (ra) çoğul takasını alarak bir çift oldukları belirtilmiştir. (10)

Hurrice'de olduğu gibi Kürtçe'de de üç çoğul eki vardır. Bunlar (ên), (an), (in/ina) takılarıdır. Belirtili tamlamada (ên), kelime nesne ya da tümleç olma durumunda (a), belirtisiz tamlamada (in/ina) çoğul takısı alırlar.

c- Hurrice-Kürtçe arasında isim tamlamalarında öğelerin sıralanmasında benzerlik vardır. Örneğin, M.Ö: 2 yılına ait belgelerde adı geçen Hurri tanrıçası adının alındığı isim tamlamalarında, Hapat'ın ikinci öğesini meydana getirdiği şahıs adları arasında Pudu-hepa, Dadu-hepa, Muşu-hepa, Gilhu-hepa, Erumhepa, Mena-hepi, Ummi-hepit ve Şuwar-hepa gibi isimler görülmektedir. arapça olan Ummihepa (Hepa ana ve Şuwar-hepa dışındakiler, Hurrice'dirler. (11) Hurrice olan ve birer isim tamlaması türünde olan şahıs adlarının birinci ögesinin ardına Kürtçe'deki isim tamlaması ard ek (a) getirildiğinde, bu tamlamalar Kürtçe birer tamlama olurlar. Ancak Hurrice olan bu adlar birer sesli ile bittiklerinden tamlama takısı ile isim arasına (y) kaynaştırma harfi girer. Örneğin, Puduya Hepa, Daduya Hepa gibi.

Tamlama benzeşmesine bir de Hurrice'nin bir şivesi olarak kabul edilen Urartuca'dan bir örnek verelim. Örneğin, Urartu'nun ilk çivi yazısı yazıtında adı geçen kral Argişti (785-780), çivi yazılı dört metinde (sar-du-ri-e Argiş ti-hi-ni-i) kelimelerine rastlanmaktadır. Niteleyici son ek (hi), Argişti'yi bir soy isim, iyelik (aidiyet) takısı niteliğinde, tarih eki (ni) karşılıklı ilişkide olan anlamını vermektedir. Bunun tümünü tercüme edersek (Argişti'nin oğlu Sarduri) ifadesi meydana çıkar. bir de (Sarduri-e) ifadesinde kullanılan (e) takısı, Kürtçe'deki eril ve de tamlama takısı olan (ê) ile aynı görevi yapmaktadır. Bunu Kürtçe ifade etmek istersek (Sarduriyê Argişti) şekilnde olur.

Adı geçen Urartu yazıtında bir de zincirleme tamlamaya bir örnek vardır. Urartu kralı İşpuni'nin oğlu Menua'nın bir yazıtında (Haldi-i-e e-u-ri-i-e Me-inu-a-şa İş-pu-u-i-ni-hi-ni-şe) ifadesi bulunmuştur. İfadeyi tercüme edersek 'İşpuni'nin oğlu Menua'nın efendisi Haldi meydana çıkar. (12)

d- Hurrice-Kürtçe fonetiklerindeki benzeşme

Eldeki belgelerde Hurrice fonetiği hakkında ki örnek kısa ve uzun okunan (u) seslerine ilişkindir. Örneğin, Hurrice'de (te-e-şu-u-up gu-lu-u-u-u-şa) şeklinde bir ifade vardır. Bu ifadenin Türkçesi (Tanrı Teşup söyledi)'dir. Cümledeki (söyledi) kelimsenin üç adet (u) sesinin yanyana konulması ile bu sesin uzun okunması gereği belirtilmektedir. (13) Bu ses, yani (u) sesi Kürtçe'de uzun ve kısa okunur. Ancak uzun okunmada (u) sesleri yanyana getirilen değil, üstüne (^) işareti konularak uzun okunması sağlanır. Örneğin (kur), (oğul), (kûr), (derin) anlamındadır.

e- Kürtçe'de, birlikte, beraber olma anlamını veren ve kelimeden sonra, ayrı yazılan (ra) ard edadı Hurrice'de de kullanılmıştır. Örneğin, mane-ra (Mane ile beraber) Kürtçesi Hurrice'de olduğu gibi (mane ra)'dır. eşe (gök), eşa-na (gökte), abi-ta (önde), urruni-ta (arkada, geride)

Örneklerde görüldüğü (ra) ard edatı Hurrice'de (ra) olduğu gibi (na), (ta) şeklinde de olabiliyor. Bunların Kürtçesi'nde (ra) için anlamına da gelir. (14)

4- Hurriler ile Kürtler arasındaki diğer bağlar

1- Önce Hurriler'e sonra da Mittaniler'e başkentlik yapan Habur ırmağının kaynağının başındaki Waşşukkani şehrinin adı iki kelimeden oluşan birleşik bir isimdir. Birinci kelimesi "Waşşuk", diğer kelime de "kanî"dir. Waşşuk kelimesi, Kürtçe'nin Dimili lehçesindeki "waş" yani "hoş", Kurmanci lehçesindeki "Xweşik", yani "güzel" kelimelerinin karşılığıdır. "Kani" kelimesi de tüm Kürtçe lehçelerde "pınar", "çeşme" anlamındadır. Waşşukkani adının anlamı "güzel çeşme, ya da güzel pınar" anlamındadır. Bu ad M.Ö: 3000 yıllarında Hurri ve Mittanilerin başkentlerine verdikleri isim. Bu da Hurrice-Kürtçe bağının güzel bir ilişkisi.

2- Hurrili Boylar at kelimesini günümüz Kürtçesinde olduğu gibi kullanmaktaydılar. Kürtçe'de "hasp" olan kelime Hurriler tarafından "aspa" ve "aspi" şeklinde kullanılmaktaydılar. Örneğin, Adıyaman ile İslahiye arasındaki Hurri bölgesi Kummuh'un bir kralının adı "Kuştaspi" ve "Kundaspi" idi. Medler'in evliya düzeyindeki krallara inanış dönemi son kralı Keresaspa, Zerdüşt'ün koruyucusu Viştaspa, yine Zerdüşt'ün yeğeninin adı Yamaspa ve eşinin adı Haectaspa idi. Bununla Hurrili boylar ata verdikleri önem nedeni ile bu kelimeyi isimlerinin ikinci ögesi olarak kullanmış bu isim binlerce yıl öncesinden günümüze gelerek Kürtçe'de yerini almıştır.

Hurriler'in çağdışı merkezi Anadolu'daki Hititler atı tanımazlardı. Bundandır ki Sümerler gibi, yabani eşek anlamına

gelen Ansu Kurra kelimesini kullanırlardı. Atı Hurrili boylardan tanıyan Hititler, at eğitimini de bir at yetiştiricisi, Mittanili Kikuli'den öğrenmişlerdir. Hitit başkenti Hattuşaş'ta çıkan belgelerde Kikuli, ata yapılacak günlük bakımından birinci, ikinci, beşinci gün için "eka, tiera, panca" kelimelerini kullanmıştır. Birinci gün anlamına gelen "eka" Kürtçe'deki "yek" kelimedeki "a" takısı sıra bildiren bir takı. Kekkuli beşinci gün için de "panca" kelimesini kullanmıştır. Bu kelimenin karşılığı "pênc"dir. Kelimenin sonundaki "a", yine sıra bildirir. Bu takı Kürtçe'de de "yeka, pênca, şeşa, deha" şeklinde kullanılmaktadır. (15)

3- Hurrili boylar çoktanrılı inanışlarında kendilerini çağdaşları Önasya halklarından belirgin bir şekilde ayırmışlardır. Örneğin, hep iyilik tanrıları olan diğer halkların tanrıları, Hurrili tanrılar çelişkilerini beraber taşıyorlardı. Bundandir ki Hurri tanrıçası Sawuşka aşk ve savaş, Med tanrısı Vayu, ölüm ve yaşam tanrısı idi. Biz bu çelişkiyi Kürt masallarında da görmekteyiz. Örneğin, Kürt klasiklerinden Sîyamend û Xecê masalının kahramanı Sîyamend bir yerde güzel, yakışıklı, bunun yanında kelliği kuyruk sokumuna kadar uzanan çirkin bir keldi. Sîyamend bir yerde halkı yararına kahramanlıklar yaparken, diğer taraftan olmayacak haksızlıkları yapmaktaydı.

4- Newroz, ulusal düzeyde bir Kürt direniş ve kurtuluşunun bayramın adıdır. Tüm Kürtler tarafından kutlanan bu bayramın tarihi yönü M.Ö:2 binlerde başlayan Semitik halkın, yani Akkad, Babil ve Assur'un Hurrili boylara karşı uyguladıkları tarihi zulmün Assur devletinin Medler tarafından tarih sahnesinden M.Ö: 612 yılında silinmesi ile son bulmasına dayanmaktadır. Newroz'un mitolojik yönü de, Hurrili boyların tanrı ve insanın ölümlü olma inancının tersine tanrı ve insanın ölümsüzleştirilmesine yönelik davranışlarda bulunma, yasak olan kanlı kurban uygulamasına Med döneminde karşı çıkmadır. Bununla Hurrili boylar ezilmişliği yadsımış, kültürel değerlerine sahiplenmiş, bu yadsıma ve kültüre sahiplenme günümze değin gelmiştir. Bu canlı örnek Hurri-Kürt bağının bir başka kanıtıdır.

5- Med kralı Key Aksar (625-585) ülkesinin güneyindeki Persler'i disiplin altına aldıktan sonra, Babil'in Keldani kralı Napollassar ile anlaşarak birleşik bir Ordu ile Assur krallığının yönetim merkezi Ninewe şehri üzerine yürüyerek kuşatma altına aldı. Bu sırada Kafkas halklarından İskitler gelerek Med ülkesinin Kuzey bölgelerini ele geçirdi. Bunun üzerine Key Aksar Ninewe kuşatmasını kaldırarak ülkesine döndü. Ancak İskitler'i ülkesinden çıkaramadı. Medya'nın kuzey bölgeleri 28 yıl İskitler'in yönetiminde kaldı. Bu sürenin sonunda Key Aksar tüm İskit önderlerini bir içki ziyafetinde kılıçtan geçirdi. Geri kalan şefler İskitler'i alarak Anadolu'ya oradaki Lidya krallığına giderek sığındılar. Medler ülkeleri üzerindeki bu karabasanı uzaklaştırdıktan sonra o günü ve sonrası yıllara denk gelen işgali kaldırma gününü bir şenlikle kutladılar. O günün şenliği öc alma anlamına gelen Tolsitan bayramı olarak günümüzde kutlanmaya başlandı. Bu bayram tüm Kürtler arasında kutlanmasına karşın, çeşitli yerlerde, değişik adlarla olabilir. Ama içerik olarak aynıdır ve ülkelerinin bazı bölgelerinin kurtarılmasına yöneliktir. (16)

6- Kürtler'in müslümanlıktan önceki dinleri Yezidilik, Hurrili boyların çoktanrıcılık ve dualist düşünce olan Zerdüştlük ve sonrasında Kürt bölgelerinde ve kurucuları Medli olan dualist düşünce akımlarından Mandaizm, Manişeizm ve Hurremizm'den etkiler içermektedir. Kürtler'i Hurrili boyların düşünüş tarzına götüren bu inanış çizgisi bir yerde Hurri-Kürt bağını ortaya koymaktadır.

7- Hurrili boylar tarihin en eski çağlarından Neolitik çağda avcılık ve toplayıcılıktan yerleşik yaşama geçmiş. Zagros dağlık bölgesinde, Diyarbakır, Samsat, Elazığ ve Urfa-Mardin-Siirt bölgelerinde besin üreticisi köy yerleşimleri kurmuş, buralarda çeşitli bitkiler ve hayvanlar evcilleştirerek uygar yaşama ilk adımını atmıştır. Önasya'nın ilk köy yerleşimi sayılan tarımcı köylerin yapı tipleri, Hurrili boylara özgü olan taş temel üstüne, kerpiç duvarla kurulun yapı türleridir. Birden çok odalı, portetif ocaklı, tandırlı olan bu yapı türleri tüm tarih çağlarını aşarak günümüze kesintisiz olarak ulaşmış, yapımları Hurrili boyların torunları olan Kürtler tarafından ve tüm Kürt yerleşim alanlarında sürdürülmüştür. Eğer Kürt yerleşim alanlarında taş duvarlı yapı türlerine rastlanıyorsa, bu tür evler, bol yağışların görüldüğü dağlık alanların yükseltilerinde görülmektedir. Kerpiç duvarlar bol yağışa dayanmadıklarından taş duvarlar yapılmaktadır. Bu tip evler, bir yerde yayla tipi yerleşimlerdir. Hurri döneminden kalma oda tabanlarının alçı taşı ve beyaz toprak karışımı bir harçla sıvanması, perdahlanarak parlaklık kazandırılması günümüzde de Kürtler tarafından sürdürülmektedir. (17) *Devam Edecek*

DENG YAYINLARI

-15 KASIM 1997'DEN GEÇERLİ FİYAT LİSTESİDİR-

Türkçe İzahlı Kürtçe Gramer/**5. Baskı**	**Kamuran Ali Bedirxan**	400.000
Dersên Zmanê Kurdi/**5. Baskı**	**Baran**	500.000
Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişi	**Rohat**	400.000
Dawiya Dehaq/Tiyatro	**Kemal Burkay**	200.000
Diwana Yekan-Diwana Duduyan-Sewra Azadi	**Cigerxwin**	1.000.000
Ferheng Kürtçe-Türkçe/Türkçe-Kürtçe	**D.İzoli**	2.000.000
Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan **3. Baskı**		
Coğrafya-Tarih-Edebiyat -Cilt-1 (***Toplatıldı***)	**Kemal Burkay**	1.000.000
Kürtler-1-2 Cilt-(Sosyolojik ve Trhi. İnc.)	**Bazil Nikitin**	850.000
Ferheng (Sözlük) Zazaca-Türkçe	**Malmisanıj**	700.000
Yakılan Şiirin Türküsü	**Kemal Burkay**	450.000
Azadi û Jiyan-Özgürlük ve Yaşam	**Kemal Burkay**	650.000
Diwana Sısêyan-Diwana Çaran (***Toplatıldı***)	**Cigerxwin**	1.000.000
Em Bınıvisın		400.000
Em Bıxwinın - 1		400.000
Em Bıxwinın - 2		400.000
Jiyana Bextewar	**Ereb Şemo**	500.000
Şıvanê Kurd	**Ereb Şemo**	500.000
Kürt Sorunu Barış ve Demokrasi (***Toplatıldı***)	**Ali Dicleli**	500.000
Kürtler	**Zohoodi-El Dahoodi**	500.000
Berf Fedi Dıke (Şiêr)	**Kemal Burkay**	450.000
Gula Çıle	**Ferhad Can**	500.000
Seçme Yazılar -1 (***Toplatıldı***)	**Kemal Burkay**	850.000
Seçme Yazılar -2	**Kemal Burkay**	850.000
Gülümse Ey Dersim -Cilt 1- (***Toplatıldı***)	**Munzur Çem**	850.000
Mem û Zin (***Toplatıldı***)	**Ehmedê Xani**	1.600.000
PSK 3. ve 4. Kongre Belgeleri (***Tükendi***)		300.000
Gençlik Sorunu (Broşür Dizisi)-(***Tükendi***)	**Celal Özgür**	250.000
Kadın Sorunu (Broşür Dizisi) - (***Tükendi***)	**Kemal Burkay**	250.000
Sendikal Hareket(Brş. Dzs.) (***Tükendi***)	**İbrahim Metin**	250.000
Din ve Siyaset (Broşür Dizisi) (***Tükendi***)	**Kemal Burkay**	300.000
Alevilik... (Brş. Dz.) (***Tükendi***)	**Munzur Çem**	300.000
Kırd,... (Brş. Dzs.) (***Tükendi***)	**Malmisanıj**	300.000
Evdalê Zeynıkê	**Ahmet Aras**	600.000
Çarin (Rubailer)(***Toplatıldı***)	**Kemal Burkay**	600.000
Hükümlü Yazılar	**İbrahim Aksoy**	600.000
Biraninêd Mın	**Ahmedê Mırazi**	600.000
İdyomên Kurdi	**Ahmet Cengiz Çamlıbel**	600.000
Ayak Topunun Sultanlığı(Türkçe-Kürtçe)	**Cemali**	850.000
Divana Pêncan-Divana Şeşan	**Cigerxwin**	1.000.000

TÜRKİYE GENEL DAĞITIM

DaDa Limited Şirketi

İstiklal Cad. İpek Sok No: 10

Beyoğlu / İSTANBUL

Tel : 0 (212) 249 51 11 - **Fax** : 0 (212) 251 44 49

DENG YAYINLARI

Tarlabaşı Cad. Kalyoncu Kulluğu Mah.

No: 232 D: 4

Beyoğlu / İSTANBUL

Tel:0 (212) 235 38 62 **Fax**: 0 (212) 235 53 82

www.arsivakurdi.org

MEMLEKETİM

Hem uzak hem yakın
Aklımdadır memleketim
Ceviz ağaçları, temmuz böcekleri
Çıldırtan yaz güneşi
Lapa lapa yağan kar
Tozu-toprağı, sağnaklarıyla
Toprak kokusu, rüzgarın türküsü, kayalar
Aklımdadır gülü-dikeni
(...)

Kemal Burkay

www.kurdishistory.com